

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1953

ANDRA KAMMAREN

Nr 14

18—22 april.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 18 april.

Interpellation av herr Jacobson i Vilhelmina ang. förbättrad trafikservice på inlandsbanan	5
--	---

Tisdagen den 21 april.

Svar på fråga av herr von Seth ang. exkorporering av Hovslätts samhälle från Barnarps kommun	10
Svar på interpellationer av:	
Herrar Gustafsson i Stockholm och Gustafsson i Skellefteå ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet	11
Herr Braconier ang. kostnaderna för utbildning av verkskyddspersonal	30
Herr Swedberg ang. handläggningen av frågan om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen	35
Herr Helén ang. undervisning i medicinsk psykologi för blivande läkare, m. m.	40
Herr Braconier ang. normerna för avskrivning av akademikerlån på grund av låntagarens fränfälle	41
Interpellation av herr Vigelsbo ang. beredskapslagring av fodersäd ..	44

Onsdagen den 22 april.

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel:	
Byggande av fiskehamnar	46
Anslag till statens bosättningslånefond m. m.	58
Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg, m. m.	60
Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten	68
Skyndsam översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m.	77
Lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet	78

	Sid.
Förkortning av arbetstiden	79
Översyn av författningarna om den kyrkliga jorden	89
Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet	93
Obligatorisk kontroll av elektriska mätare	120

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 22 april.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. utgifter under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	46
— nr 61, ang. särskilda åtgärder till stöd åt de icke statliga alkoholistanstalterna	58
— nr 62, ang. tilldelningen av statsbidrag till den utomprocessuella rättshjälpsverksamheten	58
— nr 63, ang. anslag till statens bosättningslånefond m. m.	58
— nr 64, ang. särskild ersättning till löneplansanställd personal vid utförande av särskilt förorenande arbete	59
— nr 65, ang. ändring i reservbefälskungörelsen för armén	59
— nr 66, ang. ersättning till linfabriksarbetaren J. A. Söderlund för olycksfall i arbete	60
— nr 67, ang. anslag till uppförande av byggnader för Institutet för konserveringsforskning	60
— nr 68, ang. Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem byggt skeppsmätningssystem m. m.	60
— nr 69, ang. utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet)	60
— nr 70, ang. utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	60
— nr 71, ang. utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	60
— nr 72, ang. fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag. . . .	60
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 18, ang. vissa skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg, m. m.	60
— nr 32, ang. rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnad för anskaffande av för beredskapslagring av drivmedel för traktorer avsedd bränsletank	68
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. upphävande av regleringen av rundvirkesexporten	68
— nr 13, ang. en skyndsam översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m.	77
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. spärrning av rätten till in-teckning i fastighet som är föremål för byggnation med kommunal borgen	78
— nr 31, ang. lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet	78
— nr 32, ang. viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta	79
— nr 33, om viss ändring av 42 § sinnessjuklagen	79
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. förkortning av arbetstiden. . . .	79

	Sid.
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. översyn av författningarna om den kyrkliga jorden	89
— nr 15, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	92
— nr 16, ang. fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet	93
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. anslag till vissa naturskyddsändamål	120
— nr 12, ang. Sveriges anslutning till Europeiska växtskyddsorganisationen m. m.	120
— nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier	120
— nr 14, om anslag till lån för anskaffande av grästorksanläggningar	120
— nr 15, ang. försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet	120
— nr 16, ang. utbildningskurser för viss lantmäteripersonal m. fl.	120
— nr 17, ang. anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.	120
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 9, ang. obligatorisk kontroll av elektriska mätare	120
— nr 12, ang. kvarstående olösta norrlandsfrågor	122

Lördagen den 18 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Karlskoga den 16/4 1953.

Riksdagsman Göran Pettersson är på grund av sjukdom den 16/4 intagen på Karlskoga lasarett och torde inte förrän tidigast om 8—10 dagar kunna återtaga sitt riksdagsmannaarbete, betygar

Karlskoga lasarett som ovan

S. Lindgren.

Lasarettsläkare.

Herr Pettersson i Degerfors beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 16 innevarande april tills vidare.

§ 3.

Föredrogs var för sig följande på bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 563 av herr *Andersson* i Löbbo m. fl.; och

till statsutskottet motionen nr 564 av herr *Skoglund* i Umeå m. fl.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Nihlfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående utfärdande av bestämmelser till förhindrande av kollektiv bestraffning inom skolväsendet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Boija* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående åstadkommande av erforderlig kontakt mellan militära och civila myndigheter vid lösandet av föreliggande intressekonflikter, m. m.

Denna anhållan bifölls.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Gustafson* i Göteborg vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående redogörelse för de åtgärder, som av regeringen vidtagits för att förmå de turkiska myndigheterna att upphäva beslutet om arrestering av befälhavaren på m/s Naboland, kaptenen O. F. Lorentzon.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Interpellation ang. förbättrad trafikservice på inlandsbanan.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr *JACOBSON* i Vilhelmina (s), som anförde: Herr talman! Rälsbussdriften vid statens järnvägar måste sägas ha utvecklats mycket snabbt trots den stagnation, som under kriget föranledes av bensin- och oljerestriktioner och därmed sammanhängande arbeten med montering av gasaggregat.

Den första rälsbussen levererades, om jag inte är fel underrättad, av Hilding

Interpellation ang. förbättrad trafikservice på inlandsbanan.

Carlssons Mekaniska Verkstad i Umeå 1934, och redan 1936 hade vi 34 rälsbussar och sju släpvnagar, som körde nära två miljoner tågkilometer. Rälsbussarnas antal har sedan dess avsevärt ökat och nu torde det finnas inemot 400 rälsbussar och 200 släpvnagar.

Nya beställningar och leveranser sker oavbrutet. För budgetåren 1950/51—1959/60 räknar man med ett investeringsbehov av sammanlagt 82 miljoner kronor. Detta innebär dock icke att rälsbussparken kommer att öka i motsvarande utsträckning enär man givetvis under samma tid måste räkna med en ganska stor nedskrotning av de äldre förslitna rälsbussarna, enär dessa endast synes komma till användning å inlandsbanan och framför allt å dess del inom lappmarken.

»*Rullande skrot*» stod för en tid sedan som rubrik i en ledare i Norrlands näst största tidning, varvid man bl. a. framhöll, att statens järnvägars trafikservice på inlandsbanan inte var av det slag som borde tjäna som mönster. Med jämna mellanrum kom allvarliga klagomål mot både tidtabellen och de antika fordon, som tillåtas rulla på banan.

De rälsbussar, som används på sträckan Jörn—Arvidsjaur—Sorsele—Storuman, påstods vara så bristfälliga, att föraren ibland tvekar om han skall våga fortsätta resan. I en insändare i samma tidning för den 10 februari i år erinras om att det nu indragna rälsbusståget 29484/29254 Storuman—Sorsele—Storuman på sin tid insattes i stället för en direktförbindelse Sorsele—Umeå. Indragning företogs, men ej nog härmed utan vad värre var även »den något så när ordentliga personvagn», som tidigare gått med tåg 8542. »När nu rälsbussen blev indragen — fortsätter insändaren — och resande hänvisats att åka med sistnämnda tåg, blev den bättre personvagnen borttagen. I stället har vi fått färdas i en personvagn, troligen från SJ:s barndom. Den uppvärms med kaminer.»

Samma tendens som gör sig gällande i nyssnämnda fall tillämpas även å landets längsta rälsbusslinje Östersund—Gällivare—Östersund, vilken sträcka uppgår till 150 mil — 747 kilometer i vardera riktningen — med en åktid av respektive 29 och 14,5 timmar.

Var borde en av de nya moderna rälsbussarna placeras om inte just på denna bandel, landets, som redan nämnts, längsta rälsbusslinje? Med den relativt goda tillgång på nya moderna rälsbussar som numera finns, går det inte längre att skylla på bristande tillgång.

Nej, vad det brister i är intresset från järnvägsstyrelsens och distriktsförvaltningarnas sida, när det gäller berättigade krav från lappmarksbefolkningens sida i fråga om trafiken på inlandsbanan.

Det mest slående beviset för huru som SJ delar upp resenärerna i tvenne olika kategorier, en sämre och en bättre — den bofasta befolkningen å ena sidan och turisterna å den andra — är det sätt, på vilket turisttrafiken ombesörjes. När den tar sin början i juni har SJ sedan fyra somrar tillbaka insatt dagliga moderna bekväma rälsbussar, försedda med lysrör, radio m. m. SJ sörjer även för dessa resenärers utspisning under färden. Skulle en ortsbo söka komma med i en dylik buss avkräves av honom en extra snälltågsavgift. Turisterna däremot, som anlänt med snälltåg till Östersund, behöver inte erlagga någon extra avgift. Detta järnvägens tillmötesgående och dess utomordentliga service får icke under några omständigheter tolkas från min sida såsom klander utan tvärtom, enär jag hyser den uppfattningen att SJ:s sätt att sköta turisttrafiken på inlandsbanan på ett ytterst kraftigt sätt bidrar till en blomstring av turistlivet i lappmarken, vilket är av stort ekonomiskt intresse för bygdens befolkning. Vad jag klandrar är den deklassering av ortsbefolkningen som SJ gör sig skyldig till. Borde man åtminstone inte

Interpellation ang. förbättrad trafikservice på inlandsbanan.

kunna begära, att de s. k. turistbussarna ställdes till den resande allmänhetens förfogande under de nio månader av året som de båda turistbussarna stå som reserv på Östersunds bangård?

Men en dylik åtgärd synes vara utesluten. Under det man låter de båda turistbussarna stå så gott som obegagnade, fortsätter man att frakta resenärerna mellan Östersund och Gällivare i omoderna och skakiga rälsbussar med en längd av endast 8,65 meter och med samma ljus- och toilette-anordningar som kom till utförande i de rälsbussar som tillverkades år 1934.

Nu har ju, som framgått av meddelanden i vissa tidningar, SJ under de senaste åren tillfört ett rätt stort antal moderna och bekväma rälsbussar. Leverans synes ha skett dels från AB Märstaverken, AB Hägglund & Söner, Järnvägsverkstäderna i Linköping och Hilding Carlsson i Umeå.

Skulle det under sådana förhållanden kunna anses vara förmätet kräva, att tvenne nya moderna och bekväma rälsbussar insattes på den rälsbusslinje, som före någon annan borde komma i åtanke? Jag syftar därvid på bandelen Östersund—Gällivare.

Jag hyser den uppfattningen att det måste allvarligt sägas ifrån, att järnvägstrafiken på inlandsbanan inte får skötas på sätt som nu sker. Lappmarkens innevånare har rätt att få lika moderna och bekväma vagnar och rälsbussar som SJ sätter in på andra håll.

Då jag icke hyser någon förhoppning om att järnvägsstyrelsen av eget intresse skall gå i författning om att med det snaraste ordna en mera tidsenlig och människovärdig trafikservice i lappmarken, nödgas jag hemställa om kammararens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande spörsmål:

Är herr statsrådet villig lämna kungl. järnvägsstyrelsen sådana direktiv, att den nuvarande undermåliga trafikser-

vicen å inlandsbanan inom den allra närmaste tiden blir förbättrad, i första hand omedelbart genom insättandet av bekväma rälsbussar å linjen Östersund—Gällivare—Östersund?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Anmälades, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken om pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Jönköping fru Sofia Wiborg.

Denna anmälan bordlades.

§ 9.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1953/54;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Sveriges geologiska undersökning;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund; och

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av medicinsk undervisning vid vissa Stockholms stad tillhöriga sjukhus; samt

från första lagutskottet:

nr 139, i anledning av väckt motion om utredning av redogöraransvaret;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattningsmed spritdrycker och vin, m. m.; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän.

§ 10.

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda åtgärder till stöd åt de icke statliga alkoholistanstalterna;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående tilldelningen av statsbidrag till den utomprocessuella rättshjälpsverksamheten;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till statens bosättningslånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till särskild ersättning till löneplansanställd personal vid utförande av särskilt förorenande arbete;

nr 65, i anledning av väckta motioner om viss ändring i reservbefälskungörelsen för armén;

nr 66, i anledning av väckt motion om ersättning till linfabrikarbetaren J. A. Söderlund för olycksfall i arbete;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 till uppförande av byggnader för Institutet för konserveringsforskning;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem byggt skeppsmätningssystem m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg, m. m.; och

nr 32, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnad för anskaffande av för beredskapslagring av driv-

medel för traktorer avsedd bränsletank;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten; och

nr 13, i anledning av väckt motion om en skyndsam översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående spärrning av rätten till inteckning i fastighet som är föremål för byggnation med kommunal borgen;

nr 31, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet;

nr 32, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta; och

nr 33, i anledning av väckt motion om viss ändring av 42 § sinnessjuklagen;

andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om förkortning av arbetstiden;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående översyn av författningarna om den kyrkliga jorden;

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till vissa naturskyddsändamål;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till Europeiska växtskyddsorganisationen m. m.;

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier;

nr 14, med anledning av väckta motioner om anslag till lån för anskaffande av grästorksanläggningar;

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet;

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildningskurser för viss lantmäteripersonal m. fl.; och

nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 9, över motion angående obligatorisk kontroll av elektriska mätare; och

nr 12, över motion angående kvarstående olösta norrlandsfrågor.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.07 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 21 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande april.

§ 2.

Svar på fråga ang. exkorporering av Hovslätts samhälle från Barnarps kommun.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade: Herr talman! Herr von Seth har till mig ställt följande fråga: »Vad är anledningen till att Kungl. Maj:t i sitt beslut den 27 mars i år angående exkorporering av Hovslätts samhälle från Barnarps kommun frångått de förslag som framlagts av länsstyrelsen och kammarkollegium?»

Kungl. Maj:ts ifrågavarande beslut innebär att den s. k. Barnarpsdelen av Hovslätts samhälle, eller närmare bestämt fastigheten Hökhult nr 2 i Barnarps socken, Tenhults kommun, skall införlivas med Norrahammars köping. I övrigt angår ärendet icke Barnarp. Beslutet i förevarande avseende överensstämmer med de förslag som framlagts av länsstyrelsen och kammarkollegiet. Då herr von Seth nu frågar varför Kungl. Maj:t frångått myndigheternas förslag härvidlag torde frågan därför bero på ett missförstånd.

Jag vill emellertid tillägga, att Kungl. Maj:ts beslut i övrigt bl. a. innebär, att den s. k. Jönköpingsdelen av Hovslätts samhälle fortfarande skall ligga kvar i Jönköpings stad. I detta avseende — men ej i fråga om den s. k. Barnarpsdelen — har Kungl. Maj:t gått ifrån de angivna myndigheternas förslag. Anledningen härtill har givetvis varit, att Kungl. Maj:t vid sitt bedömande av samtliga i ärendet redovisade omständigheter funnit övervägande skäl tala

för en lösning i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut.

Härpå anförde

Herr von **SETH** (h): Herr talman! Jag vill till herr statsrådet Nilson framföra mitt tack för svaret på min fråga. Detta är ju en fråga som gäller Kungl. Maj:ts dom, och därför är jag särskilt tacksam över att herr statsrådet Nilson har lämnat ett svar. Herr statsrådet hade ju kunnat underlåta detta.

Vid utskrivandet av min fråga hade det emellertid blivit en felaktighet. Där om skulle jag vilja säga, att statsrådet skickligt begagnat sig av detta trumfäss och beträffande svaret på denna punkt tagit hem spelet i första omgången. Men när det sedan gäller Kungl. Maj:ts dom är jag inte säker på att Kungl. Maj:t har tagit hem spelet.

Detta är en mycket svår fråga. Den kan diskuteras från olika synpunkter och jag vill betona för kammaren, att det inte är någon politisk fråga utan att åsikterna här skär igenom alla partier.

Den del av Hovslätts samhälle, som enligt Kungl. Maj:ts dom skall ligga i Jönköping, hade man nog från Norrahammars sida velat ha placerad inom sin köping. Yttranden från såväl kammarkollegium som länsstyrelsen har givit alternativa förslag. Man har ansett att den ifrågavarande delen kunde tillhöra antingen Jönköpings stad eller Norrahammars köping.

Nu har Kungl. Maj:t ansett att — om jag så får uttrycka mig — sakska-len talade för att man borde söka sig fram till en kompromisslösning. Många gånger kan kompromisser vara bra och ibland nödvändiga, men i vissa fall kan sådana lösningar förorsaka missbelåtenhet på alla håll. Nu har denna kompromisslösning framkallat det

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

resultatet, att man måste åka igenom Jönköpings stad för att kunna komma från den ena delen av köpingen till den andra. Det är kanske inte så mycket att säga om detta, ty det är ju alldeles självklart att gränsen måste gå någonstans. Man får då alltid riskera irritation från något håll. I detta fall har det irritationsmomentet uppstått, att gränsen mellan Jönköpings stad och angränsande bygd går efter huvudvägen. Då uppstår genast en kinkig dyrortsgrupperingsfråga. Den som bor på vänster sida om vägen tillhör den högre dyrortsgrupp som Jönköping tillhör men hans kollega — antingen det nu är fråga om en anställd vid bruket eller en folkskollärare — tillhör den lägre dyrortsgruppen. Sådant har förekommit även på andra håll, men det har då i viss mån rättats till.

Jag ställde min fråga, emedan man inom köpingen, som är det mindre samhället, frågat sig vad Kungl. Maj:t haft för sakskalet för sin dom.

Jag skall utöver det sagda endast nu tillägga, att Norrahammars köping, som är ett framåtsträvande samhälle och som ännu inte hunnit konsolidera sig, genom denna dom vållats en del svårigheter t.ex. vid ordnandet av skolfrågan. Jag vill inte på något sätt insinuera att man skulle ha kunnat fatta ett beslut som tillfredsställer alla, ty något sådant står inte i mänsklig makt. Men Kungl. Maj:ts dom har såsom den utformats — detta framgår med all önskvärd tydlighet — hos många oberoende av partipolitisk tillhörighet — jag använder det uttrycket för att inte riva upp någon debatt — väckt en viss besvikelse.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.**Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.**

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, erhöill på begäran

ordet för att i ett sammanhang besvara herr Gustafssons i Stockholm interpellation ang. förhållandena inom arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen, m. m., samt herr Gustafssons i Skellefteå interpellation ang. en redogörelse för tillståndet inom arbetarskyddet, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Sträng lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm har till mig riktat följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat, att förhållandena inom arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen icke är tillfredsställande? Om så är fallet: Har herr statsrådet för avsikt att snarast vidta åtgärder för åstadkommande av rättelse? Kan förslag förväntas om att den av de sakkunniga år 1950 föreslagna partsrepresentationen inom yrkesinspektionens distrikt kommer att föreläggas riksdagen?

Herr Gustafsson i Skellefteå har ställt denna fråga:

Vill herr statsrådet lämna en redogörelse för tillståndet inom arbetarskyddet och för de åtgärder som planeras för att rätta till rådande missförhållanden?

Till svar på båda dessa interpellationer vill jag till en början lämna en kortfattad redogörelse för arbetarskyddets organisation samt de arbetsuppgifter som tillkommer arbetarskyddets båda organ, arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen.

Arbetarskyddet fick sin nuvarande organisation genom riksdagens beslut den 19 juni 1948. I enlighet med detta inrättades från den 1 januari 1949 arbetarskyddsstyrelsen såsom centralmyndighet för arbetarskyddsfrågor, med undantag för frågor angående

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

arbetarskyddet ombord å fartyg. Genom lag den 21 juli 1948 överflyttades på arbetarskyddsstyrelsen de uppgifter och befogenheter, som tillkom det dåvarande arbetsrådet. Enligt sin instruktion har arbetarskyddsstyrelsen, bland annat, att verka för främjandet av arbetarskyddet och vidtaga de åtgärder, som finns påkallade i skyddstekniskt, yrkeshygieniskt, yrkesmedicinskt och socialt hänseende för att utveckla och förbättra detta skydd; att handlägga ärenden, som rör arbetstid, raster samt vila från arbetet; att meddela erforderliga föreskrifter, råd och anvisningar rörande arbetarskydds- och arbetstidslagstiftningens tillämpning; att leda och övervaka de styrelsen underställda tillsynsorganens verksamhet och tillhandagå dem med råd och anvisningar för tillsynens utövande och tjänstens fullgörande i övrigt; att följa arbetsförhållandena inom hemindustriellt arbete och genom råd och anvisningar främja arbetarskyddet på detta arbetsområde; att tillhandagå med råd och upplysningar i arbetarskyddsangelägenheter samt bedriva erforderlig upplysnings- och undervisningsverksamhet på arbetarskyddets område.

I arbetarskyddsstyrelsens handläggning av vissa ärenden deltagar av Kungl. Maj:t för två år i sänder särskilt förordnade ledamöter (partsrepresentanter). De ordinarie partsrepresentanterna är till antalet 12, till hälften representerande arbetsgivarna och till hälften arbetstagarna. Inom styrelsen finns tre byråer, vilka var och en förestås av en byråchef, nämligen arbetstidsbyrån, tekniska byrån och kanslibyrån, samt tre avdelningar, vilka var och en förestås av en byrådirektör, nämligen skogsavdelningen, trafikavdelningen och sociala avdelningen. Därjämte finns tillgång till viss läkarexpertis.

Tillsyn rörande efterlevnaden av arbetarskyddslagen och med stöd av den-

samma meddelade föreskrifter utövas, under arbetarskyddsstyrelsens överinseende och ledning, av yrkesinspektionen genom följande tillsynsorgan, nämligen befattningshavare vid den allmänna yrkesinspektionen, kommunala tillsynsmän samt specialinspektörer.

Landet är indelat i elva yrkesinspektionsdistrikt, vilka står under ledning av yrkesinspektörer. De olika distrikten omfattar vardera två eller tre län. Inom distrikten tjänstgör i övrigt, beroende på dessas omfattning och storlek, förste distriktsingenjörer, distriktsingenjörer och yrkesunderinspektörer till varierande antal samt socialinspektörer. Vid yrkesinspektionen finns också anställd viss läkarpersonal. Specialinspektörerna utgöres av bergmästarna, skogsyrkesinspektörerna, chefen för arbetarskyddsstyrelsens trafikavdelning, luftfartsinspektören, sprängämnesinspektören, tillsyningsmännen över elektriska starkströmsanläggningar samt chefen för kommerskollegii sjöfartssociala avdelning.

Enligt instruktionen för yrkesinspektionen skall tillsynsorganet förskaffa sig noggrann kännedom om arbetsförhållandena inom sitt verksamhetsområde samt med uppmärksamhet följa arbetarskyddets utveckling inom området. Tillsynsorganet skall vinnlägga sig om att genom upplysningsverksamhet främja strävandena att förekomma ohälsa och olycksfall i arbetet, tillhandagå med upplysningar, råd och anvisningar i frågor, som rör arbetets sundhet och säkerhet, samt verka för samarbete i sådana frågor. Tillsynsorganet skall vidare enligt instruktionen inta en opartisk ställning såvitt angår förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Tyngdpunkten i den allmänna yrkesinspektionens verksamhet ligger på den allmänna tillsynen inom industri, hantverk och annan rörelse beträffande efterlevnaden av arbetarskyddslagstiftningen. Detta sker främst genom in-

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

spektionsbesök på arbetsplatserna. Härjämte bedriver yrkesinspektionen en omfattande konsultativ verksamhet med kostnadsfri förhandsgranskning av förslag till ny-, om- eller tillbyggnad av arbetslokal eller personalrum, förslag till ny eller ändrad anordning för arbetets bedrivande eller omläggning av arbetsmetoden.

Hos den allmänna yrkesinspektionen var vid 1951 års slut registrerade cirka 77 000 arbetsställen med omkring 1 243 000 arbetstagare. Totalt fanns vid samma tidpunkt inom yrkesinspektionen registrerade närmare 168 000 arbetsställen med omkring 1 574 000 arbetstagare.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att också arbetstagarna har sin skyddsorganisation. Vid ett stort antal arbetsställen — 1951 18 632 eller cirka 23 procent av hos allmänna yrkesinspektionen anmälda arbetsställen — finns skyddsombud utsedda att tillvarata arbetarnas intressen på här ifrågavarande område. Vid vissa arbetsställen har man utsett skyddskommittéer för samma ändamål. Sådana kommittéer fanns vid 1951 års slut vid 1 719 arbetsställen. En möjlighet att utse regionala skyddsombud har utnyttjats i 72 fall.

Då den nya arbetarskyddslagen trädde i kraft den 1 juli 1949, möttes den av stora förväntningar från arbetstagarnas sida. Förhoppningar uppstod om radikala förändringar på arbetsplatserna i skyddstekniskt, yrkeshygieniskt och socialt hänseende. Det vore oriktigt att påstå, att inte de gångna årens praktiska tillämpning av arbetarskyddslagen givit en del mycket goda resultat, även om verksamheten inte motsvarat förväntningarna.

Sedan jag låtit arbetarskyddsstyrelsens chef ta del av innehållet i de båda interpellationerna, vill jag nu samtidigt som jag återger några av de mest kritiska anmärkningarna och därav föranledda frågor framlägga arbetar-

skyddsstyrelsens syn på ifrågavarande spørsmål. I det yttrande, som avlåtits, framhålles till en början, att man är väl medveten om att vissa missförhållanden råder inom arbetarskyddet, men det betonas samtidigt med skärpa, att dessa missförhållanden inte motiverar ett allmänt uttalande om att det svenska arbetarskyddet är underhålligt eller misskött. Det torde enligt arbetarskyddsstyrelsens ledning förhålla sig så, att den framförda kritiken huvudsakligen är ett tecken på ett mera målmedvetet intresse och positiv aktivitet från fackförbunden och arbetstagarnas övriga organ och representanter. Sett mot bakgrunden av det stora antalet arbetsställen inom den allmänna yrkesinspektionen, cirka 77 000, finner man inom arbetarskyddsstyrelsen det ganska naturligt, att arbetstagarnas minst 30 000 skyddsombud och förtroendemän kunnat påträffa bristfälligheter och missförhållanden.

Vad härefter beträffar båda interpellanternas uttalande, att skyddsombuden inte efterfrågas vid inspektioner på arbetsplatserna, hänvisar arbetarskyddsstyrelsens chef till en utredning, som verkstälts beträffande antalet besök under åren 1949—1952 vid registrerade arbetsställen och hur många av dessa besök som avsett arbetsställen med skyddsombud samt vid huru många av sistnämnda besök ombuden anträffats. Enligt denna undersökning var anträffbarhetsprocenten för de fyra åren i medeltal 84,5, en siffra som arbetarskyddsstyrelsen finner hög och mycket tillfredsställande. Att skyddsombuden inte alltid anträffas vid besöken beror av flera anledningar. Ombuden kan ha semester, permission eller annan ledighet, vara sjuka, inkallade i militärtjänst o. s. v. Vid skiftarbete förekommer att ombud ej valts för alla skiften. Vissa firmors skyddsombud befinner sig inte sällan på annan plats än den som är föremål för inspektionsbesök. Styrelsens chef framhåller slut-

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

ligen beträffande kontakten mellan yrkesinspektörerna och skyddsombuden, att något medvetet åsidosättande av skyddsombuden — styrelsen veterligt — inte förekommer. Yrkesinspektörerna kan i praktiskt taget varje särskilt fall redovisa orsaken till att skyddsombud ej anträffats eller kunnat kontaktas.

Beträffande herr Gustafssons i Skellefteå uttalande, att skyddsombuden inte erhåller erforderligt stöd i sitt arbete, framhåller styrelsens chef, att om därmed åsyftas, att besök på en arbetsplats i allmänhet måste uppskjutas någon tid efter anmälan till distriktsexpeditionen om rådande missförhållanden på arbetsplatsen, så måste medges, att sådan brist på stöd kan förekomma. Beroende på den knappa resemedels-tillgången och den otillräckliga arbetskraften, vilket medför att yrkesinspektionens befattningshavare måste planera sina resor på ett ur tillsynssynpunkt effektivt sätt, är det i allmänhet ganska sällsynt, att yrkesinspektionens befattningshavare omedelbart kan infinna sig på berörda arbetsplats, såvida inte förhållandena nödvändiggör ett omedelbart ingripande. Göres däremot anmälan om missförhållande i samband med inspektionsförrättarens besök på arbetsplatsen i fråga, lämnas inga anmälningar obeaktade av inspektionsförrättaren. Alla skyddsombudets framställningar upptas till diskussion antingen enskilt med ombudet eller, såsom fallet är vid de flesta tillfällen, i närvaro av arbetsgivaren eller hans representant. Graden av stöd åt skyddsombuden är enligt styrelsen också beroende på karaktären av ombudens anmälningar. Som allmänt omdöme anför arbetarskyddsstyrelsens chef, att ombuden alltid eller nästan alltid erhåller stöd av yrkesinspektionen i sina framställningar om mekaniska skydd vid maskiner, redskap eller andra tekniska anordningar, medan deras framställningar i sanitära och yrkeshygieniska

spörsmål, vilka medför ekonomiska konsekvenser av annan storleksordning än anbringandet av mekaniska skydd, underkastas mer ingående prövning, varigenom dröjsmål ofta uppstår.

Herr Gustafsson i Skellefteå ställer i sin interpellation den frågan, om partsrepresentationen i arbetarskyddsstyrelsen enligt författningen och i praktiken får tillfälle att behandla viktiga problem av principiell räckvidd, som uppstår i den praktiska verksamheten. Härtill genmäler arbetarskyddsstyrelsens chef, att partsrepresentanterna själva aldrig anmärkt på att de ärenden, som på annat sätt kommit till deras kännedom, inte handlagts såsom partsärende.

Enligt instruktionen för styrelsen skall såsom partsärenden handläggas

- a) ärenden rörande lagen om arbetstidens begränsning, lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln samt arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer,
- b) ärenden rörande arbetstid, raster, arbetspauser, natt- och veckovila, varom stadgas i arbetarskyddslagen,
- c) ärenden, som avser tillämpningen av lagen om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete och lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete,
- d) ärenden, som enligt butikstängningslagen och förordningen om yrkesmässig automobiltrafik m. m. ankommer på arbetarskyddsstyrelsen,
- e) skyddstekniska, yrkeshygieniska, yrkesmedicinska och sociala ärenden av principiell betydelse eller större vikt,
- f) ärenden angående utfärdande, ändring eller upphävande av allmän författning, anvisningar och andra särskilda föreskrifter, såvitt icke ärendet är av huvudsakligen formell natur eller av mindre vikt,

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

- g) frågor som avse bidrag till upplysnings- och utbildningsverksamhet på arbetarskyddets område, samt
- h) övriga ärenden, som generaldirektören med hänsyn till deras intresse för arbetsmarknadens partsorganisationer eller eljest anser böra handläggas såsom partsärenden.

Arbetarskyddsstyrelsen anser partsrepresentanternas medverkan i styrelsen mycket värdefull och inga sådana ärenden, som ovillkorligen skall handläggas under medverkan av parterna, undandras dessa.

Vad angår samarbetet mellan arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen samt arbetstagarnas representanter och deras organ i övrigt, en fråga som herr Gustafsson i Skellefteå också tar upp i sin interpellation, framhåller styrelsens chef, att styrelsen ofta tar kontakt med såväl arbetstagarnas som arbetsgivarnas representanter och organ i Stockholm, om så anses behövt. Vid styrelsens utarbetande av anvisningar till förebyggande av ohälsa och olycksfall i arbete sökes i regel kontakt med de organisationer, som kan tänkas bli berörda av anvisningarnas bestämmelser.

I anledning av den av herr Gustafsson i Stockholm väckta frågan om införande av partsrepresentation inom yrkesinspektionens distrikt uttalar arbetarskyddsstyrelsens chef, att de för utredning av denna fråga tillkallade sakkunniga funnit skälen för införande av partsrepresentation inom yrkesinspektionsdistrikten tillräckligt starka och förordat, att dessa representationer gäves formen av rådgivande organ, samt att frågan berörts i 1951 års statsverksproposition, varvid departementschefen anförde, att han med hänsyn till rådande förhållanden inte hade för avsikt att föreslå att frågan då upptogs till avgörande. Arbetarskyddsstyrelsen anser, att för frågans fullständiga utredande kunde vara lämpligt att rådgi-

vande partsorgan inrättades på prov i ett eller ett par distrikt.

Herr Gustafsson i Stockholm uttalar i sin interpellation bland annat: »Utan att hemfalla till någon övertro på tvångsåtgärder — tvärtom, den frivilliga överenskommelsen 'om regler för den lokala arbetarskyddsverksamheten', som träffats mellan Landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen, har tvivelsutan betytt avgjort mera — tycks ändock en del yrkesinspektörer hysa en närmast panisk förskräckelse mot att tillämpa lagens bestämmelser i berörda avseende.» I arbetarskyddsstyrelsens yttrande medges, att yrkesinspektörernas möjligheter att tillgripa lagens bestämmelse om tvångsåtgärder mot tredskande arbetsgivare inte utnyttjats i särskilt stor omfattning. 1949, 1950 och 1951 utfärdades av yrkesinspektörerna således 25, 31 resp. 28 förbud. Antalet förelägganden under motsvarande år var något mindre. Anledningen till att förbud och föreläggande inte utfärdats i större omfattning sammanhänger, framhålles i yttrandet, med den allmänna inställningen, att övertygelsens väg är den riktiga i yrkesinspektörernas verksamhet. Att genom upplysningsverksamhet och propaganda främja strävandena att förekomma ohälsa och olycksfall i arbete samt mellan parterna åstadkomma samarbete i frågor rörande arbetets sundhet och säkerhet måste vara huvudregeln för yrkesinspektionens verksamhet. Härtill kommer att den ringa storleken av de bötesbelopp, som i förekommande fall kan utdömas, gör ett föreläggande eller förbud mindre effektivt och inte lämpligt att använda. Styrelsen anser liksom yrkesinspektörerna att om möjlighet till vitesföreläggande infördes, skulle påföljden bättre kunna anpassas till graden av föreläggande förseelse, varvid större utsikt till rättelse vore att vinna. Att det emellertid inom yrkesinspektionens verksamhet förekommit och förekommer fall,

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

där tvångsåtgärder borde ha tillgripits, är styrelsen väl medveten om. De fall som avses är sådana, då så svåra missförhållanden och yrkesrisker föreligger, att snabba åtgärder behöver vidtagas eller då arbetsgivaren utan giltiga skäl ideligen uppskjuter genomförandet av givna anvisningar.

I detta sammanhang framhåller arbetarskyddsstyrelsens chef de svårigheter, som föreligger för yrkesinspektionens befattningshavare att personligen vid besök kontrollera lämnade anvisningars genomförande. Sådan kontroll kan på grund av brist på arbetskraft och resemedel inte åstadkommas förrän efter cirka 2 år eller mera. Under sådana förhållanden har andra möjligheter måst tillgripas för en kontroll av anvisningarnas genomförande. Sålunda förekommer i viss utsträckning att yrkesinspektörerna preciserar en tid, inom vilken anvisningarna skall vara genomförda, och begär skriftligt meddelande från arbetsgivaren, när anvisningarna är beaktade. Många yrkesinspektörer för ett s. k. »förfalloregister», i vilket anteckningar göres om förhållandena på arbetsplatsen. Givet är att ingendera av dessa vägar är tillfredsställande, vilket också har resulterat i att tiden för anvisningarnas genomförande i många fall onödigtvis utsträckts. I sammanhanget erinras om de möjligheter, som enligt arbetarskyddskungörelsen föreligger för skyddsombud att beträffande behovet av skyddsåtgärder och deras beaktande uppehålla kontakten med yrkesinspektören liksom även att påkalla dennes ingripande. Denna möjlighet och uppgift för skyddsombuden, vilken utgör en del av den lokala skyddsverksamheten, är av stor betydelse för yrkesinspektionen och underlättar och effektiviserar yrkesinspektionens arbete till bättnad för samtliga parter.

Beträffande personalrumsfrågan vid arbetsplatserna erinrar herr Gustafsson i Skellefteå i sin interpellation om att på en informationskonferens hållen av

I.O:s arbetarskyddskommitté i maj 1952 gjordes gällande att yrkesinspektionen ägnade föga intresse åt personalrummen. Härom uttalar arbetarskyddsstyrelsens chef, att yrkesinspektionen sedan lång tid tillbaka ägnat frågan ett mycket stort intresse. Yrkesinspektionens arbete för anordnandet av erforderliga personalrum bedrivs i huvudsak på två vägar. Dels kan erforderliga anvisningar om personalrum lämnas vid inspektion av ett arbetsställe och dels kan anordnandet av personalrum påfordras i samband med ny-, om- och tillbyggnader. Antalet av den allmänna yrkesinspektionen granskade eller uppgjorda förslag till ny-, om- och tillbyggnader uppgick år 1952 till 4 149, varav minst 80 procent också berörde personalrumsfrågor. Härmed vill arbetarskyddsstyrelsens chef emellertid inte ha sagt, att förhållandena i detta avseende ute på arbetsplatserna är tillfredsställande. Det största hindret är byggnadsregleringen, vilken gjort det nödvändigt att i vissa fall söka företa en angelägenhetsprövning av personalrumsbehovet vid företag av olika slag. Sålunda har överenskommelse träffats mellan arbetarskyddsstyrelsens och arbetsmarknadsstyrelsens chefer om att framställningar till arbetsmarknadsstyrelsen om byggnadstillstånd för personalrumsbyggen skall översändas till arbetarskyddsstyrelsen för prövning av angelägenhetsgraden. Denna prövning har i första hand tillgodosett personalrumsbehoven för de mest smutsande och svettdrivande arbetena inom produktionslivet, medan däremot de mindre smutsande, såsom t. ex. träindustrien, fått komma i efterhand. Arbetarskyddsstyrelsen är av den uppfattningen att personalrumsfrågan tack vare yrkesinspektionens stora intresse för detta problem trots byggnadsregleringen gått stadigt framåt och utvecklats i rätt riktning, ehuru åtskilligt ännu finns att göra. Styrelsens chef erinrar om att även andra svårigheter föreligger på

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

detta område och tänker därvid särskilt på de mindre företagare, som har sina verkstäder inrymda i förhyrda lokaler.

Herr Gustafsson i Skellefteå erinrar härefter i sin interpellation om de klagomål, som vid LO:s arbetarskyddskommittés informationskonferens framfördes beträffande ärendenas långsamma handläggning inom arbetarskyddsstyrelsen samt över att inga anvisningar till stöd för skyddsarbetet utfärdades. Herr Gustafsson ifrågasätter i anledning av dessa anmärkningar huruvida styrelsens organisation är ändamålsenlig.

Beträffande detta avsnitt i interpellationen framhåller arbetarskyddsstyrelsens chef, att anmärkningen rörande ärendenas långsamma handläggning i viss mån är berättigad, särskilt vad det gäller tekniska byrån. Beträffande kanslibyrån kan berättigade anmärkningar göras endast i fråga om vissa ärenden. Vad beträffar den andra anmärkningen, att inga anvisningar till stöd för arbetet utfärdats, medger styrelsens chef, att arbetet härmed inte bedrivits med önskvärd intensitet. Vissa anvisningar, skyddsbilder och promemorior hade dock utgivits och vidare hade utgivits och fastställts tjänstgöringsföreskrifter för befattningshavarna inom yrkesinspektionen. För närvarande var också ett stort antal anvisningar under utarbetande.

Orsaken till de angivna missförhållandena anges i chefens för arbetarskyddsstyrelsen yttrande huvudsakligen vara personalbrist, en brist som på tekniska byrån blir särskilt markant därigenom att de där förekommande ärendena huvudsakligen är av principiell natur och i övrigt mycket komplicerade. Härtill kommer att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen till följd av den ökade industriella utvecklingen i landet oupphörligt ställs inför nya skyddsproblem, vilka ofta kräver omfattande undersökningar, utredningar och överläggningar.

Herr Gustafsson i Stockholm har frå-

gat om förhållandet mellan arbetarskyddsstyrelsens högsta ledning och de underordnade tjänstemännen är vad det borde vara. Herr Gustafsson framhåller bl. a., att styrelsens handläggning av vissa utnämningsfrågor ger anledning till misstanken att så inte är fallet. Styrelsens chef erinrar i detta avseende om att styrelsen under åren 1949—1952 tillsatt eller avgivit förord till 73 tjänster inom styrelsen och yrkesinspektionen. Beträffande endast 10 av dessa tjänster har besvär anförts och i ett fall har Kungl. Maj:t bifallit besvären. Beträffande vissa genom tjänsteförteckningsrevisionen till 29 lönegraden uppflyttade förste distriktsingenjörstjänster har styrelsens förord, vilka varit föremål för delade meningar bland verkets tjänstemän, i samtliga fall följts av Kungl. Maj:t.

Beträffande herr Gustafssons ifrågasättande om samarbetet mellan chefsmyndigheten och yrkesinspektionens befattningshavare är tillfredsställande och om de senare alltid har det stöd från styrelsens sida, som borde vara ett alla parter intresse, erinrar arbetarskyddsstyrelsens chef om att yrkesinspektörerna vid ett sammanträde inför styrelsen den 30—31 januari innevarande år framhållit, att meningsskiljaktigheter funnits och alltjämt kunde uppstå mellan dem och styrelsen i olika avseenden men att dessa meningsskiljaktigheter inte var av sådan storleksordning att de för sin lösning påkallade ingripande utifrån.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen är anmärkningarna mot arbetarskyddet många och allvarliga. För egen del kan jag inte gå in på någon detaljgranskning i fråga om bärkraften i de gjorda anmärkningarna. Det kan vara tillräckligt att påpeka, att man från arbetarskyddsstyrelsens sida medgivit, att vissa brister förefinns. I flera avseenden har styrelsen enligt min mening kunnat avvisa den framkomna kritiken. Man måste också betänka, att det

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

verk det här är fråga om är relativt nytt. Anmärkningen om ärendenas långsamma handläggning får sålunda sin förklaring därav, att verksamheten av naturliga skäl måste vara ganska tungrodd innan verket ännu hunnit finna sin egen stil och form. I fråga om de brister, som kan ha föranletts av att personal och anslag varit otillräckliga, vill jag erinra om att arbetarskyddsstyrelsen hör till de verk, som tillkommit under en tid, då den största återhållsamhet med statens medel varit av nöden. Redan vid verkets tillkomst stod det klart, att den då föreslagna organisationen inte kunde betraktas som slutgiltig. Min företrädare i ämbetet uttalade nämligen i proposition 148 till 1948 års riksdag, att han vore övertygad om att yrkesinspektionen vore i behov av en icke obetydlig förstärkning men att under dåvarande förhållanden endast en begränsad utbyggnad kunde komma i fråga. Han fann det också i och för sig lämpligt, att utbyggnaden skedde etappvis bl. a. med hänsyn till vikten av att organisationen rekryterades med väl kvalificerad personal.

Det är uppenbart, att de rådande förhållandena inom arbetarskyddet påkallar en översyn av verksamheten. Frågan har sedan länge varit aktuell inom socialdepartementet, och förberedande diskussioner har förekommit för att klarlägga under vilka former och inom vilka gränser en sådan översyn lämpligast bör ske. Det lagförslag rörande samordningen av sjuk- och yrkesskadeförsäkringen, som nyligen framlagts för riksdagen, kan också medföra ett visst behov av en anpassning av arbetarskyddet till den nya lagstiftningen. Emellertid har den rådande arbetsbelastningen inom departementet icke medgivit ett samtidigt aktualiserande av arbetarskyddsfrågorna. Jag vill dock framhålla, att det är min avsikt att låta verkställa en översyn av med arbetarskyddsverksamheten sammanhängande frågor och i första

hand den praktiska tillämpningen av arbetarskyddslagen.

Vid den sålunda tilltänkta översynen kommer att upptagas till övervägande bl. a. frågan om partsrepresentation inom yrkesinspektionens distrikt. Vidare kommer frågan om ändamålsenligheten av nu uppställda krav på utbildning och kvalifikationer hos innehavarna av tjänster inom verket att prövas. Frågan om en förstärkning av specialinspektionen kommer att undersökas i samband med övriga organisationsproblem. Vad slutligen beträffar möjligheten av att skapa ett så intimt samarbete med fackföreningarnas skyddsombud i fråga om framför allt kontroll av att givna anvisningar följs, att yrkesinspektionens effektivitet ökas utan att den statsanställda kåren av inspektörer behöver utbyggas, har jag för avsikt att utan att avvakta den planerade vidare översynen aktualisera denna fråga.

Härefter anförde:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):
Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Jag noterar med tillfredsställelse, att statsrådet anser förhållandena inom arbetarskyddet påkalla en översyn och att det också är statsrådets avsikt att i första hand taga upp frågan om den praktiska tillämpningen av arbetarskyddslagen. Jag är också tillfredsställd över att statsrådet vid den översynen har för avsikt att även taga upp den gamla frågan om partsrepresentation inom yrkesinspektionens distrikt liksom frågan om tjänstinnehavarnas kvalifikationer och utbildning. För möjligheterna att skapa ett intimt samarbete med de av fackföreningarna anställda skyddsombuden uttalar statsrådet sitt positiva intresse, och jag tror också, att ett sådant samarbete kommer att medföra den åsyftade effektiviteten vad gäller yrkesin-

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

spektionens arbete och att det blir till gagn för arbetarskyddet i fortsättningen.

Om jag alltså i stort sett är nöjd med svaret på den fråga jag aktualiserat, vill jag ändå begagna tillfället att göra en del kommentarer till det av socialministern refererade yttrande som avgivits av arbetarskyddsstyrelsens chef. Det är tacknämligt, att styrelsens chef är medveten om att det råder vissa missförhållanden inom arbetarskyddet. Om det därpå följande uttalandet att detta — som man säger — ändock inte motiverar det allmänna omdömet att arbetarskyddet är underhålligt eller misskött torde det dock råda ganska delade meningar.

Jag har framhållit i min interpellation, att man från arbetarnas sida betraktar arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet med en ökad skepsis. Detta är inte tomt prat i luften, det är — utan att generalisera — ett faktum, att förhållandena inom vissa — långt ifrån alla — inspektionsdistrikt är sådana, att därest det inte sker en förändring ganska snart kommer vederbörande att förlora även det lilla förtroende man nu eventuellt har kvar.

När man sedan i arbetarskyddsstyrelsens promemoria söker bemöta kritiken mot att yrkesinspektörer i vissa fall inte kontaktat skyddsombuden, gör man det med en procentuträkning angående anträffbarheten. Det är ju ändå inte det saken gäller, utan frågan är huruvida man sökt få kontakt med skyddsombuden. Jag kan i det fallet hänvisa till en utredning, som företagits inom Träindustriarbetarförbundet, där man med klara siffror bevisar att man i ganska många fall helt enkelt underlåtit att söka denna kontakt med skyddsombuden. Detta har ganska naturligt skapat en mycket stark irritation bland arbetarna.

Det är på samma sätt med påståendet i arbetarskyddsstyrelsens yttrande, att ombuden som man säger »alltid eller

nästan alltid erhåller stöd av yrkesinspektionen i sina framställningar om mekaniska skydd vid maskiner, redskap eller andra tekniska anordningar».

Ute på många arbetsplatser har man en känsla av att om ett skyddsombud gör ett påpekande till yrkesinspektören, upptas det i vissa fall ganska onödigt. Det verkar nästan som om vederbörande skulle ta detta påpekande som en förolämpning mot hans kompetens, även om den kompetensen sedan i vissa fall har visat sig inte vara så särdeles högtstående. Jag skall bara hänvisa till ett enda fall. Jag har i min hand en skriftväxling, som gäller en skyddsfråga vid Domnarvets Jernverk. Det gällde dragning av ledningar för gas i golvet i trummor, som täcktes med plåt. Redan när detta igångsattes framhöll skyddsombudet vid Domnarvet den stora fara som förelåg här och den stora risk för olycksfall, som kunde följa av denna anordning. Järnverket svarade, att man hade yrkesinspektionens stöd för denna anordning och att det var i linje med dess anvisningar. Skyddsombudet protesterade vid olika tillfällen mot detta och vidhöll att denna stora fara förelåg. Så inträffade två explosioner. Vid det ena tillfället lyftes dessa luckor i kanalerna och slungades upp i taket, en höjd på tolv meter, och damp därifrån ner i golvet igen. Först efter detta blev man på yrkesinspektionen färdig att vidta åtgärder för att dra upp anslutningsställena till dessa gasledningar över golvytan för att utsluta dylik explosionsrisk. Man kan ju fråga sig var sakkunskapen i det fallet fanns.

Arbetarskyddsstyrelsen medger vidare i den promemoria, som statsrådet refererade, att bestämmelsen om tvångsåtgärder mot tredskande arbetsgivare inte utnyttjas i särskild stor omfattning, men att styrelsen samtidigt är medveten om att det förekommit och förekommer fall där tvångsåtgärder borde ha tillgripits. Man kan ju fråga sig:

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

Varför har man inte gjort det? Det finns fortfarande arbetsplatser i detta land, där det närmast skulle vara en välgärning ur alla synpunkter, ur såväl samhällets som de anställdas, om man helt enkelt stoppade verksamheten. Det är under sådana förhållanden inte så förvånansvärt, om man från många arbetares sida frågar sig, om det är med hänsyn till arbetsgivarens intressen, som man inte tillgriper de möjligheter lagen ger. Jag är personligen — det har jag också framhållit i min interpellation — inte någon större entusiast för tvångsmedel. Men det är lika uppenbart att det finns och kan anföras exempel på att man bort tillgripa tvångsmedel, där underlåtenhet att göra det inte har varit försvarlig.

Jag skall villigt erkänna, att yrkesinspektionen speciellt kanske i här sist berörda avseende har en mycket svår ställning. Det är många gånger besvärliga avvägningsproblem man har att ta hänsyn till, och vi är också medvetna om att många av yrkesinspektionens befattningshavare gör vad som är möjligt att göra på detta område. Det finns tyvärr ändå en hel del brister kvar. Men även om vi konstaterar det, kan det inte få innebära att man avstår från kraftåtgärder, där de verkligen behövs. Det är ett intresse, menar jag, inte bara för de anställda utan i lika hög grad för alla de för ett effektivt skyddsarbete positivt inställda arbetsgivarna, som vi ändå glädjande nog har så många av inom vårt lands näringsliv.

Men det är ändå här som på alla andra områden: det finns — det är vi medvetna om — rötägg bland de anställda, och det finns också rötägg bland arbetsgivarna. Det är i dessa fall som vi från fackföreningsrörelsens sida begär ett effektivt stöd i våra strävanden från arbetarskyddsstyrelsen. Det finns arbetsgivare som direkt motarbetar skyddsarbete och totalt nonchalerar såväl skyddsombudens som yr-

kesinspektionens anvisningar. Låt mig för att belysa detta bara citera några rader ur en artikel i tidningen Metallarbetaren för en tid sedan. Artikeln har en ganska talande rubrik: »Kris i arbetarskyddet?». Artikelförfattaren säger där bl. a.: »Vid företaget i fråga saknas praktiskt taget alla arbetarskydds- och bekvämlighetsanordningar. Skyddsombuden har gjort upprepade framställningar till arbetsgivaren men utan resultat. Förhållandena har påtalats hos yrkesinspektionen, som besökt företaget. Icke mindre än 25 anmärkningar på de mest framträdande bristfälligheterna har gjorts. Från arbetsgivarens sida har inga åtgärder vidtagits. Ett föreläggande vid ett tillfälle att följa arbetarskyddslagen bortförklarades. Som exempel på arbetsgivarens mentalitet kan nämnas, att han lämnade följande svar, då han gjordes uppmärksam på ett så triviale förhållande som att toalettpapper borde finnas på avträdet: — Våra förfäder har fått lära sig använda en sten, mossor eller en pinne. Nu har vi förmånen att ha tidningspapper och det får duga!» Det är den mentaliteten — jag vill inte påstå att den är allmän men tyvärr finns den hos en del arbetsgivare — som är till skada för skyddsarbetet och det yrkeshygieniska arbetet.

Det hör kanske till saken att ifrågasätta arbetarskyddsstyrelsen in på frågan om samarbetet mellan chefsmyndigheten och yrkesinspektionens befattningshavare. Jag är övertygad om att statsrådet är väl medveten om var det finns värdefulla upplysningar att inhämta i denna sak.

I slutet på sitt yttrande kommer sedan arbetarskyddsstyrelsen in på frågan om samarbetet mellan chefsmyndigheten och yrkesinspektionens befattningshavare. Jag är övertygad om att statsrådet är väl medveten om var det finns värdefulla upplysningar att inhämta i denna sak.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Statsrådets positiva inställning till hithörande frågor kom-

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

mer säkerligen att hälsas med den djupaste tillfredsställelse av Sveriges industriarbetare.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp): Herr talman! Jag ber även jag att få säga ett tack till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för det synnerligen utförliga svar, som han har givit på min interpellation.

Jag vill instämma med herr Gustafsson i Stockholm när han säger, att svaret vad beträffar de åtgärder som statsrådet ställer i utsikt är mycket tillfredsställande. Socialministern har sagt att enligt hans mening arbetarskyddsstyrelsen i flera avseenden har kunnat tillbakavisa den framförda kritiken. Jag skulle tro att statsrådet därvid inte precis menar den försiktiga kritik, som framförts i min interpellation, utan närmast en del av de exempel, som anförts i den allmänna kritiken i pressen och på annat håll. Detta kan jag nog instämma i. Om man närmare börjar granska dessa exempel, kommer man troligen i flera fall att finna, att de grundar sig på missförstånd eller är överdrivna. Det är heller inte dessa exempel, som har gjort att jag framställde min interpellation, utan det är den allmänna misstro mot arbetarskyddet ifrån arbetstagarpartens sida, vilket den ihållande kritiken är ett tecken på.

Det är utomordentligt viktigt att denna verksamhet skapar förtroende hos bägge parter på arbetsmarknaden. Hur den i detta avseende lyckats beträffande arbetsgivarna skall jag inte uttala mig om. Det har i varje fall varit rätt tyst från det hållet. Men att man misslyckats beträffande arbetstagarna kan man fastslå utan att göra sig skyldig till någon överdrift. Det är enligt mitt förmenande rätt anmärkningsvärt att arbetarskyddsstyrelsen inte har gjort allvarliga försök att komma till rätta med dessa missförhållanden genom att kontakta arbetstagarnas orga-

nisationer för att reda upp de missförstånd som förelegat och försöka bättra på där det visat sig finnas faktiska brister. Om detta hade skett skulle interpellationen kanske varit överflödig.

När det gäller att skapa förtroende för arbetarskyddet bland arbetarna har naturligtvis i första hand det faktiska resultat som uppnås vid arbetarskyddsarbetet betydelse. Denna verksamhet måste visserligen bedrivas försiktigt. Man får inte köra fast i stelbenta föreskrifter. Det är självklart bäst då yrkesinspektionen kan åstadkomma resultat genom frivilliga överenskommelser och genom samarbete. Men denna i och för sig riktiga princip får inte drivas så långt, att man åsidosätter viktiga skyddsåtgärder och äventyrar arbetarpartens förtroende.

Men arbetarnas inställning till arbetarskyddet beror inte endast på de faktiska resultat som detta uppnår utan även på psykologiska förhållanden. I min interpellation frågade jag om inte utbildningen av yrkesinspektörer alltför ensidigt inriktades på tekniskt kunnande. Det är en fråga som just i detta sammanhang utan vidare tränger sig på. Det är självklart att tekniskt kunnande är nödvändigt, men jag tror att det måste kompletteras exempelvis genom utbildning i psykologi och sociologi. Just yrkesinspektörernas tekniska utbildning orsakar eller förstärker i varje fall ibland misstron mot arbetarskyddet. Här kommer det till en arbetsplats en civilingenjör från yrkesinspektionen. Arbetarparten representeras också av en civilingenjör. Det är rätt naturligt om arbetarna då får föreställningen att dessa båda herrar liksom befinner sig på samma våglängd, men att arbetarna står utanför. Man får inte lägga alltför stor vikt vid detta men om det leder till misstro måste det motverkas genom ett klokt och försiktigt uppträdande från yrkesinspektörernas sida. Jag är inte alls

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

övertygad om att civilingenjörsutbildningen sådan den nu är lämnar någon säker garanti för att detta skall lyckas eller ens försökas.

Det har vid flera tillfällen gjorts gällande, att skyddsombuden inte efterfrågas vid inspektionerna på arbetsplatsen. Herr Gustafsson i Stockholm har varit inne på denna sak, men jag vill tillägga ytterligare några ord. Arbetarskyddsstyrelsen hänvisar till en utredning beträffande antalet besök under åren 1949—52, som visar att i medeltal har skyddsombuden anträffats i 84,5 procent fall. Här skulle det dock vara av intresse att veta, om dessa siffror är resultat av en noggrant och kontinuerligt förd statistik, eller om de möjligen är resultat av svaren vid en rundfråga med anledning av interpellationerna. Om det senare är fallet är det kanske försiktigt att här räkna med en viss felmarginal. Jag skulle dock för min del vilja säga att den utredning, som i dagarna företagits av Träindustriarbetarförbundet, enligt min mening inte vederlagt dessa siffror, men jag instämmer med herr Gustafsson i Stockholm att den i och för sig inte säger så mycket, därför att kontakten kan ske på så många olika sätt. Vad jag tycker är viktigt är att den i varje fall sker på sådant sätt, att arbetstagarparten själv känner att det blivit kontakt.

Jag erinrar om att arbetarskyddsstyrelsen på min fråga, om partsrepresentationen får tillfälle att behandla viktiga frågor av principiell räckvidd, som uppstår i den praktiska verksamheten, bland annat hänvisar till att representanterna själva aldrig anmärkt på att frågor inte har handlagts som partsärenden. Jag tycker nog att om det förhållandet, att det inte klagas på ett område, kan gälla som bevis för att allt är bra, så bör nog det förhållandet att det är ihållande klagomål på ett annat område åtminstone ge anledning till oro.

I min interpellation påtalade jag också att ärendena behandlas långsamt i arbetarskyddsstyrelsen. Arbetarskyddsstyrelsens chef erkänner, att denna anmärkning i viss mån är befogad. Socialministern säger till detta, att orsaken kan vara att verksamheten av naturliga skäl måste vara ganska tungrodd, innan verket ännu hunnit finna sin egen stil och form. Det skall gärna erkännas, att det ligger en del i detta påpekande. Men den irritation som uppstår på grund av den långa väntetiden är mycket förklarlig, och det får nog anses synnerligen angeläget att det sker en snar förbättring även på detta område.

Beträffande min fråga, om partsrepresentationen fick tillfälle att behandla viktiga problem i den praktiska verksamheten, så har i svaret från arbetarskyddsstyrelsen angivits, vilka frågor som enligt instruktionen för styrelsen skall handläggas som partsärenden. Man har anfört en rad punkter, och det är just den punkt som förekommer under e) som jag åsyftade, när jag framställde min fråga. Där heter det att skyddstekniska, yrkeshygieniska, yrkesmedicinska och sociala ärenden av principiell betydelse eller större vikt skall handläggas såsom partsärenden. Det var just på den punkten jag var tveksam, hur praxis har utvecklats. Även på detta område bör nog en översyn ske.

Arbetarskyddsstyrelsen chef har givit ett utförligt svar på en fråga av mig, om skyddsombuden erhåller erforderligt stöd i sitt arbete. Jag medger att svaret är intressant — jag har tagit del av det med stort intresse — men jag kan inte finna att jag framställt någon sådan fråga i min interpellation. Däremot frågade jag, om yrkesinspektörerna kunde påräkna erforderligt stöd i sitt arbete från arbetarskyddsstyrelsens sida. Jag menade då om de vid eventuell konflikt exempelvis med arbetsgivarna kunde känna

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

sig ha chefsmyndighetens stöd. Det är kanske närmast yrkesinspektörerna som skulle svara på detta. Jag medger att frågan är litet påträngande, men den är ingalunda utan intresse.

Till sist har vi frågan, om arbetarskyddet har tillräckliga resurser för sin verksamhet. Jag har fått ett bestämt intryck av den diskussion som förts i denna fråga och de exempel som givits, att resurserna varit otillräckliga. Socialministern erinrar om att arbetarskyddsstyrelsen hör till de verk som tillkommit under en tid, då den största återhållsamhet med statens medel varit av nöden. Jag förmodar att detta innebär att arbetarskyddsstyrelsen på grund av att den är ny har fått bära en större del av sparsamheten än vad som egentligen sakligt sett borde ha skett.

Vi torde nog inte komma ifrån att arbetarskyddsstyrelsen måste få ökade resurser. Sedan samordningen med sjukförsäkringen genomförts kommer ju arbetsgivarnas premier inte att variera efter olycksfallsrisken i företaget, och detta är ytterligare en anledning att ge arbetarskyddsstyrelsen större resurser. I stället får staten ett visst intresse av att olycksfallen hålls tillbaka. Statsbidraget till grundsjukpenningen måste ju minska, om olycksfallen minskar under samordningstiden. Huruvida detta argument kan vara statsrådet Sträng till någon nytta i hans mellanhavande med finansministern skall jag inte uttala mig om.

Jag vill än en gång tacka socialministern för svaret och sluta med den förhoppningen, att arbetsbelastningen i socialdepartementet inte måtte leda till att den utlovade undersökningen dröjer allför länge.

Herr EDSTRÖM (h): Herr talman! Jag har haft tillfälle att på nära håll följa arbetarskyddets utveckling i vårt land, och jag vågar nog påstå att jag ganska väl känner till just de förhållanden,

som har påtalats av herrar Gustafsson i Stockholm och Gustafsson i Skellefteå i deras interpellationer till socialministern. Det kan därför kanske vara motiverat, att jag här framför några synpunkter i ämnet, i synnerhet som jag vill poängtera, att det är ett primärt intresse från arbetsgivarnas sida att arbetarskyddet blir utbyggt på bästa möjliga sätt. Det finns inte heller någon tveksamhet hos arbetsgivarna om att allt skall göras som kan göras för att skydda arbetarna.

Jag vill emellertid ta upp samma punkt som herr Gustafsson i Stockholm drog fram och som finns angiven i den sammanställning, som vi har fått här i dag och i vilken socialministern meddelar, att arbetarskyddsstyrelsen har sagt, att den är medveten om att vissa missförhållanden är rådande, men samtidigt med skärpa betonar, att dessa missförhållanden inte motiverar något allmänt uttalande om att det svenska arbetarskyddet är underhålligt eller misskött. Det tycker jag — i motsats till herr Gustafsson i Stockholm — att man måste understryka, ty om man jämför arbetarskyddet i Sverige och utomlands, så skulle jag vilja säga, att arbetarskyddet i Sverige inte på något sätt kan anses vara efterblivet. Därvidlag har vi mycket litet att lära av utlandet. Det har verkligen från arbetarskyddsstyrelsens sida redan gjorts mycket. Mera skulle naturligtvis kunna göras. Det är klart att vissa missförhållanden ännu existerar, men hur länge har vi hållit på med detta? 1948 års lag har bara varit gällande i fem år, och under den tiden har, som påpekats, de ekonomiska resurserna inte varit särskilt stora. Jag har tidigare i riksdagen påtalat, att arbetarskyddsstyrelsen och dess personal har satts på ekonomisk svältkost, vilket vi nu ser frukterna av. Jag tror emellertid inte, att förhållandena är så mörka, som det görs gällande i de båda interpellanternas skildring i dag.

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

Jag utgår ifrån att herr Gustafsson i Stockholm och jag är fullständigt överens om att tvångsmedel inte är det rätta. Överenskommelser träffade på arbetsplatsen är ett betydligt mycket bättre medel att uppnå goda resultat än att genom påtryckningar med lagstiftningens hjälp försöka få igenom någonting, som kanske arbetsgivaren har funnit inte går att genomföra i praktiken. Annars skulle han nämligen antagligen inte ha ställt sig avvisande. Då är det naturligtvis nyttigare, att saken först diskuteras mellan skyddsombuden på platsen och arbetsgivaren för att se om det går att på den vägen nå resultat. Det finns naturligtvis också rötägg bland arbetsgivarna, men då så visar sig vara fallet, finns det möjlighet att påkalla centrala förhandlingar.

Har det då varit några centrala förhandlingar under dessa år? Jag känner bara till förhandlingarna inom Verkstadsföreningen. Under alla dessa år från 1944 till 1952 har det varit 2 288 förhandlingar och av dessa har endast 63 rört arbetarskyddet i vidsträckt bemärkelse. Då har det emellertid alltid rört sig om småsaker såsom handdukar, skyddskläder, skyddshandskar eller något sådant. Endast i undantagsfall har sanitära olägenheter och dylikt påtalats men aldrig några riktigt allvarliga skyddsfrågor. Sådana saker har nämligen åtminstone inom Verkstadsföreningen snart blivit ordnade, vanligtvis genom förhandlingar på platsen. Jag kan inte bedöma i vad mån det finns arbetsgivare, som direkt vägrar att göra något, när yrkesinspektören kommer med ett påpekande. Här har emellertid sagts, att det skulle ha inträffat upprepade gånger. Då skulle en anmälan till arbetsgivarens kolleger säkerligen ha haft lika stor nytta med sig som en anmälan till yrkesinspektören. Jag tror mera på nyttan av frivilliga uppgörelser än tvångsåtgärder genom lagstiftning.

Jag är mycket tacksam mot socialministern och noterar med tillfredsställelse, att frågan om en revision av hela arbetarskyddet kommer att tas upp. Att den översynen kommer att göras ganska snart ställde ju statsrådet i utsikt. Jag måste emellertid ställa en liten fråga till statsrådet Sträng om vad som avses med den sista delen av hans interpellationssvar, där han säger: »Vad slutligen beträffar möjligheten av att skapa ett så intimt samarbete med fackföreningarnas skyddsombud i fråga om framför allt kontroll av att givna anvisningar följs, att yrkesinspektionens effektivitet ökas utan att den statsanställda kåren av inspektörer behöver utbyggas, har jag för avsikt att utan att avvakta den planerade vidare översynen aktualisera denna fråga.»

Jag skulle vilja fråga socialministern hur han tänker sig kunna ordna ett sådant samarbete på som man får hoppas det psykologiskt riktigaste sättet. Det är ju så, att skyddsombuden på de flesta håll är medlemmar av en skyddskommitté. I denna skyddskommitté sitter arbetarrepresentanter och diskuterar gemensamt de skyddsåtgärder som skall vidtas. Och skulle skyddskommittén inte komma till resultat brukar den efter vad jag känner till appellera till företagsnämnden, som i så fall tar upp frågan. Där finns vanligen någon representant för arbetsgiversidan närvarande, som man kan diskutera saken med. Detta samarbete är det viktigaste. Om nu, vilket jag dock hoppas att statsrådet Sträng inte tänker sig, dessa skyddsombud skall vara något slags ombud för yrkesinspektören eller någon mer eller mindre — jag söker efter ordet — laglig angivare av förhållandena, tror jag det skulle vara att skapa olyckliga förhållanden på arbetsplatserna, ty då skulle det genast bli ett motsatsförhållande mellan skyddsombuden och arbetsgivaren som gör samarbetet betydligt svårare. Jag vädjar till statsrådet att ta just den psykolo-

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

giska sidan av saken i betraktande, när åtgärder nu skall vidtas i fråga om samarbetet mellan skyddsombuden och yrkesinspektörerna.

Till sist vill jag bara nämna att i arbetsskyddsnämnden, som ju i alla fall är ett samarbetsorgan mellan LO och Arbetsgivareföreningen, har man sedan kort tid tillbaka diskuterat nya riktlinjer för utvecklingen av nämndens verksamhet och det samarbete den representerar. Det finns anledning fästa stort avseende även vid detta frivilliga arbete för arbetarskyddet, när man nu från myndigheternas sida skall ingripa för att rätta till de missförhållanden som finns.

Herr talman! Det anförda är ungefär vad jag skulle vilja framhålla i denna debatt, och jag tror att vi — det är min konklusion — inte skall ta alltför starkt intryck av den svartmålning som kommit till synes i interpellationerna, ty förhållandena är bättre än som angivits under dagens debatt.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Edström började sitt anförande med att säga, att han känner till arbetarskyddet och själv varit med i det sedan det började uppbyggas. Jag har visserligen inte varit med så lång tid, men jag vågar ändå påstå, att jag känner till en hel del i denna fråga.

Det är ändå så att — även om jag kan vara enig med herr Edström om att det i vissa avseenden är bra ställt kanske vid flertalet verkstäder — finns det dock en hel del, som inte gör skäl för det betyget. Jag skall inte trötta kammaren med flera exempel, men jag kan försäkra kammarens ärade ledamöter, att jag har gått runt i denna stad till verkstäder i källarvåningar både en och två trappor ner, som ser ut på ett sätt, som jag är övertygad om att mycket få av er kan göra er en föreställning om. Man kan inte komma med generella påståenden och säga att allt

är bra; det är lika felaktigt som att påstå att allt skulle vara underhålligt.

I anslutning härtill försökte herr Edström göra gällande, att jag skulle ha en på något sätt diametralt motsatt uppfattning till det uttalande, som gjorts i arbetarskyddsstyrelsens PM, där det sägs att man inte kan göra det allmänna uttalandet, att arbetarskyddet är underhålligt eller misskött. Jag sade att det kan råda delade meningar i det avseendet och att det råder delade meningar därom hos folk som sysslar med dessa frågor ute på arbetsplatserna, i fackförbunden och i fackföreningarna. Emellertid är jag fullständigt överens med herr Edström om att det är bättre om man kan komma fram på överenskommelsens väg än att tillgripa tvångsmedel. Vad jag sagt i det avseendet vidhåller jag, och det tycktes även herr Edström vara överens med mig om, ty han erkände ju att det tyvärr finns röt- ägg på arbetsgiversidan.

Sedan säger herr Edström att man kan ju påtala dessa saker vid centrala förhandlingar. Ja, det är ju klart att man kan göra det, men jag tror att det ligger till på det sättet, att det inte har gått in i det allmänna medvetandet, att man skall driva dylika saker till centrala förhandlingar, utan därvidlag gäller det helt andra frågor. Och det är ju ganska tveksamt hur man skall kunna klara av en sådan central förhandling i det fall jag belyste med ett citat ur Metallarbetaren.

Fröken ELMÉN (fp): Herr talman! Det är kanske egentligen inte så stor anledning att fortsätta debatten, eftersom socialministern utlovat en översyn av arbetarskyddet, men då jag själv arbetar ute på fältet med dessa frågor, så skulle jag i detta sammanhang vilja ta upp och klarlägga vissa saker.

När det gäller ett arbete som arbetarskyddet och yrkesinspektionens arbete kan det inte undgås att det blir kritik. Herr Edström sade att Sverige

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

i jämförelse med andra länder i detta avseende står högt, och det tror jag vi alla kan konstatera. Men man kan också konstatera att det är många arbetsplatser och arbetsförhållanden, som inte är i överensstämmelse med arbetarskyddslagens bestämmelser och de berättigade krav som därvidlag kan framställas. Mycken kritik är naturligtvis också oberättigad.

När man har kritiserat yrkesinspektionen har det framför allt varit för den bristande kontakten med skyddsombuden ute på arbetsplatserna. Jag vet att det här i många fall föreligger rena missförstånd. Det förekommer många olika slags inspektioner på arbetsplatserna, och det är långt ifrån alltid fråga om yrkesinspektion. Det kan gälla hissar och ångpannor och allt möjligt. Men när man hör talas om att det varit inspektion på en plats, så förutsätter man genast, att det varit fråga om yrkesinspektion, och så påpekar man med detsamma, att skyddsombudet inte blivit efterfrågat. Arbetarskyddsstyrelsen har emellertid påvisat, att i omkring 85 procent av besöken har man kontaktat skyddsombudet på platsen, och det tycker jag för min del är en mycket hög procentsiffra. I de övriga fallen efterfrågas naturligtvis skyddsombudet, men i många fall har vederbörande inte varit tillstädes och man har därför inte fått kontakt med honom.

Vidare är det ju skillnad på kontakt och kontakt. Man kan ha haft formell kontakt med ett skyddsombud, men när man kommit ut från arbetsplatsen, har man kanske ändå kunnat konstatera, att den rätta kontakten icke kommit till stånd. Ombuden har kanske inte dragits in i diskussionen på det sätt som varit önskvärt — men detta kan naturligtvis ha berott på den inspekterande själv. Likaså kan arbetsgivaren ha visat motvilja mot att ta upp någon diskussion, och ibland kan den bristande kontakten ha berott på skyddsombudet,

som kanske inte varit en sådan människa, som man får omedelbar kontakt med. Många gånger händer det också, när man har inspekterat en arbetsplats, att skyddsombudet ringer dagen därpå och talar om en hel del saker, som skulle ha förts fram i diskussionen på arbetsplatsen men som då framkommer efteråt, därför att ombudet inte varit med i diskussionen som han bort. Jag menar därför, att frågan om huruvida man skall lyckas få skyddsombudet med i diskussionen i olika frågor till stor del beror på hur man drar honom med i diskussionen och tar hänsyn till hans sakkunskap.

Sedan har det sagts, att man inte haft tillräcklig kontakt med arbetarorganisationerna. Där ligger naturligtvis också ett fel. Men om kontakten varit bristfällig därvidlag, så kan skulden härför kanske vara ömsesidig, likaväl som den kan ha berott på en parts underlåtenhet att söka kontakt. Jag vill inte därvidlag fritaga yrkesinspektionen — den har sina fel — men det kan också bero på den andra parten.

Vad sedan gäller förhållandena ute på arbetsplatserna och frågan om att tillgripa tvångsmedel, så är det naturligtvis alldeles riktigt vad som redan sagts, att det lyckligaste är, om uppgörelse kan träffas på överenskomstens väg, ty med tvångsåtgärder får man undan för undan arbetsgivarna emot sig, och då är det svårt att komma någonstans. Vi måste alltid försöka att få arbetsgivarna att inta en positiv hållning. Men om förhållandena är besvärliga och under all kritik, måste dock tvångsåtgärder tillgripas.

Det åligger partsrepresentanterna i arbetarskyddsstyrelsen att också ta del av yrkeshygieniska och skyddstekniska frågor av principiell natur, och därför anser jag, att de borde resa ut någon gång och ta del av förhållandena på de besvärliga arbetsplatserna och ta ställning till frågorna där. Jag anser att det vore riktigt, om arbetstagar- och

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

arbetsgivarrepresentanterna i arbetarskyddsstyrelsen personligen tog ställning till dessa frågor. Det står i instruktionen, att de skall ta upp även dessa frågor, men när man läser arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens årsberättelser, där det redogöres för vilka som handlägger olika frågor, så finns där bara upptaget ärenden, beträffande arbetstidsfrågor. Jag undrar därför, om det inte blivit så, att verksamheten i stor utsträckning har kommit att röra sig endast om arbetstidsfrågorna. Ett besvärligt problem i det sammanhanget har givetvis varit nattarbetsförbudet och tillämpningen av bestämmelserna om nattarbete.

Sedan har interpellanterna ifrågasatt, om den nuvarande utbildningen av yrkesinspektionens personal är den lämpligaste och om den kanske inte för mycket är lagd på det tekniska kunnandet. Jag vill säga, att utvecklingen på arbetslivets område går så snabbt och medför så snabba förändringar, att det säkert behövs också annan expertis i yrkesinspektionen. Jag vill också understryka vad herr Gustafsson i Skellefteå framhållit, nämligen att den tekniska kunnskapen behöver kompletteras med annan kunnskap, och jag vill därför poängtera behovet och nödvändigheten av att anordna kurser för yrkesinspektionens personal, så att den ständigt kan hållas à jour med utvecklingen inom arbetslivet. Det finns nämligen ingenting som förändras så snabbt som förhållandena på arbetslivets område. Arbetarskyddsstyrelsen har också i olika sammanhang begärt, att medel skall ställas till förfogande för sådana kurser och att resemedel skall anslås för personalen att delta i olika kurser, men dessa anslag har tyvärr icke beviljats.

Vad sedan angår efterkontrollen ute på fältet är det riktigt vad som påtalats i olika sammanhang, att man lämnar anvisningar om en mängd saker, men man kontrollerar inte att anvis-

ningarna efterlevs. Detta har emellertid också berott på bristen på resemedel. Jag vet att det i vissa distrikt, där man haft för avsikt att bedriva en effektiv kontroll på detta område, har blivit för dyrbart att göra det med hänsyn till de reseanslag som beviljats yrkesinspektionen.

Herr talman! Detta var endast några synpunkter ytterligare till det förut sagda.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag skulle kanske inte behöva säga någonting mera med hänsyn till att de båda interpellanternas kommentarer till svaret ju har gått i den riktningen, att det just inte finns någon anledning att ta upp en diskussion. Men herr Edström ställde en direkt fråga till mig, och jag skall försöka ge honom ett svar.

Frågan gällde avslutningen på mitt interpellationssvar, där jag annonserar, att man bör kunna ta upp spørgsmålet om kontroll av givna förelägganden utan att avvakta en mera allmän översyn av hela problemet om arbetarskyddet. Herr Edström var, som jag fattade det, rädd för att jag där hade skisserat någonting som — han hade inte själv det adekvata uttrycket för det — skulle kunna leda till en kontrollbetonad verksamhet inom fackföreningarna, som kunde slå över i vissa sammanhang och därmed kanske göra mera skada än nytta. Nu kan jag inte här på rak arm dra upp riktlinjerna för hur denna fråga skall lösas, men jag hade tänkt mig att det skulle kunna komma fram ett acceptabelt förslag efter en trepartsdiskussion, där arbetarskyddsstyrelsen med arbetsmarknadens huvudorganisationer finge ventilera problemet.

Det har i denna debatt använts ett så pass starkt uttryck som »rötägg». Det är klart att om man modererar det litet grand och säger, att det finns vissa företagare, som inte rättar sig efter givna föreskrifter, så är vi väl alle-

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

sammans överens om att man inte kan tåla en uraktlåtenhet i dessa stycken hur länge som helst. Det framgår av interpellationssvaret, att det är fråga om 168 000 registrerade arbetsställen med ett antal anställda på i runt tal 1,5 miljon. Detta betyder att den mera regelbundet betonade inspektionen i bästa fall kan komma tillbaka till samma arbetsställe ungefär varannat år. Men om det är en uppenbart bristfällig skyddsanordning inom en industri och vederbörande företagare får ett föreläggande, så är det inte tillfredsställande att bara resa ifrån honom och säga, att man skall se efter om två år, när man kommer tillbaka, om saken är avklarad. Det kan hända många olyckor under den tiden. Det finns klara specialfall, som har inberättats till mig, där uraktlåtenhet att följa ett föreläggande har resulterat i ytterst besvärande olyckshändelser med ödeläggande av människoliv som följd.

Om vi då är överens om att denna kontrollverksamhet skall rikta sig just mot de företagare, som är inställda på att nonchalera myndigheternas föreskrifter och förelägganden, så tror jag att vi också skall kunna finna lösningar, som inte skall behöva betraktas såsom en orimlig kontroll, vilken på något sätt skulle gå det rena företagarintresset för nära. Man har försökt med att föra liggare, och man har försökt med att telefonera efteråt. Men det är klart att man måste ha kontakt med representanter för just dem på arbetsplatsen, som riskerar att bli de lidande, för att få besked om att ett föreläggande efterföljes. För att arrangemangen skall kunna åstadkommas på ett vettigt sätt måste man självfallet koppla in även företagsidan, och min tanke var, att man via en diskussion skulle försöka komma fram till en lösning av detta rent praktiska problem.

Det har ställts under debatt, huruvida vårt nuvarande arbetarskydd och vår yrkesinspektionsverksamhet kan kriti-

seras med fog eller inte — huruvida den har misskött sitt ämbete eller inte. Verket arbetar inom ett område som är ömtåligt och intrikat och där man har klara partsintressen på båda sidor. Arbetarens intresse av att ha ett fullgott skydd innebär ekonomiska offer för företagaren; man har att räkna med en omedelbar motsatsställning, där det gäller att ta sig fram mellan partsintressena. Om man skall bedöma arbetarskyddet, så gör man det självfallet utifrån det partsengagemang man mera direkt eller indirekt har. Jag tycker nog att jag fick en belysning av detta, när jag ställde herrar interpellanters anföranden mot herr Edströms yttrande. Jag har emellertid ett behov av att meddela, att i den mån frågorna avgöres i arbetarskyddsstyrelsens topp, med en partsrepresentation inkopplad, så kan man som ett allmänt omdöme säga, att besluten präglas av samförstånd och stor enighet. Det är i rätt få fall som reservationer redovisas vid besluten, och detta är ju ett uttryck för att motsättningarna kanske inte är så hårda, när alla de med ärendet sammanhängande faktorerna får belysas, som ju alltid sker vid topporganisationens handläggning.

Jag vill också ha sagt, att arbetarskyddsstyrelsen är ett verk, som har haft att arbeta under kanske mera ogynnsamma auspiciers vid sin start än de flesta övriga verk. Från 1948 och fram till 1952 har vi haft en exceptionell högkonjunktur, som präglats av en stark expansion inom näringslivet och den industriella världen med nya arbetsställen som har varit relativt svårkontrollerbara. Just de företag i källarlokaler, som herr Gustafsson i Stockholm omnämnde, är rätt typiska rörelser som har blomstrat upp under den något drivhusbetonade konjunktur vi haft under de senaste åren. Det är både mänskligt och förklarligt, om man där inte hinner med kontrollen på det sätt som man skulle önska.

Svar på interpellationer ang. vissa förhållanden rörande arbetarskyddet.

Jag vill säga ytterligare en sak. Anmärkningarna på sanitetsanläggningarna och omklädningsutrymmena har varit befogade men förklaras i långa stycken av den hårda begränsning visavi byggnadsregleringens möjligheter som vi har haft under de allra sista åren. I föl genomförde vi en lättnad och avdelade ett visst antal miljoner för att klara av de mest trängande fallen på detta speciella område, och jag tror att det var någonting som märktes inom industrien. Nu är det dess bättre så, att byggnadsregleringen inte har behövt drivas efter samma hårda linjer innevarande år — och jag hoppas att det inte heller skall bli nödvändigt i fortsättningen — som låt oss säga 1949 och 1950. Det måste väl också innebära, att inom de reguljära företagen skall man nu inte stöta på den omöjlighet att gå arbetarna till mötes, som har legat i att man helt enkelt inte har fått byggnadstillstånd för erforderliga sanitetsanläggningar.

Jag kanske också, herr talman, skulle ha sagt, att jag under de senaste åren fått ett intryck av att man inom arbetarskyddsstyrelsen haft ett behov av att få till stånd kontaktkonferenser med de berörda intressena. Det har under fjolåret centralt i Stockholm hållits en konferens, där samtliga fackförbunds arbetarskyddsföreträdare fick diskutera frågorna med arbetarskyddsstyrelsens tjänstemän och där man sannernigen inte sparade på krutet vid kritiken utan där de enskilda fallen togs upp till en ordentlig ventilerings. Denna konferens är inte någon enstaka historia. Jag har fattat det på det sättet att flera sådana konferenser avses följa i fortsättningen. Här har man ett instrument för kontakt och för belysning av vissa missförhållanden, som bör vara till fromma för det hela.

Det har sagts här, att arbetarskyddet är en fråga om övertygelse i första hand och påbud i andra hand, och jag tror inte det råder några delade meningar

därom. Detta är emellertid också en förklaring till att den enskilde arbetaren i vissa fall kan säga sig, att toleransen i fråga om övertygelsetiden är för lång; det borde ha kommit påbud snabbare än vad som har skett. Men vad som är det objektivt riktiga är ytterst svårt att uttala sig om. Det blir, som jag förut sade, ofta beroende på från vilken parts sida man ser frågorna.

Jag tror, herr talman, att jag kan sluta med detta. Jag vill emellertid säga att de svaga punkter, som ändå kan påvisas och har påvisats, får vi ta under övervägande i den utredning, som jag här har ställt i utsikt. De båda interpellationerna och det ganska utförliga svaret jämte den rätt belysande debatt, som har förts här i kammaren i dag, bör ge vissa goda vägledningar i det arbete, som jag hoppas inom en relativt snar framtid skall kunna påbörjas.

Herr EDSTRÖM (h): Herr talman! Jag vill börja med att ge mig själv en inkompetensförklaring. De företag som finns i källarlokaler här i Stockholm känner jag inte till, och jag kan således inte uttala mig om dem. Jag talade om de mera ordnade förhållandena inom de industrier jag känner till, och där tror jag det är helt annorlunda än vad som beskrivits i fråga om dessa källarindustrier.

Det som jag närmast tänkte på, herr statsråd, var: Vore det inte lämpligt och riktigt att, åtminstone där det finns mer än 50 arbetare, i stället för att koppla in skyddsombuden, anlita de skyddskommittéer man där har? I dem ingår representanter för både arbetstagare och arbetsgivare, och jag tror de skulle bättre kunna fungera som kontrollanter av att de givna anvisningarna efterföljs. Ty detta är ju i alla fall ett ömsesidigt intresse, och vi skall inte försöka få fram några som helst motsatsintressen.

Det var bara den tanken jag fick, när herr statsrådet talade om sin idé,

Svar på interpellation ang. kostnaderna för utbildning av verkskyddspersonal.

och jag är tacksam för att jag fick svar på min fråga.

Fröken **ELMÉN** (fp): Herr talman! Herr statsrådet nämnde någonting om att parternas representanter i arbetarskyddsstyrelsen mycket ofta var överens, då de tog del av olika frågor. Men vad jag ville komma till var, att de inte skall behandla bara arbetstidsärenden utan att i deras instruktion även ingår att behandla yrkeshygieniska och skyddstekniska frågor av principiell art. Det är därför jag tycker att man någon gång, när det är svåra förhållanden ute på fältet, borde resa ut och ta ställning till frågorna där.

Sedan sade herr Edström, att han inte känner till de företag som håller till i källarlokaler i Stockholm. Men herr Edström känner kanske till källarlokalföretagen i Göteborg, ty de finns tyvärr också där. Man har ju haft stora svårigheter att kämpa med på grund av den begränsade byggnadstillståndsgivningen, som också statsrådet nämnde.

Vad jag funnit verkligt sorgligt är den misstänksamhet som vuxit upp omkring yrkesinspektionen. Kan man genom en översyn och omorganisation förstärka kontaktmöjligheterna och få bort misstänksamheten är ju kolossalt mycket vunnet för att nå ett större förtroende för arbetarskyddet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. kostnaderna för utbildning av verkskyddspersonal.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Braconier frågat mig, om jag vill upplysa kammaren om bakgrunden till bestämmelserna att verkskydden i nuvarande utsträckning belastas med utbildningskostnader. Vidare har inter-

pellanten frågat om någon ändring kommer att ske på denna punkt.

I motiveringen till sin interpellation gör herr Braconier gällande, att den allmänna civilförsvarsutbildningen är gemensam för all personal oavsett i vilken tjänstegren vederbörande ingår eller i vilket företag han är anställd, medan tjänste- och befälsutbildningen däremot i regel avser en speciell utbildning inom tjänstegrenens område och därför skall bekostas och organiseras av verkskydden. Herr Braconier ifrågasätter om den allmänna civilförsvarsutbildningen bör åläggas företagens verkskydd.

Som svar på interpellantens frågor vill jag anföra följande.

Civilförsvarslagen stadgar i 53 och 54 §§ skyldighet för ägare eller innehavare av vissa anläggningar att bl. a. sörja för utbildningen av verkskyddspersonalen enligt bestämmelser, som Kungl. Maj:t utfärdar.

Ett stadgande av denna innebörd föreslogs både av 1941 års hemortsförsvarssakkunniga och 1943 års civilförsvarsutredning i de betänkanden, som ligger till grund för civilförsvarslagen. Hemortsförsvarssakkunniga uttalade, att ifrågavarande utbildning vore av sådan direkt betydelse för skyddet av den anläggning eller byggnad, för vilken verkskyddet var organiserat, att de med utbildningen förenade kostnaderna skäligen syntes böra åläggas anläggningens eller byggnadens ägare eller innehavare. Härför talade enligt de sakkunniga även den omständigheten, att denna utbildning i många fall lämpligen borde bedrivas inom berörda anläggning eller byggnad.

Det föreslagna stadgandet om skyldighet för anläggningarnas ägare och innehavare att sörja för verkskyddsutbildningen mötte i allmänhet icke några erinringar i remissyttrandena. Endast Sveriges fastighetsägareförbund och Svenska arbetsgivareföreningen intog den principiella ståndpunkten, att kostnaderna för åtgärder till skydd mot

Svar på interpellation ang. kostnaderna för utbildning av verkskyddspersonal.

fientlig verksamhet huvudsakligen borde bäras av det allmänna. Arbetsgivareföreningen betonade därvid, att skyddet av krigsviktig eller ur samhällelig synpunkt i övrigt viktig produktion i första hand vore ett samhällsintresse. I propositionen nr 268 till 1944 års riksdag med förslag till civilförsvarslag m. m. uttalade också föredragande statsrådet i fråga om åtgärder för skyddet av personer och egendom vid särskilda skyddsobjekt, att det syntes naturligt att som princip knyta skyldigheten att svara för sådana åtgärder till ägare av respektive anläggningar och byggnader. Föredraganden fann därför, att den av hemortsförsvarssakkunniga och civilförsvarsutredningen föreslagna principen, att ägare av anläggningar och byggnader skulle vara skyldiga att svara för bl. a. uppehållet av verkskydd och hemskydd, borde vara vägledande vid bestämmandet i särskilda fall av ansvaret för olika åtgärders vidtagande. I proposition nr 270/1944 om anslag till civilförsvaret för budgetåret 1944/45 uttalade samma statsråd, att han förutsatte, att den skyldighet, som enligt lagförslaget åvilade ägare av anläggning eller byggnad med avseende på utbildningen, av Kungl. Maj:t skulle föreskrivas omfatta all utbildning av verkskyddspersonal utöver den grundläggande utbildningen med därtill hörande repetitionsutbildning. Riksdagen hade intet att erinra mot dessa uttalanden i de båda propositionerna om civilförsvaret.

Det är att märka, att den grundläggande utbildning, som föredragande statsrådet här talade om, var en utbildning, som var avsedd att på tätorterna meddelas så stor del av den vuxna icke värnpliktiga befolkningen som möjligt och alltså icke endast dem, som var engagerade i det allmänna civilförsvaret och verkskyddet. Denna grundläggande utbildning har alltså ingenting att göra med den allmänna civilförsvarsutbildning, som interpellanten syftar på. Efter krigsslutet 1945 inskränktes för

övrigt den grundläggande utbildningen och omfattade åren 1946—1948 i stort sett endast en tiotimmars utbildning för 16-åringar, vartill kom sjukvårdsutbildning för 18-åriga kvinnor. Då frågan om civilförsvarets fortsatta bestånd och utformning underställdes 1948 års riksdag förordades, att den grundläggande utbildningen för 16-åringar skulle ersättas med en till folkskolans sista klass eller motsvarande förlagd utbildning i olycksfallsvård och brandskydd, likaledes omfattande tio timmar. Vad beträffar verkskydden redovisades bl. a. ett uttalande av 1945 års civilförsvarsutredning om att ansvaret för verkskyddsutbildningen borde såsom dittills åligga ägare eller innehavare av byggnad, för vilken verkskydd skulle vara organiserat. Föredragande departementschefen anförde härom, att han icke hade något att erinra mot vad utredningen uttalat beträffande frågan om ansvaret för utbildningen inom verkskyddet. Någon ändring i de ifrågavarande bestämmelserna i 53 och 54 §§ civilförsvarslagen föreslogs ej. Riksdagen gjorde ingen erinran mot förslagen i propositionen i dessa delar.

Föreskrifter om verkskyddsutbildningen jämlikt de åberopade bestämmelserna i civilförsvarslagen har av Kungl. Maj:t meddelats i kungörelsen den 18 september 1948 angående skyldighet för ägare eller innehavare av anläggning att sörja för utbildning av verkskyddspersonal. Enligt denna kungörelse skall skyldigheten innefatta att bestrida kostnaderna för dels sådan utbildning i verkskyddet, som föreskrives i utbildningskungörelsen, och dels deltagande i utbildning vid central utbildningskurs av viss vid verkskyddet inskriven personal. I utbildningskungörelsen skiljer man på första utbildning och repetitionsutbildning. För personal, som är *inskriven* i verkskyddet, får den första utbildningen årligen omfatta högst 40 timmar för befälspersonal och högst 30 timmar för övrig personal; för personal,

Svar på interpellation ang. kostnaderna för utbildning av verkskyddspersonal.

som *icke* är inskriven men som namneligen är upptagen i verkskyddsplan, får den första utbildningen omfatta högst 12 timmar. Repetitionsutbildningens omfattning är bestämd till högst 12 timmar per år för alla kategorier verkskyddspersonal.

Någon uppdelning av verkskyddsutbildningen på allmän utbildning, tjänsteutbildning och befälsutbildning förekommer *icke* i de nämnda civilförsvarsföretningarna. Men självfallet bör en viss allmän utbildning ingå som ett led i verkskyddspersonalens utbildning. I civilförsvarsstyrelsens anvisningar för utbildning och övning i civilförvarstjänst har sålunda föreskrivits, att första utbildning skall omfatta allmän utbildning och tjänsteutbildning samt därjämte för den, som uttagits till befälsbefattning, befälsutbildning. Den omständigheten, att den allmänna utbildningen inom verkskyddet har samma syfte och innehåll som den allmänna utbildningen för det allmänna civilförsvarets personal och i viss begränsad utsträckning även bedrivs gemensamt med den sistnämnda, har icke ansetts böra föranleda någon uppdelning av kostnadsansvaret för verkskyddsutbildning. I detta sammanhang vill jag framhålla, att det för varje särskilt företag icke torde komma att röra sig om några större årliga kostnader för den här avsedda delen av utbildningen, sedan den nu föreliggande eftersläpningen inhämtats. För hela landet har dessa kostnader beräknats till sammanlagt högst ca 300 000 kronor.

Den principiella frågan om skyldighet för anläggnings ägare eller innehavare att bestrida kostnaderna för verkskyddsutbildningen och för övriga åtgärder, som sammanhänger med skyddet av anläggningen och därvarande personer och egendom, har som förut nämnts prövats vid både 1944 och 1948 års riksdagar. Jag kan ej finna att sedan dess inträffat några omständigheter som

motiverar att denna fråga toges upp till omprövning från statsmakternas sida.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

På grund av förfall för sekreteraren övertogs protokollföringen nu, jämlikt herr talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren Per Bergsten.

In fidem
Gunnar Brith.

Vidare anförde:

Herr BRACONIER (h): Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt vördsamma tack för det delvis utförliga svar — det gäller ju framför allt den historiska delen — som jag har fått.

När man ser den siffra som i slutet av svaret anføres av departementschefen får man ju det intrycket att industrien bara belastas med en summa av 300 000 kronor. Det är ju inte på det viset, ty det tillkommer ju också en efterutbildning.

Man får vidare av svaret inte klart för sig hur stor del av kontingenten som statsrådet och chefen för inrikesdepartementet räknar med skall få utbildning varje år.

Det talas i interpellationssvaret om utbildningskostnaderna »sedan den nu föreliggande eftersläpningen inhämtats». Jag vet inte hur stor procent som nu är utbildad, men jag skulle tro att det inte kan röra sig om mycket mer än 15 procent. Räknar man då med alla kostnader som industrien har för detta verkskydd — materialkostnader, kostnader för förlorad arbetstid o. s. v. — är ju siffran 300 000 kronor mycket liten. Jag tror att de sakkunniga, som har räknat på detta, räknat med att kostnaden för industrien under de närmaste tio åren med normal utbildningstid och normal utbildningstakt

Svar på interpellation ang. kostnaderna för utbildning av verkskyddspersonal.

kanske skulle bli 25 miljoner kronor. Den siffra 300 000 kronor, som här nämnes, är alltså inte ett svar på den fråga, som jag har ställt i interpellationen och som gäller hela den belastning som åvilar verkskyddet. Jag medger att det naturligtvis är mycket svårt att ge några direkta kostnadsuppgifter. Inrikesministern sade i ett interpellationssvar förra året — jag tror det var till herr Petrén i första kammaren — att det bara gällde en utbildning av 15 procent. Räknar man med en så låg takt i utbildningen skulle vi naturligtvis över huvud taget inte få en tillfredsställande utbildning förrän om tio — tolv år, och det kan man ju inte säga ger något vidare starkt civilförsvaret.

Räknar man med en sådan måttlig takt är det klart att också bördorna för industrien blir relativt ringa. Men räknar man med den takt som man bör hålla om man skall ha ett starkt och effektivt civilförsvaret, blir kostnaderna helt andra. Då kan man i varje fall ställa den frågan — det gjordes ju tidigare i remissyttrandena av flera instanser — om det utan vidare är så riktigt att företag, som betalar skatt till det allmänna — av vilken skatt alltså utgår medel till civilförsvaret — skall åläggas ytterligare en belastning, särskilt om man tänker på att en hel del av den personal, som har fått civilförsvarsutbildning av företagen, kanske flyttar efter en kort tid. Vi har under de gångna åren haft någonting som kallas för överrörlighet. Detta innebär att dessa företag belastas med utbildning av personal, som de inte har direkt nytta av.

Jag har inte velat utan vidare ifrågasätta att staten skulle betala hela kostnaden, men civilförsvaret är ju dock en angelägenhet för alla medborgare. Om en fabrik blir bestående eller inte är ett intresse inte bara för den fabriken utan det är ett intresse för hela det samhälle, som har nytta av denna fabriks produktion. Ser man det ur denna

principiella synpunkt talar i varje fall inga vägande skäl för att man utan vidare skall belasta de företag det här gäller med dessa kostnader.

Med all respekt för den långa historiska redogörelse för gällande författningsbestämmelser som vi fick — här till kommer också någonting som heter anvisningar och, som också är förpliktande och normerande i viss utsträckning — hade det varit önskvärt om vi i kostnadsfrågan, som här är det centrala, inte hade fått denna siffra på 300 000 kronor. Jag medger att man kan komma till olika siffror. Jag är likväl säker på att den verkliga kostnaden är minst tio gånger så stor. Under sådana förhållanden får ju problemet en helt annan räckvidd än den, som framgår av detta interpellationssvar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Jag medger att interpellationssvaret kom att bli rätt vidlyftigt i fråga om historiken, men det var föranlett av en önskan att på ett bindande sätt försöka klargöra att de anvisningar, varom interpellanten har talat i slutet av sitt anförande, verkligen står i överensstämmelse med de uttalanden, som i skilda sammanhang har gjorts av utredningar, departementschefer, utskott o. s. v.

Jag måste nog också säga att jag har fattat interpellationen på det sättet, att herr Braconier ifrågasätter det berättigade i att kostnaderna för den allmänna delen av utbildningen åvilar företagen. Däremot har jag inte fattat interpellationen så, att herr Braconier skulle vilja taga upp frågan om kostnaderna över huvud till behandling.

Visserligen är herr Braconiers första fråga så pass vidsträckt formulerad att man skulle kunna inrymma båda dessa saker under den. Men motiveringen har enligt min mening givit vid handen att herr Braconier endast syftade på den allmänna utbildningen.

Svar på interpellation ang. kostnaderna för utbildning av verkskyddspersonal.

Och här menar jag är kostnadssummorna så pass blygsamma att det knappast finns skäl för en uppdelning på så sätt att företagen erhåller gottgörelse av staten för den allmänna delen men svarar för den övriga utbildningen själva. Jag har tagit reda på vilka kostnader det skulle röra sig om för ett företag med låt oss säga 1 000 arbetare. Maximalt skulle man då behöva utbilda omkring 250 personer. Den allmänna delen av utbildningen kan inte anses belöpa sig till mer än ungefär tio kronor per person, alltså sammanlagt 2 500 kronor. Kan sedan företaget, såsom jag föreställer mig, uppföra detta belopp på allmänna omkostnadskontot, kommer det ju att bli ett skatteavdrag, varför det allmänna kan anses bidra den vägen med cirka 50 procent av utgiften. Kvar skulle alltså stå ungefär 1 200 kronor för ett relativt stort företag — ett företag med 1 000 anställda hör ju ingalunda till de mindre. Om man började ersätta företagen för denna del av kostnaderna så skulle det bli mera väsen än ull; det bleve mest plock med småbelopp. Säkerligen därför har man vid utarbetandet av de nuvarande bestämmelserna skurit kostnaderna över en kam.

Om emellertid herr Braconier syftar inte bara på kostnaderna för den allmänna utbildningen utan för utbildningen i dess helhet, vill jag bara säga att riksdagen för mycket kort tid sedan klart och tydligt har sagt ifrån att sådana kostnader skall åvila företagen. Ingenting har förekommit som kan ge mig anledning att be riksdagen ompröva den frågan.

Herr BRACONIER (h): Herr talman! Jag skall gärna medge att den motivering som jag givit min interpellation berättigar till ett sådant svar som statsrådet Hedlund här lämnat. Men själva den fråga som jag ställt tar ju sikte på hela kostnaderna för verkskyddet.

Jag har emellertid inte kunnat ställa

frågan på annat sätt än som skett, då man inte vet hur lång eftersläpningen blir — statsrådet Hedlund har inte heller kunnat säga det — och den saken ju är avgörande för beräkandet av de kostnader som åvilar industrien. Vi får tänka på att industrien också betalar materialtransporterna, ersättning för förlorad arbetstid och i stor utsträckning även den material som användes. Vidare betalar industrien själv repetitionsutbildningen liksom den särskilda tjänsteutbildningen, och om man räknar med dessa kostnader, kommer man till helt andra siffror än som angivits. Såsom jag framhöll, kan man inte heller inom verkskyddet, med den sakkunskap som man där har, säga vilka siffror som är riktiga, då vi ju kan räkna med olika kontingenter för varje år. Men även om det alltså är fråga om siffror av en helt annan storleksordning, så måste för ett företag med 50 anställda eller mindre ju 500 kronor innebära en belastning, om skattebördan i övrigt är stor.

Den omständigheten att det vid ett visst tillfälle från en del organisationer inte framförts någon avvikande mening i fråga om kostnadsfördelningen hindrar väl inte att riksdagen tar upp saken till omprövning med hänsyn till de nya förhållanden som har tillkommit.

Om utbildningen skall forceras, vilket jag anser vara en förutsättning för ett starkt civilförsvar, blir det genast fråga om helt andra och större kostnader än nu. Skall däremot takten i utbildningen vara lika dålig som hittills, vilket innebär — det måste vi alla medge — att det inte finns något effektivt civilförsvar här i landet, är det klart att problemet inte har samma betydelse. Jag har emellertid för min del utgått ifrån att vi skall ha ett effektivt civilförsvar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! På

Svar på interpellation ang. handläggningen av frågan om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

sista punkten är jag fullt ense med den ärade interpellanten. Vi bör försöka göra civilförsvaret så effektivt som möjligt och forcera verkskyddsutbildningen så långt det över huvud taget går. Inom departementet inriktar vi oss just på detta.

Ju flera företag som under ett visst år omfattas av verkskyddsutbildningen, desto större blir naturligtvis de totala kostnaderna. Men var och en betalar väl ändå för sig själv. För ett företag som har verkskyddsutbildning under ett år spelar det ur kostnadssynpunkt bra liten roll, hur många andra företag som kommer med under samma år.

Jag nämnde utbildningskostnaderna för ett företag av en viss storlek. Jag talade då bara om den allmänna utbildningen. Jag tar f. ö. fasta på att herr Braconier medger att hans motivering var så avfattad att det var berättigat att tro att han bara syftade på den allmänna utbildningen. Jag är inte beredd att lämna några exakta siffror över utbildningskostnaderna i deras helhet. Men om de siffror jag nämnde multipliceras med fem, skulle jag tro att man kommer fram till ett belopp som är fullt tillräckligt att täcka kostnaderna för hela verkskyddsutbildningen. Man kommer då för ett så pass stort företag, som jag tidigare nämnt, upp till cirka 12 000 kronor, varav ungefär hälften kommer företaget till godo genom skatteavdrag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. handläggningen av frågan om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Swedberg frågat mig vad anledningen vore till dröjsmålet inom ecklesiastik-

departementet med handläggningen av frågan om ordnande av den andliga vården vid sjukhusen, samt om jag vore i tillfälle att meddela, när förslag i detta ärende kunde väntas bli förelagt riksdagen.

Interpellanten har bland annat erinrat därom, att chefen för ecklesiastikdepartementet, efter Kungl. Maj:ts vederbörliga bemyndigande, den 22 december 1943 tillkallat sakkunniga för att utreda och avgiva förslag rörande förbättrade betingelser för den andliga vården å sjukvårdsinrättningar jämte därmed sammanhängande frågor. Vidare har interpellanten uppgivit, att nämnda sakkunniga den 29 oktober 1949 till ecklesiastikdepartementet överlämnat sitt betänkande i ämnet samt att såvitt interpellanten kunnat utröna betänkandet först under hösten 1952 utsänts på remiss till skilda instanser.

Interpellantens nu nämnda uppgifter rörande tiden för betänkandets överlämnande och utremittering är helt felaktiga. Rätta förhållandet är, att betänkandet (SOU 1949: 53), som är dagtecknat den 31 oktober 1949, inkom till departementet den 10 december 1949 och utremitterades den 24 februari 1950. Därefter verkställdes intill hösten 1950 ytterligare några remisser. Med anledning av vad som anförts i vissa av de inkomna remissvaren remitterades betänkandet den 26 april 1952 även till pastoratsindelningssakkunniga, som den 17 oktober 1952 inkom med yttrande i ämnet.

För närvarande ombesörjes i regel den andliga vården vid sjukhusen av vissa präster såsom bisyssla vid sidan av annan prästerlig tjänst och mot arvode, som betalas av sjukhusets huvudman. De sakkunniga anse denna ordning behäftad med många brister. Jag skall icke nu närmare ingå på de sakkunnigas förslag till bristernas avhjälpande men vill erinra om vissa huvudpunkter i förslaget. De sakkunniga före-

Svar på interpellation ang. handläggningen av frågan om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

slår som huvudregel, att den andliga vården vid sjukhusen skall ombesörjas av prästerskapet i det territoriella pastorat, inom vilket sjukhuset är beläget. Emellertid skulle vid större sjukhus, där den andliga vården kan antagas bereda vederbörande präst full sysselsättning — vilket enligt de sakkunnigas mening är fallet, då antalet vårdplatser å sjukhuset uppgår till omkring 1 200 eller åtminstone överstiger 1 000 — anställas särskild sjukhuspräst. Heltidsanställning av präst skulle också kunna ske genom samordning av den andliga vården vid två eller flera sjukhus under en präst. Enligt av de sakkunniga gjorda approximativ beräkning skulle 34 heltidstjänster som sjukhuspräst behövas. Tjänsterna skulle placeras i lönegraden Ca 28. Kostnaderna för de heltidsanställda sjukhuspräster nas avlöning, resor och pensionering skulle bestridas ur kyrkofonden. Bidrag ur kyrkofonden skulle också kunna utgå till pastorat för dess präster åliggande tjänstgöring å sjukhus; dock endast i sådana fall, då sjukhustjänstgöringen kommer att påverka den prästerliga organisationen i pastoratet så, att organisationen måste ökas eller en eljest möjlig indragning av prästerlig tjänst i pastoratet förhindrades. Den totala kostnaden för genomförande av förslaget har de sakkunniga beräknat till 843 000 kronor, varav 645 000 kronor skulle drabba kyrkofonden och 198 000 kronor pastoraten. Dessa siffror måste emellertid numera uppräknas åtskilligt. Vid betänkandets avgivande uppgick huvudmännens kostnader för arvoden åt sjukhuspredikanter till omkring 230 000 kronor. Även i fråga om den frikyrkliga insatsen i den andliga vården vid sjukhusen har de sakkunniga avgivit vissa förslag. Till befrämjande av denna insats skulle sålunda en särskild assistent kunna anställas vid sjukhuset vid sidan av sjukhusprästen. Förutsättningen här för skulle dock vara, att huvudman-

nen för sjukhuset eller annan ställer medel till förfogande för ändamålet.

Av remissyttrandena över sakkunniga förslaget att döma föreligger betydande meningsomsättningar i frågan om lämpligheten av att överhuvud genomföra så vittgående och kostnadskrävande åtgärder som den de sakkunniga föreslagit. Detta har givetvis varit en anledning till att förslag i ämnet icke föreslagits riksdagen.

Härtill kommer ytterligare att de sakkunniga grundat sitt utbyggnadsprogram på nu gällande kyrkliga indelning. Frågan om revision av nuvarande pastoratsindelning och församlingsprästerliga organisation är emellertid aktuell. För ändamålet tillkallade sakkunniga (pastoratsindelningssakkunniga) har för kort tid sedan avgivit sitt betänkande. Frågan om den framtida organisationen av den andliga vården vid sjukhusen hänger enligt min uppfattning så intimt samman med frågan om pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen, att ställning till dessa frågor om möjligt bör tagas samtidigt. Det är min förhoppning, att förslag rörande den kyrkliga indelningen skall kunna föreläggas nästa års riksdag, och i samband därmed ämnar jag även upptaga frågan om den andliga vården vid sjukhuset till prövning.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellantens fråga.

Vidare anförde:

Herr SWEDBERG (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Jag beklagar att jag i interpellationen gjort mig skyldig till några felaktiga tidsuppgifter beträffande remissen och ärendets handläggning för övrigt, men i sak ändrar detta knappast något i det av mig påtalade förhållandet. Kvar står det faktum att detta ärende har i eklektiskdepartementet handlagts i en

Svar på interpellation ang. handläggningen av frågan om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

takt som efter min uppfattning knappast överensstämmer med ärendets art. Det är för mig utomordentligt betydelsefullt att det här är fråga om en verksamhet som avser sjuka och döende människor.

Vad först gäller remisstiden har jag i dag både i departementet och på annat håll inhämtat upplysningar därom och därvid fått veta att ärendet alltför befinner sig på remiss. Statsrådet kan naturligtvis göra den invändningen, att Kungl. Maj:t ju inte kan hjälpa, om remissinstanserna dröjer med att svara. Jag förstår väl detta, men jag undrar om man inte från början borde ha angivit en rimlig tidsbegränsning för remissvaren. Huruvida det har varit möjligt att på ett senare stadium åstadkomma en sådan begränsning vågar jag inte ha någon bestämd uppfattning om.

I själva verket är jag ganska övertygad om att statsrådet delar de sakkunnigas uppfattning rörande detta ärendes vikt och betydelse. De sakkunniga har nämligen i sitt betänkande uttalat: »Den andliga vård, som för närvarande meddelas vid sjukhusen, synes efter vad från flera håll omvittnats icke tillfredsställande fylla de anspråk, som man bör kunna ställa på sådan vård». Vidare säger de sakkunniga i betänkandet: »Av den av de sakkunniga företagna utredningen framgår, att den andliga vården vid sjukhusen blivit i hög grad eftersatt vid jämförelse med andra insatser och arbetsuppgifter på det andliga området i samhället. Orsaken härtill synes vara att söka i otillräckliga föreskrifter och framför allt i otillräcklig arbetskraft.» Jag förutsätter, som jag sade, att herr statsrådet i sak delar denna de sakkunnigas uppfattning.

Nu åberopar statsrådet dels sakens finansiella sida, dels ärendets samband med frågan om pastoratsindelningen. Ja, det är ju naturligt, och däremot är det inte mycket att invända.

Det förefaller mig emellertid som om det i de sakkunnigas förslag finns detaljer, som med god vilja skulle kunna lösas utan hinder av dessa skäl. Jag skall tillåta mig att peka på ett par exempel.

De sakkunniga säger bl. a. i det uttalande, som jag nyss citerade, att orsaken till att den andliga vården vid sjukhusen är eftersatt synes vara att söka bl. a. i otillräckliga föreskrifter. Jag vill gärna tillåta mig fråga herr statsrådet om han undersökt den saken eller om han inte skulle vara benägen att göra detta tidigare än han antyder i svaret här i dag.

De sakkunniga framhåller vidare i betänkandet att patient, tillhörande frikyrkosamfund eller som eljest önskar andlig vård av representant för frikyrkligt samfund bör, liksom övriga patienter, vid enskilda samtal få disponera enskilt och fredat samtalsrum där sådant kan ställas till förfogande. Jag vill här tillåta mig fråga statsrådet om det inte skulle finnas anledning att beträffande denna detalj ta kontakt med t. ex. inrikesdepartementet i avsikt att förebygga att möjligheterna till erhållande av sådana viktiga utrymmen vid sjukhus minskas eller äventyras genom ett långt dröjsmål.

Över huvud har ju de sakkunniga föreslagit större utnyttjande av det frikyrkliga inslaget i den andliga vården vid sjukhusen — ett större utnyttjande än vad som nu är vanligt och på vissa håll möjligt. Jag vill gärna fästa uppmärksamheten på att detta är en sak, som under alla omständigheter inte torde behöva bli särskilt kostnadskrävande. Arbetskraft av ifrågavarande art är möjlig att erhålla, det tror jag mig kunna försäkra, i betydande utsträckning praktiskt taget utan någon, i varje fall någon nämnvärd, kostnad. Det är ju ett faktum, att det folk det här är fråga om, nämligen frikyrkofolket i detta land, har vant sig vid

Svar på interpellation ang. handläggningen av frågan om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

att arbeta utan några ersättningar från det allmänna. Jag tror, att dess prästerskap också nu är villigt att göra en för samhället gagnande insats om det får tillfälle till det utan något särskilt ekonomiskt vederlag; i varje fall, det är jag övertygad om, skall det kunna ske, som jag nyss sade, i betydande utsträckning.

På det hela taget är den långsamma takten vid handläggningen av detta ärende beklagligt, som jag ser det, bland annat därför att det binder andra organ som eljest skulle kunna tänkas vidtaga åtgärder just av den art som föreslagits i sakkunnigbetänkandet. Faktum är, att det inom vissa landsting har gjorts framstötter i denna riktning, vilka dock avvisats. Det är ju i och för sig ganska naturligt, i varje fall mycket förklarligt, att man gjort detta under hänvisning till att ärendet vilar hos Kungl. Maj:t. Nu ställer herr statsrådet i utsikt att tidigast någon gång under nästa år uppta denna fråga till prövning. Jag menar väl, att man bör vara tacksam för detta löfte. Jag måste emellertid för min del anse det beklagligt, att ett ärende av denna art i så fall först fem år efter det de sakkunniga avlämnat sitt förslag till Kungl. Maj:t skall kunna uppställas till prövning. Jag vill därför, herr talman, gärna vädja till herr statsrådet att överväga om man inte i väntan på behandlingen av förslaget i dess helhet möjligen skulle kunna genomföra vissa mindre delar av förslaget, till exempel på de områden som jag här hastigt har berört.

Med dessa korta ord ber jag, herr talman, att än en gång få tacka herr statsrådet för svaret på interpellationen.

Herr JONSSON i Järvsand (s): Herr talman! Jag har begärt ordet, emedan jag tycker, att de synpunkter, som den ärade interpellanten framfört, inte bör

vara de enda som framförs ifrån den svenska riksdagens sida i denna fråga. Jag skulle först vilja säga, att vi nog allesammans är av den uppfattningen att de vid sjukhusen intagna bör ha rätt att få sin så kallade andliga vård och få den religiösa förkunnelse som de önskar, oavsett om de tillhör statskyrka eller frikyrka. Jag har dock svårt att tänka mig, att man för den sakens skull skall behöva göra en stor apparat med 34 nyanställda präster med allt vad detta innebär i fråga om utgifter för det allmänna. Jag tror säkert, att det är möjligt för frikyrkans folk att, som herr Swedberg säger, utan någon nämnvärd ersättning svara för förkunnelsen för sina anhängare som intagits på sjukhus, och jag förutsätter, att statskyrkans prästerskap också skall kunna göra det på ungefär samma sätt som nu är fallet.

Om jag alltså säger, att de som önskar en religiös förkunnelse vid sjukhusen bör ha rätt till det, vill jag göra det tillägget, att det där även finns andra människor som inte har behov av någon förkunnelse och att de också bör ha rätt att slippa den. Den religiösa förkunnelsen vid sjukhusen bör enligt min mening läggas så att den blir en frivillig sak för de intagna. De korridorgudstjänster som emellanåt förekommer med uppslagna dörrar till de allmänna salarna medför ett tvångslyssnande, vilket väl ändå är ett resultat som vi inte anser förenligt med full frihet på det religiösa området.

Tillståndet i övrigt vid våra sjukhus är — även om det är rätt tillfredsställande — dock sådant att det återstår en hel del att önska. Det finns många sjukhus som inte har social kurator eller arbetsterapeuter. Jag tror därför, att det finns frågor, som är betydligt angelägnare att lösa för de sjuka än just denna. Inom kommittén har man även varit medveten om att fler arbetsuppgifter kanske behövde läggas på de

Svar på interpellation ang. handläggningen av frågan om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

påtänkta sjukhuspräster. Man har för vissa fall tänkt sig en kombination av sjukhuspräst, socialkurator och bibliotekarie. Det ligger väl ändå i sakens natur, att den kombinationen inte med säkerhet är tillfredsställande. Den prästerliga utbildningen är väl inte sådan, att man kan taga för givet att vederbörande skall kunna ge en god social rådgivning eller bli en god bibliotekarie som kan göra ett allsidigt bokurval för sjukhusbiblioteken.

Jag skulle nog vilja säga en sak till, även om den inte berörts i debatten. Utredningen gjorde vissa undersökningar vid sjukhusen angående behovet av dessa sjukhuspräster. Jag vill inte polemisera i någon nämnvärd grad mot tillvägagångssättet därvidlag. Jag tror inte, att det var utredningens avsikt att man skulle gå till väga på sätt som skedde. Utredningen poängterade, att undersökningen skulle ske under full anonymitet. I många fall var det emellertid avdelningssköterskorna som inhämtade de sjukas svar. Det rådde sålunda inte någon anonymitet på den punkt där den kanske allra helst skulle ha förelegat, nämligen mellan avdelningssköterskan och den sjuke. Man får således inte fästa alltför stort avseende vid just den undersökningen.

Jag får sålunda framhålla, att det är många av landets sjuka som delar min uppfattning att det finns viktigare uppgifter för närvarande att lösa vid våra sjukhus och att de medel som vi eventuellt kan ha till vårt förfogande kan användas på ett bättre sätt. Därför är det enligt min åsikt inte något fel med den takt med vilken handläggningen av detta ärende har bedrivits. Den behöver inte gå nämnvärt fortare.

Häruti instämde herr *Lindström* (s).

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Som interpellanten förmodade, vill jag bekräfta, att jag för min del visst anser,

att det är av betydelse att den andliga vården vid våra sjukhus ordnas på ett tillfredsställande sätt. Frågans beroende av den församlingsprästerliga organisationen är emellertid ostridig. Under hela den tid, under vilken vi inom ecklesiastikdepartementet enligt interpellantens mening inte med tillräcklig energi drivit på frågans lösning, har det varit fullt klart att pastoratsindelningssakkunnigas förslag, som i dagarna framlagts, skulle komma. Jag menar därför, att vi handlat rätt genom att inte söka lösa frågan annat än — såsom jag påpekade i slutet av interpellationssvaret — i samband med förslaget om ny indelning av församlingarna i pastorat.

Det är därför otvivelaktigt så, att frågan bör aktualiseras snart nog, men därest det då skulle visa sig svårt att få fram ett större omorganisationsförslag, träder naturligtvis de av interpellanten påpekade möjligheterna till vissa dellösningar i förgrunden. Att det kan bli rätt delade meningar om denna fråga visar sig ju inte minst av de senaste inläggen i debatten. Först bör man väl ändå försöka pröva huruvida frågan kan lösas i ett sammanhang, och först därefter kan man se om man skall behöva gå delreformernas väg. Men det kan som sagt hända att man måste det, och under sådana förhållanden är jag bara tacksam för de påpekanden och utfästelser — så vågar jag väl uppfatta dem — som den ärade interpellanten har gjort.

Herr **SWEDBERG** (fp): Herr talman! Jag har inte anledning att yttra något vidare i anledning av det från mina synpunkter mycket sympatiska anförande, som herr statsrådet nu senast höll. Jag skall inte heller invända något väsentligt mot en av de synpunkter, som framfördes av herr Jonsson i Järvsand. Snarare kan jag säga att jag, vad gäller den, är helt på samma linje. Men

Svar på interpellation ang. undervisning i medicinsk psykologi för blivande läkare, m. m.

jag har behov av att här i kammaren deklarerar, att jag inte är säker på — därvid skiljer jag mig avgjort från herr Jonsson — huruvida det över huvud taget för närvarande finns viktigare angelägenheter än ifrågavarande andliga vård när det gäller sjukhusen. Jag är inte övertygad om det i varje fall, och jag lutar snarast åt den motsatta uppfattningen.

Vad som från min synpunkt är angeläget just nu är, att det skapas möjlighet för dem som önskar det att under vistelse å sjukhus erhålla den andliga vård, som de anser sig ha behov av, av andliga ledare, kristna förkunnare, som står vederbörande patient nära. Jag delar helt herr Jonssons synpunkt, att denna andliga vård bör vara frivillig i största möjliga utsträckning, och jag hoppas också, att det framgick av mitt tidigare anförande, men då är det som jag sade angeläget, att det verkligen skapas möjlighet för envar att på sjukhus erhålla just den andliga vård, som passar honom bäst och som han menar sig ha behov av.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på interpellation ang. undervisning i medicinsk psykologi för blivande läkare, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Helén till mig riktat följande fråga:

Anser herr statsrådet att i avvaktan på läkarutbildningssakkunnigas förslag möjlighet till grundläggande undervisning i medicinsk psykologi bör beredas alla dem som utbildar sig till läkare och

kommer herr statsrådet av den anledningen att vidta åtgärder för att poliklinikföreläsningarna och den medicinskt psykologiska utbildningen vid karolinska institutet snarast återupptages åtminstone i förutvarande omfattning?

Som svar härpå vill jag anföra följande. Undervisning i medicinsk psykologi är icke obligatorisk vid våra medicinska utbildningsanstalter. Läkareutbildningssakkunniga har däremot i sitt för en tid sedan avgivna betänkande föreslagit obligatorisk undervisning i detta ämne. Detta betänkande är för närvarande under remissbehandling, och jag anser mig därför icke nu böra yttra mig om speciella ämnens ställning i en reformerad läkarutbildning.

Vid undervisningen i psykiatri vid karolinska institutet har hittills i samband med varje kurs givits dels polikliniska demonstrationer och föreläsningar, dels ock en kurs i medicinsk psykologi, vilken undervisning bestritts med medel ur docentstipendiefonden eller kursanslag. Vid psykiatrikursen under januari—februari månader 1953 hölls emellertid icke sistnämnda undervisning, enär det icke med säkerhet kunde avgöras huruvida medel för densamma bekostande vore att påräkna på grund av bland annat att undervisningen i patologisk anatomi kommit att belasta det fr. o. m. 1 juli 1952 till förfogande stående kursanslaget mer än beräknat. Sedan universitetskanslern numera fördelat kursanslaget för innevarande budgetår, står medel till förfogande för bestridande av kostnaderna för undervisning i medicinsk psykologi vid nu pågående psykiatrikurs. I samband med denna kurs kommer även polikliniska föreläsningar och demonstrationer att äga rum. Jag utgår från att även under nästa läsår motsvarande undervisning skall kunna komma till stånd.

Härpå anförde

Svar på interpellation ang. normerna för avskrivning av akademikerlån på grund av låntagarens frånfälle.

Herr HELEN (fp): Herr talman! Till det tack, som jag har att rikta till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för att han velat besvara min interpellation om utbildningen i psykiatri vid karolinska institutet, vill jag foga ett uttryck för en spontan tillfredsställelse över att anslagsfrågan nu har lösts för innevarande budgetårs ordinarie kurser och att tillräckliga anslag tydligen också kommer att beviljas för nästa budgetår. Den skada som inträffat genom att en kull på cirka trettio medicine kandidater i vinter berövats möjligheten att tillgodogöra sig den undervisning i medicinsk psykologi och de poliklinikföreläsningar, som utgör en så viktig grund för deras fortsatta utbildning, är redan den allvarlig. Bristen på specialutbildade psykiatrer hotar som bekant inte bara sinnessjuk-, alkoholist- och fångvården utan ser ut att för tillfället omöjliggöra den upprustning av den förebyggande barn- och ungdomsvården, som för framtiden är det allra viktigaste av samtliga sociala vådområden, både ur ekonomiska och allmänt mänskliga synpunkter.

Jag är tacksam för att statsrådet inte har fäst någon överdriven vikt vid att den avsedda undervisningen formellt är att betrakta som hittills ej obligatorisk. Om en formellt »frivillig» undervisning genom åren omfattas av nära 100 procent av hårt arbetstygda studerande, torde det vara ett tillräckligt bevis för att just denna utbildning är så värdefull, att åt den bör ägnas samma omsorg som den formellt obligatoriska. Läkarutbildningens förskjutning mot sociala och psykologiska kunskaper är ju så allmänt accepterad att en återgång till äldre avvägningsnormer nu vore fullkomligt otänkbar.

Av statsrådets svar drar jag den slutsatsen, att i avvaktan på det beslut riksdagen kan komma att fatta med anledning av läkarutbildningssakkunnigas efter interpellationens framställan-

de avgivna betänkande ingen motsvarande lapsus kommer att ske som den i vintras inträffade. Jag vill emellertid understryka att de 2 800 kronor, som beviljats under väntetiden på interpellationssvaret, inte är tillräckliga för den händelse under återstoden av innevarande budgetår tillfälle beredes en extra omgång medicine kandidater att fullgöra sin utbildning i psykiatri. Då det kommit till min kännedom att en sådan kurs planeras, vågar jag utgå ifrån att statsrådet också har denna i åtanke. Jag har nämligen svårt att tänka mig att statsrådet — mot bakgrunden av det givna svaret — här skulle deklarera att medel inte kan ställas till förfogande för utbildning enligt hittillsvarande normer för denna extra omgång av blivande läkare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. normerna för avskrivning av akademikerlån på grund av låntagarens frånfälle.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Braconier frågat mig, om jag är villig att ge en redogörelse för de normer, som tillämpas vid behandlingen av avskrivning av akademikerlån på grund av låntagarens frånfälle. Som svar härpå vill jag anföra följande.

Lån med statlig kreditgaranti beviljas sedan år 1946 till underlättande av en planmässig amortering av ådragna studieskulder för dem som avlagt akademisk eller jämförlig examen, däribland folkskollärarexamen. Sedan år 1948 beviljas liknande lån åt dem som genomgått polisutbildning.

Intill utgången av år 1952 hade garantilån beviljats å sammanlagt 52,5

Svar på interpellation ang. normerna för avskrivning av akademikerlån på grund av låntagarens frångående.

milj. kronor, varav 0,5 milj. kronor utgjorde polislån. Under samma tid hade 11,5 milj. kronor av denna summa återbetalats i amorteringar.

Om låntagare avlider, kan Kungl. Maj:t, såvida skäl härtill föreligger, besluta om avskrivning helt eller delvis av vid dödsfallet kvarstående skuld. Kostnaden härför bestrides från särskilt anslag å åttonde huvudtiteln.

Avskrivning kommer sålunda icke till stånd automatiskt utan sker först efter en prövning av omständigheterna i varje enskilt fall. Då dödsboet uppvisar tillgångar, som helt eller delvis täcker garantilånet, sker bedömningen med all tillbörlig hänsyn till de efterlevandes intressen i full överensstämmelse med det av interpellanten åberopade uttalandet av föredragande departementschefen i propositionen 1946: 190. Samma förfaringsätt har för övrigt tillämpats i fråga om de sedan år 1919 existerande statliga räntefria studielånen.

De erfarenheter, som hittills vunnits beträffande garantilånen, gäller regleringen av lån till sexton avlidna låntagare med en kvarstående skuldsumma av 136 000 kronor. Av dessa har två lån om tillsammans 18 000 kronor helt gäldats av dödsboet. Sju lån om tillsammans 50 000 kronor har helt avskrivits. Återstående sju lån har endast delvis avskrivits med tillsammans 41 000 kronor, medan 27 000 kronor inbetalats av vederbörande dödsbon. Totalt har alltså 91 000 kronor avskrivits, medan 45 000 kronor gäldats ur dödsboens tillgångar, vilka i övrigt nästan helt åtgått till täckande av prioriterade fordringar.

Jag har genom att anföra dessa siffror velat korrigera interpellantens uppfattning, att lånen i så gott som samtliga fall avskrivits.

Ett för någon tid sedan avgjort ärende, vid vilket endast hälften av det kvarstående beloppet avskrevs, har föranlett interpellanten att fråga mig,

huruvida detta innebär en ny praxis. Interpellanten hävdar att dödsbodelägarnas ekonomiska och personliga omständigheter i detta fall icke nämnvärt avvikit från vad som tidigare ansetts konstituera full befrielse från all vidare betalning.

Verkliga förhållandet är emellertid, att detta ärende är det enda, där bouppteckningen uppvisat en nettobehållning. De efterlevande erhöll dessutom med förmånsrätt en livförsäkring på ca 11 000 kronor samt en årlig pension på 5 625 kronor.

Det har således här icke varit fråga om något frångående av den praxis, som tidigare tillämpats.

Interpellanten nämner att den årligen beviljade kreditgarantiens summa numera stabiliserat sig på en avsevärt högre nivå, än man hade anledning räkna med, när denna stödverksamhet inrättades. För närvarande beviljas kreditgaranti för omkring 7,5 milj. kronor årligen, vilket om ett par år kommer att motsvaras av lika stora årliga amorteringar. Hittills har avskrivningarna för såväl garantilån som räntefria studielån uppgått till mindre än en procent av det amorterade beloppet, vilket på längre sikt skulle innebära årliga avskrivningar å garantilånen med omkring 75 000 kronor. Ännu har dock avskrivningarna intet budgetår överstigit 27 000 kronor.

Att garantilåneverksamheten fått här angivna omfattning måste tillskrivas — förutom det sedan år 1946 avsevärt förändrade penningvärdet — även den omständigheten, att de kategorier av studerande det här är fråga om alltså främst varit hänvisade till studielån för att täcka de studiekostnader, som icke täckts av anhöriga. Det statsfinansiella läget har icke medgivit en tillräcklig utbyggnad av det system av statliga stipendier för dessa kategorier, som i princip godkändes av 1950 års riksdag. Däremot har staten efter be-

Svar på interpellation ang. normerna för avskrivning av akademikerlån på grund av låntagarens frångående.

slut vid samma riksdag underlättat möjligheterna att låna genom att skapa en ny form av lån med statlig kreditgaranti, som gives redan under studietiden.

Storleken av den utgift, som årligen förorsakas statsverket för avskrivning av garantilån till avlidna låntagare, bör alltså ses i sammanhang med den statsfinansiellt betingade återhållsamheten med stipendieringen och de ökade möjligheter till studielån, som skapats av statsmakterna.

Härefter anförde

Herr BRACONIER (h): Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt varma tack för svaret på interpellationen. Frågan kan ju synas ganska obetydlig med tanke på de miljonbelopp som vi annars ofta rör oss med i riksdagen. Men för de anhöriga, som drabbas av inte bara en personlig förlust utan också svårigheten att betala in ett lån, ställer det sig givetvis annorlunda. Även om det statsfinansiella läget kan sägas vara besträngt, är det givetvis en stor förlust för samhället att inte få tillräckligt antal studerande på viktiga områden. När vi vet hur stor bristen är inom viktiga fält, har naturligtvis denna fråga stor principiell betydelse.

Det framgår av ecklesiastikministerens svar, att antalet stipendier inte är tillräckligt. Hade det varit flera, skulle inte så många behövt upptaga lån. Men den humanitära frågan får inte ses enbart mot bakgrunden av det finansiella intresset, den får inte ses mot det faktum, att riksdagen inte beviljar medel till så mycket stipendier som det vore skäl att bevilja.

Nu framgår av svaret, att det av mig åberopade fallet varit det enda, där bouppteckningen visat en nettobehållning. Om jag inte är fel underrättad

fanns i boet en bil, och det var den som utgjorde nettobehållningen. De efterlevande utgjordes av maka och två barn. Det kan visserligen synas mycket att de får en pension på 5 625 kronor, men det är inte så mycket för vederbörande. Behållningen är såvitt jag vet praktiskt taget lika med noll.

Om nu medellösa studerande, som det här särskilt gäller — det är ju de som behöver lån — vet med sig, att de efterlevande kanske får betala pengar i en svår situation, kan det hända, att de inte väljer en påtänkt bana, därför att de tycker att statsmakterna illa lönar dem. De är väl ganska beklagligt, att i en tid som den nuvarande, när det är uppenbart, att samhället behöver akademiker på en rad poster, detta inte kan ge stipendier i tillräcklig utsträckning och att det över huvud taget i så många ömtåliga fall ens diskuteras, om avskrivning skall ske eller inte. Det är klart att Kungl. Maj:t inte alltid kan ge dispens, men nog tycker jag, att humaniteten kräver ett visst skydd för de efterlevande.

Man har diskuterat införande av försäkringsskydd. Det är givet att försäkringsskydd för många skulle medföra ganska stora kostnader. Jag tror att man från studentorganisationernas sida betraktar en sådan utväg med skepsis. Det är möjligt att denna fråga kommer upp i studentriksdagen i Lund i maj. Om man kunde få ned avgifterna för försäkringsskyddet, skulle det möjligen kunna vara en utväg, men det bästa vore väl i alla fall, att så vitt möjligt ett tillräckligt antal stipendier ställdes till förfogande. Jag tycker också att det vore värdefullt, att man toge hänsyn till de efterlevandes situation. Jag skall inte vid denna sena timme gå in på någon detaljgranskning av de fall, varom här är fråga, men så vitt jag kan förstå borde nog i detta enda fall, då boet visade en nettobehållning, avskrivning kunnat ske utan att det

Interpellation ang. beredskapslagring av fodersäd.

skulle kunnat sägas, att man därmed visat slöseri med statens medel.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken om pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Jönköping fru Sofia Wiborg.

§ 9.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 6 och 61—72, bevillningsutskottets betänkanden nr 18 och 32, bankoutskottets utlåtanden nr 12 och 13, första lagutskottets utlåtanden nr 30—33, andra lagutskottets utlåtande nr 22, tredje lagutskottets utlåtanden nr 14—16, jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—17 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 9 och 12.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Jacobson* i Vilhelmina vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ang. förbättrad trafikservice på inlandsbanan.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.**Interpellation ang. beredskapslagring av fodersäd.**

Herr **VIGELSSO** (bf) erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Enligt en uppgift, som varit tillgänglig vid de mellansvenska centralföreningarnas årsstämmor, avses att avtal skall träffas om beredskapslagring av majs upp till 25 000 ton, ett lager som, enligt samma

källa, sedan skall hållas konstant i nämnda omfattning.

Det är med en viss förvåning man tar del av detta besked. Den inhemska fodersädsmarknaden ligger med stora lager, som inte kan omsättas. Handeln, vilken hade stora ingångslager redan när fjolårets skörd skulle magasineras, befinner sig nu i ett mycket svårartat läge. Handelns utrymmen är till för stor del tagna i anspråk för lagring av foderspannmål. För dagen är man ute för att hyra lediga uthusbyggnader hos jordbrukarna för att där bereda möjlighet för ytterligare lagring. Då sådan brist på lagringsutrymmen föreligger, att man nödgas ute på bondgårdarna förhyra lagerlokaler, kan man allvarligt misstänka att en hel del av dessa lokaler är olämpliga för sitt ändamål samt att med anledning därav spannmålen kommer att skadas och kanske i vissa fall helt förstöres. Att under tiden samtidigt importera stora mängder av utländska fodermedel, vilket sannolikt i en motsvarande situation aldrig tidigare förekommit, förefaller ur samhällsekonomisk synpunkt vara minst sagt mycket tveksamt.

De lager som ligger inne enbart hos centralföreningar har redovisats vara för Västmanlands, Örebro, Uppsala, Stockholms, Södermanlands och Östergötlands län 68 870 ton. Till denna lagersiffra kommer därjämte hos privathandeln och enskilda jordbrukare befintliga lager. Lagren hos jordbrukare torde, med hänsyn till senaste tidens svårigheter för handeln att köpa, vara rätt betydande. Även lagren i andra delar av landet torde vara stora.

Majsen kommer närmast till användning för hönsfoder och fläskproduktion. Nu torde det emellertid vara bekant, att den inhemska fläskproduktionen är väsentligt större än den inhemska konsumtionen, varför betydande överskott måste avsättas på export. Vid denna export har subvention måst tillgripas, då de utlandspriser

Interpellation ang. beredskapslagring av fodersäd.

som kunnat erhållas varit väsentligt lägre än inlandspriserna. Tidigare har även majsimporten måst subventioneras, vilket inneburit, att man måst tillgripa subvention av både in- och utgående gods. En representant för LO uttalade sig en gång om denna politik på följande sätt: »En subventionerad export baserad på subventionerade fodermedel blir en ganska dyrbar historia för landet.» Detta LO-representantens antagande synes vara värt beaktande när det gäller planläggandet av den importpolitik som nu förberedes från jordbruksnämndens sida.

Jag tillåter mig, herr talman, att på grund av angivna förhållanden anhålla om andra kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa följande interpellation:

Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på denna fråga samt ämnar herr statsrådet medverka till att åtgärder vidtagas för att planerade beredskapslagring av 25 000 ton fodersäd må ske med svensk fodersäd?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till veterinärstaten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Jordbru-

kets lagerhusfond jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 144, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Fiskerilånefonden jämte i ämnet väckta motioner.

§ 13.

Anmälades följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 565, av herr *von Seth m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, angående rörligt tillägg under år 1953 på tjänste- och familjepensioner för statstjänstemän m. m.;

nr 566, av herr *Nelander m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184;

nr 567, av herr *Swedberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, m. m.; samt

nr 568, av herr *Hallén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 6.25 em.

In fidem
Per Bergsten.

Onsdagen den 22 april.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Hans excellens herr statsministern *Erlander* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen, nr 225, angående förordnande för statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr statsministern Tage Fritiof *Erlander* att i riksdagens andra kammare uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnade herr talmannen ordet till hans excellens herr statsministern *Erlander*, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen, nr 226, angående vissa grundlagsfrågor.

Uppläsningen åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Föredrogs följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Gunnar Larsson, Luttra, på grund av sjukdom (influensa) är oförmögen till arbete fr. o. m. d. 21/4 53 tills vidare 1 vecka framåt intygas att företes inför andra kammarens talman.

Falköping den 21/4 1953.

J. Rödjer,
leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Larsson i Luttra ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 21 april tills vidare.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 565 av herr *von Seth m. fl.*; och
nr 566 av herr *Nelander m. fl.*;

till konstitutionsutskottet motionen
nr 567 av herr *Swedberg m. fl.*; samt
till behandling av lagutskott motionen
nr 568 av herr *Hallén*.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Vigelsbo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående beredskapslagring av fodersäd.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Byggande av fiskehamnar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 35, föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Byggande av fiskehamnar.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hällgren m. fl.* (I: 29) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson i Torp m. fl.* (II: 68), i vilka hemställts att riksdagen till byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 måtte anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Spetz* och *Hansson* (I: 30) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult m. fl.* (II: 42), i vilka likaledes hemställts att riksdagen måtte besluta att till förenämnda ändamål för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herrar *Karl Persson* och *Gustaf Elofsson* väckt motion (I: 225), vari hemställts att riksdagen måtte för byggande av fiskehamnar under förevarande punkt anslå ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Staxäng* och *Carlsson* i Bakeröd väckt motion (II: 334), vari hemställts att riksdagen måtte för budgetåret 1953/54 under förevarande punkt besluta anslå ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 29 och II: 68, I: 30 och II: 42, I: 225 samt II: 334, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Ohlön*, *Pålsson*, *Sundelin*, *Arrhén*, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Onsjö*, *Jansson* i Kalix och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen

mätte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 225 samt med bifall till motionerna I: 29 och II: 68, I: 30 och II: 42 samt II: 334, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MALMBORG i Skövde (fp): Herr talman! Under denna punkt behandlas frågan om anslag till fiskehamnar. Detta anslag är för innevarande år uppfört med 1½ miljon kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sin petita-skrivelse med ingående och omfattande motivering föreslagit ett anslag på fem miljoner kronor för nästa budgetår. I anslutning till propositionen har det vidare avgivits motioner, i vilka det föreslagits dels ett anslag på tre miljoner kronor och dels ett på fem miljoner kronor. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att anslaget skall höjas med en halv miljon kronor till två miljoner kronor. En grupp reservanter inom statsutskottet, i vilken jag befinner mig, har emellertid ansett en höjning därutöver motiverad, men vi har begränsat oss till att föreslå tre miljoner kronor, alltså en miljon kronor mer än vad Kungl. Maj:t har begärt.

Vi har under flera år i följd haft skiljaktiga meningar inom utskottet, när det gäller detta anslag, och vi har därför här i kammaren haft tillfälle att ingående dryfta detta spörsmål. Kammarens ärade ledamöter torde därför ganska väl känna till denna fråga, men jag tillåter mig ändå att här med några ord utöver vad som är anført i anslutning till utskottets utlåtande motivera reservationen.

För åtskilliga år sedan fattades på grundval av en utredning ett principbeslut om att det för här ifrågavarande ändamål under en femårsperiod skulle utgå ca 25 miljoner kronor. Denna period är nu utgången, och vi kan därför överblicka, i vilken omfattning förslaget har förverkligats. Jag kan då konstatera,

Byggande av fiskehamnar.

att det hittills endast har beviljats sex miljoner kronor. Jag undantar då ett anslag på beredskapsstat på 800 000 kronor. Om jag därtill erinrar om att kostnaderna under den förflutna tiden stigit med en tredjedel, så förstår envar, att detta projekt tyvärr i mycket liten utsträckning har kunnat genomföras. Följden har blivit att situationen är mycket besvärlig för fiskarna vid deras utövning av sitt näringsfång. För 15—20 år sedan byggde man nya fiskehamnar eller upprustade dem som fanns, och därvid försåg man hamnarna med bryggor i träkonstruktion. Dessa bryggor är nu förslitna, och man har ingen möjlighet att på ett tillförlitligt sätt förtöja fartygen. Fiskehamnsutredningen föreslog på sin tid vissa arbetsprojekt såsom ombyggnader eller nybyggnader. Man har inte kunnat genomföra dessa arbeten, och resultatet har blivit att man i stor utsträckning saknar möjligheter till förtöjning. Samtidigt som denna eftersläpning skett i upprustningen av fiskehamnarna har behovet stegrats genom utvecklingen av fisket. Dels har ju fiskeflottan blivit större — det har blivit flera båtar — och dels bygger man nu också större och dyrbarare fartyg. Även vi lekmän förstår att detta erbjuder nya svårigheter och att det medför mycket betydande risker beträffande dessa nya fartyg.

Jag tillät mig i debatten förra året att belysa rena katastroffall som inträffat på detta område. Jag har här i min hand, herr talman, en tidning som heter Svenska Västkustfiskaren. I den finns en liten notis med rubriken »Dålig hamn tvingar fiskare att flytta».

Jag tycker att artikeln är så belysande för denna frågas läge, att jag kan ta tiden i anspråk för att citera innehållet, så att det kommer in i kammarens protokoll. »Hur oerhört beroende fiskare är av goda hamnförhållanden har vid åtskilliga tillfällen framhållits i denna tidnings spalter. Ett av de sämst lottade samhällena i detta avseende är utan tvekan Stensvik, Hogdal, i nordligaste Bo-

huslän. Fiskarna där, som äger ett antal räkrållare, har länge hoppats på att förhållandena för deras del skulle bli något bättre. De har nämligen båtarna liggande vid en brygga, där hela fjorden står på vid sydvästlig storm. Många gånger har det hänt att stensviksfiskarna fått gå vakt både natt och dag vid båtarna eller ligga med motorerna i gång, då andra fiskare kunnat vara hemma i lugn och ro.»

Så heter det i fortsättningen: »Nu tycks man emellertid anse att läget blivit ohållbart, och en del av fiskarna har börjat se sig om efter möjlighet att slå sig ned i Strömstad. Vid senaste sammanträdet med drätselkammaren i Strömstad förelåg ansökningar från 6—7 stensviks- och kongbäcksbor, vilka önskade köpa tomtmark. Om planerna kommer att förverkligas blir det i första hand åtta fiskarfamiljer som kommer att flytta på sig och försöka få sålt de nuvarande husen i de trevliga fiskelägena till sommargäster.» Och så tillägger artikelförfattaren: »I sanning en beklagansvärd utveckling.» Det kan man väl utan vidare instämma i.

Nu vill jag poängtera, herr talman, att också utskottsmajoriteten givit uttryck för sin uppfattning att det här föreligger ett väsentligt behov, så på den punkten är vi ense med varandra, men vi har dragit skiljaktiga slutsatser av dessa premisser. Vi har i reservationen tillåtit oss säga, att även om man i likhet med utskottsmajoriteten anlägger statsfinansiella synpunkter på denna fråga, borde man komma till samma slutsats som reservanterna. Enligt inhämtade uppgifter förhåller det sig nämligen så, att vi på en hel del håll i landet har påbörjade och i gång varande utbyggnads- och nybyggnadsarbeten. På grund av den restriktiva bidragspolitiken kan man inte genomföra dessa företag på ett ur byggnadssynpunkt rationellt sätt. Detta medför således i det långa loppet väsentliga kostnadsökningar, och det kan ju knappast sägas vara tillfredsställande ur statsfinansiell synpunkt.

Byggnade av fiskehamnar.

Man får väl också förutsätta, herr talman, att det program, som fiskehamnsutredningen på sin tid lade fram, verkligen är motiverat ur behovssynpunkt. Det måste alltså, synes det mig, förr eller senare genomföras, om våra fiskare skall kunna på ett tillfredsställande och rationellt sätt utöva sin näring. Om anslagen nu, som hittills skett, begränsas alltför hårt, skjuter man på byggnationen undan för undan, och det finns anledning att befara att det medför ökade kostnader, vilket ju heller inte är försvarligt ur statsfinansiell synpunkt.

Herr talman! Med denna korta motive-ring tillåter jag mig att yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt avgivits av herr Karl Andersson m. fl.

Herr UTBULT (fp): Herr talman! Frågan om större anslag till byggnade av fiskehamnar har blivit mer aktuell för varje år. Att så är fallet behöver inte ordas mycket om, alldenstund just detta år efter år blivit belyst här i kammaren. Vad som i högsta grad har aktualiserat frågan är den rationalisering, som skett och fortfarande sker på fiskets område liksom på många andra områden, inte minst inom jordbruket. Den fråga vi nu behandlar, nämligen om anslag till byggnade av fiskehamnar, utgör en del av denna rationalisering av fisket. Utbyggandet av fiskehamnarna har inte på långt när skett i samma utsträckning som utbyggandet av fiskeflottan. Den eftersläpning i det tidigare planerade utbyggandet av fiskehamnarna, som sålunda kommit till uttryck, har blivit ganska bekymmersam och allvarsam för fiskarkåren. I ett flertal fiskelägen har båtstorleken ökat på ett sätt, som inte kunnat förutses tidigare, och detta har också kraftigt understrukits av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess äskanden till Kungl. Maj:t.

Det har här i kammaren vid flera tillfällen och av flera talare kraftigt understrukits, att om eftersläpningen fortsätter som hittills kan man befara, att

det blir rena katastrofen vid flera fiske-samhällen efter kusten. Den förre talar-en berörde en plats i norra Bohuslän, nämligen Stensvik. De fiskare, som där bygger och bor och som haft sina fäder boende där i alla tider, har på grund av eftersläpningen inte kunnat få en fiskehamn och måste nu lämna sina hem och flytta från det lilla vackra fiskesamhället till en stad, kanske för att utbjuda sina hus till förmögna personer uppfraån landet. Det har blivit resultatet av eftersläpningen i fiskehamnsbyggandet på ett ställe efter kusten. Det kommer säkert att bli likadant på många ställen, om det skall fortgå på samma sätt som hittills. På denna plats gäller det en fiskehamn som inte kostade mer än 120 000 kronor då fiskehamnsutredningen lade fram sitt betänkande.

Statsutskottet har varje år varit ovanligt välvilligt i sin skrivning, och det är det också i år. Utskottet skriver, att det är »för sin del väl medvetet om att det med hänsyn till föreliggande behov kunde vara motiverat med en starkare intensifiering av pågående upprustningsarbete i fråga om landets fiskehamnar än Kungl. Maj:ts förslag medger» men framhåller samtidigt, att detta dock icke torde vara möjligt av statsfinansiella skäl.

Om vi jämför rationaliseringen inom jordbruket och inom fisket skall vi finna, att för jordbrukets del har statsfinansiella skäl inte åberopats ens när det gällt miljonanslag till rationaliseringen, men då det varit fråga om anslag till den del av fiskets rationalisering, som består i byggandet av fiskehamnar, har dessa skäl alltid stått hindrande i vägen. Detta har framhållits även när budgeten var överbalanserad med flera hundra miljoner kronor.

Men intresset för större anslag till fiskehamnar har inte minskat här i kammaren, utan tvärtom synes det ha ökat. I år föreligger fyra motioner, underskrivna av en hel del av kammarens ledamöter ur de fyra största partierna,

Byggande av fiskehamnar.

och inte mindre än tretton ledamöter av utskottet har reserverat sig för större anslag. Jag tycker, herr talman, att andra kammaren utan alltför stora betänkligheter kan gå med på reservanternas yrkande om ett anslag av tre miljoner kronor, och jag ber för egen del att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON i Malmö (s): Herr talman! Reservanterna har åberopat eftersläpningen i fiskehamnsbyggandet för ökat anslag. Man har utgått från beräkningar som fiskehamnsutredningen på sin tid gjorde och i starka färger målat det behov, som uppstått på grund av eftersläpningen. Man stöder sig också på det förslag, som avgivits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Jag skall inte gå in på frågan om behovet. Vi har från statsutskottets majoritet sagt vår mening, att behov av ökad upprustning av fiskehamnarna föreligger, men det är framför allt samhällsekonomiska synpunkter som har legat till grund för vårt ställningstagande. Och då vi åberopat de statsfinansiella skälen mot höjt anslag vill jag säga till den föregående talaren, att det är inte endast på detta område som de skälen har gjort sig gällande, när riksdagen tagit ställning till anslagsökningar, utan även på många, många andra områden har just de samhällsekonomiska och de statsfinansiella omständigheterna tvingat oss att vara strängt återhållsamma. Det finns många andra områden, där det föreligger sakligt starka skäl för höjningar men där inga höjningar har ägt rum. Jag vill också erinra de sista talarna om att här föreslås dock en höjning av det belopp som utgår under innevarande års budget med en halv miljon kronor. Skulle alla önskemål tillgodoses så kommer budgeten med all säkerhet att öka med en mångfald miljoner kronor. Då kan man ju fråga sig hur det går med

den återhållsamhet med statens utgifter som vi i år vill iaktta.

Om vi skall hålla igen på statens utgifter måste det bli inskränkningar i de krav och de önskemål som vi uppställer. Varje ökning av budgeten kommer att betyda att staten också ökar sitt förut stora lånebehov. Detta kommer att å sin sida medföra ökade påfrestningar på kapitalmarknaden; vi är alla medvetna om att den är ansträngd redan förut.

Jag tror också att vi kan vara medvetna om att det är mycket svårt att på andra punkter kunna göra inskränkningar i anslagen. Vi måste därför sträma åt på alla punkter där det är möjligt. Jag vill ännu en gång erinra om att här föreligger dock en höjning.

Vi för nu i vårt land en restriktiv kreditpolitik, baserad på en överenskommelse med kreditinstitutet. I det läget, också med hänsyn till denna överenskommelse, är det inte klokt av staten att öka sina investeringar utan att det därför finnes mycket starka skäl.

Nu tror jag, herr talman, att alla de synpunkter i fråga om behoven, som de föregående talarna här anfört och som även förekommer i reservationen, säkerligen är bedömda i departementet samt att det där har skett en avvägning av anslagskraven inom ramen för vad som är lämpligt i nuvarande läge.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som har varit avgörande för utskottets ställningstagande i denna fråga, och jag ber att med hänvisning till vad jag nu har sagt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ARWESON (s): Herr talman! Efter herr Malmborgs och Utbults anföranden kan jag här fatta mig mycket kort.

När man läser utskottets utlåtande finner man att utskottet för sin del är

Byggande av fiskehamnar.

väl medvetet om behovet av en starkare intensifiering av pågående upprustningsarbete i fråga om landets fiskehamnar än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Men utskottet motiverar sitt yrkande om avslag på motionerna med att peka på statsfinansiella skäl. Jag har fullt klart för mig att det är nödvändigt att iakttaga sparsamhet med statens utgifter. Men jag vill ändå framhålla, att om riksdagen i det här fallet skulle följa motionärerna och bevilja ett till tre miljoner kronor ökat anslag till fiskehamnsbyggande så har ändå riksdagen iakttagit mycket stor sparsamhet.

1944 års fiskehamnsutredning hade framlagt en femårsplan för byggande av fiskehamnar, som sedan i princip godkändes av riksdagen. Enligt denna plan beräknades kostnaden till 25,5 miljoner kronor. Nu har dessa fem år gått sedan riksdagen fattade sitt principbeslut. Av de beräknade 25,5 miljoner kronorna har endast 6 miljoner kronor beviljats i anslag, vilket inte är fullt en fjärdedel av vad som då beräknades. Om man även tar hänsyn till de kostnadsstegringar som under tiden inträffat kommer man fram till det resultatet, att här har man iakttagit mycket stor sparsamhet med statens pengar.

Det är inte främmande för riksdagens ledamöter att man inom de flesta yrken håller på med att rationalisera för att skapa bättre förhållanden för de människor, som där är sysselsatta. Jag vill påstå att en rationalisering är alldeles särskilt nödvändig och av behovet påkallad när det gäller fisket. Det är inget tomt prat när man påstår att fiskarkåren är den grupp människor som har fått minst av den standardhöjning, som ändock har förekommit i det här landet under de sista åren. Min bestämda uppfattning är den, att det behövs en rationalisering även inom fisket om det skall bli möjligt för dessa människor att hävda sig och följa med i utvecklingen.

Men hur skall denna rationalisering gå till? Det är klart att det finns många åtgärder som kan förbättra fisket. Men skall man nå någon verklig förbättring måste man enligt mitt förmenande ge fiskarna möjlighet att skaffa sig större, bättre och kraftigare båtar, ty i annat fall kan denna rationalisering inte verkställas. Denna möjlighet kan man endast ge fiskarna om man skaffar dem goda och väl skyddade fiskehamnar. Det är orimligt att begära att den enskilde fiskaren skall investera så mycket pengar i en dyrbar båt om han inte har hamn att gå in i som ger skydd när så behövs.

Det händer nu att fiskarna måste lägga sina dyra båtar vid öppna kusten utan något skydd, och när då stormarna kommer har dessa fiskare inget annat val än att fortast möjligt söka sig ut till båtarna och köra därifrån för att ute i sjön rida ut stormarna, om de inte kan söka lä under någon holme eller dylikt. Så kan det inte få fortsätta. Vi har ett skriande behov av fiskehamnar, och det anslag på tre miljoner kronor, som nu påyrkas i reservationen, är det minsta tänkbara.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr STAXÄNG (h): Herr talman! Då herr Malmberg i sitt anförande så utförligt gav synpunkter till stöd för reservationen kan jag beträffande de delar som han berörde helt enkelt bara instämma med honom. Jag skall därför försöka att avkorta mitt anförande så mycket som möjligt, men det är ett par punkter där jag dock måste framföra vissa saker.

Herr Malmberg nämnde om den ursprungliga utbyggnadsplanen för dessa hamnar, där man hade beräknat en kostnad på omkring 25 miljoner kronor. Med den fördyring som sedermera har inträtt när det gäller material och utbyggnadskostnader i övrigt kan man väl i själva verket snarare räkna med att

Byggande av fiskehamnar.

35 miljoner kronor skulle erfordras än dessa 25 miljoner som man då räknade med. Som herr Malmborg också nämnde har till nu endast sex miljoner kronor anslagits, och nu är den tid, för vilken denna plan har beräknats skola realiserats, utlupen.

Jag vill därför framföra en synpunkt som har framförts gång på gång att man har nödgats så att säga lägga om planen, alltså att göra dels en viss revidering när det gäller ordningsföljden och dels även en annan sak, som givetvis är betänklig ur rent rationell synpunkt, nämligen att uppdelning av byggnadsplanerna i och för sig. Jag tror att detta är nödvändigt som en nödåtgärd. Jag har själv yrkat på att så borde ske, och det har man också nu sökt tillämpa.

När det gäller årets anslag är det alldeles riktigt som utskottets talesman här sade, att Kungl. Maj:t har begärt en ökning med en halv miljon kronor, men den ökningen är inte till fyllest. Jag medger också villigt att detta är en avvärningsfråga, såsom även herr Andersson i Malmö sade. Här har man nödgats pruta på en hel rad andra anslag för mycket viktiga ändamål, och man kan fråga sig om man skall bryta ut just detta och här ge fullt ut. Men, herr talman, det gäller inte här att ge fullt ut. Det är att märka att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt fem miljoner kronor för detta ändamål. Statsrådet har icke ansett sig kunna gå med på att äska mer än två miljoner kronor, och motionärerna har icke heller kunnat ta upp väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag om fem miljoner kronor, utan de har på grund av det ekonomiska läget måst stanna vid tre miljoner kronor. Här finns det alltså en strävan från motionärernas och reservanternas sida att se läget klart och begränsa anslagsäskandet.

En sak till måste jag beröra. Vi var mycket glada över att statsrådet förra året gjorde ett besök på västkusten och

på ort och ställe såg på en del fiskehamnar. Det var särskilt på två ställen, nämligen Astol och Klädesholmen, där det var alldeles klart, jag skulle förmoda både från statsrådets sida och från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens representanters sida, att där måste en snar utbyggnad möjliggöras dels genom en omläggning av planen när det gäller ordningsföljden — dessa hamnar måste alltså få en viss förtursrätt — och dels genom en uppdelning av byggnadsplanerna för dessa hamnar. När man nu har stannat vid en så begränsad ökning av anslagsbeloppet, kan det med skäl befaras att denna utbyggnad, som, efter vad man var fullkomligt enig om, snarast borde ske, icke nu kan realiserats. Det anslag som utskottet här föreslår kommer sannolikt att disponeras för en del större hamnar. När det gäller arbetena i dessa mindre hamnar, som tillstyrkts i alla instanser och beträffande vilka Kungl. Maj:t nu bara har att fatta avgörande, finns det, enligt de meddelanden som jag fått inte minst från vederbörande myndigheter, ganska stor risk för att arbetena icke skall kunna komma till utförande på grund av att medlen kommer att gå till vissa andra hamnar. Med den ökning av anslaget som reservanternas förslag skulle däremot rörelsefriheten bli större och därmed också möjligheterna att tillgodose även de mindre hamnarna.

Beklagligtvis har kanske inte alla kammarens ledamöter klart för sig vad det här egentligen gäller. I går ställde en av kammarens ledamöter till mig den bläögd frågan, om det verkligen finns fiskebåtar i alla dessa hamnar. Jag vill nu bara nämna att det bland dessa hamnar finns sådana som har 60 fiskebåtar, med ett värde av från 75 000 kronor till över 300 000 kronor och alltså representerande ett sammanlagt kapital på 8—10 miljoner kronor. Jag vill göra det påståendet att ingen företagare inom någon annan näringsgren i vårt land har hela sitt driftkapital

Byggande av fiskehamnar.

placerat på ett så utsatt sätt som just är fallet inom fiskerinäringen. Jag anser att detta är ett förhållande som ställer frågan om fiskehamnarna i en särställning.

Jag har lovat i början av mitt inlägg att begränsa mitt anförande, då det ju redan av föregående talare framförts så många vägande synpunkter, och jag vill därför nu sluta med att yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr LEVIN (s): Herr talman! Jag skall inte med många ord förlänga debatten, men det är några synpunkter som jag vill framhålla.

Till en början vill jag, trots att andra talare redan har gjort det, påminna om att riksdagen ändå har ett förflutet härvidlag, då riksdagen ju tidigare antagit en femårsplan för utbyggnad av fiskehamnarna. Denna femårsplan skulle vara genomförd med utgången av innevarande budgetår, men den har knappast ens börjat sättas i verket. I stället för de något över 25 miljoner kronor, som man år 1944 räknade med att femårsplanen skulle kosta, har hittills anslagits summa 6 miljoner kronor. Det betyder emellertid inte att man fullgjort arbeten, motsvarande något över ett år av utbyggnadsplanen, ty under tiden har materialkostnader och arbetslöner stigit så väsentligt, att de sex miljonerna knappast motsvarar mer än ett halvt års arbeten enligt den antagna planen.

Till stegringen av materialkostnader och arbetslönerna kommer nämligen också att fiskebåtarna i allmänhet har blivit allt större och mer djupgående. Man har därför i de fall, där man satt i gång med hamnarbeten, varit nödsakad att bygga ut hamnarna till större djup än som planerats av fiskehamnsutredningen, vilket i sin tur gör att hamnarna blivit dyrare än beräknat. Men det har ju i många sammanhang och vid många tillfällen för våra fiskare påpekats önskvärdheten av att ra-

tionalisera fisket. En rationalisering av fisket kan endast ske genom att man bygger ut tonnaget genom att skaffa större fartyg och kraftigare maskiner, och detta innebär som sagt att det behövs större djup i fiskehamnarna.

Under en följd av år har nu anslagsgivningen till fiskehamnarnas utbyggnad bromsats upp med hänvisning bl. a. till den begränsade tillgången på arbetskraft. Nu är ju inte detta problem lika aktuellt som det varit tidigare. Ur den synpunkten kunde det därför mycket väl försvaras att man nu tog till ett större anslag för ändamålet än man på den senaste tiden ansett sig kunna göra. Det kan väl ändå inte vara god ekonomi att låta en del av dessa hamnbyggningar, vilkas upprustning ingick i femårsplanen, ruttna ner och sandas igen. Det kan väl inte heller vara god ekonomi att låta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens resurser, framför allt maskiner, mudderverk och annat sådant som behövs för hamnbyggandet, vara outnyttjade. Detta är faktiskt för närvarande förhållandet. Jag skall ta ett enda exempel. Vid Skillinge, som ligger borta vid Sandhammaren i Kristianstads län, har under efterkrigsåren växt ut ett stort fiske. Man har i Skillinge fått en stor fiskeflotta, och det sker där en stor ilandföring av fisk, och det har även förlagts ett par filéfabriker till platsen. Skillinge finns upptaget i femårsplanen. När väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för ett par år sedan hade utfört några reparationsarbeten i trakten lät man en del maskiner stå kvar, då man räknade med att med det snaraste kunna börja bygga ut hamnen i Skillinge. Maskinerna står fortfarande kvar, därför att man inte har fått något anslag till utbyggnaden.

Samtidigt är situationen sådan i Skillinge hamn att man under nätter när vinden står på får skifta med att gå nere vid hamnen och passa båtarna. Skillingeborna har varit i god tro när de skaffade sig nya och större fiskebå-

Byggande av fiskehamnar.

tar och byggde upp sin fiskeflotta. Då riksdagen hade antagit en plan där Skillinge kom med för fiskehamnarnas utbyggnad, räknade skillingeborna liksom andra svenska fiskare med att inom en inte alltför avlägsen framtid få fiskehamnen utbyggd. I precis samma läge är många andra svenska fiskehamnar runt om på våra kuster.

Det kan, som jag har sagt tidigare, inte vara god ekonomi att även i fortsättningen låta våra fiskehamnar förfalla som de nu gör och stoppa eller i det närmaste stoppa byggandet av nya fiskehamnar, samtidigt med att man uppmanar fiskarna att rationalisera genom att anskaffa större båtar och större maskiner.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Torp (s) och *Andersson* i Ronneby (s).

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:** Herr talman! Det är främst på tre anslagsområden där jag har att svara för utgifterna på kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. Det är väganlagen, anlagen till vatten och avlopp och anlagen till hamnbyggnader och vad därtill hör.

Alla vet ju att väganlagen under de två sista åren har ökat med i runt tal 300 miljoner kronor. Vi har varit tämligen ense om att väganlagen skulle ha en viss förtursrätt när det gällde anslagsökningar. Jag kan ju till herr Malmberg, som citerar en liten tidningsnotis från norra Bohuslän, säga att trots denna väldiga anslagsökning får jag varje vecka de mest gripande böner från väglösa bygder i detta land, som inte ser någon möjlighet att inom rimlig tid få utfört dömda allmänna vägar till sina byar. Det finns trakter där by efter by avfolkas utan att man har möjlighet att göra någonting. Jag tycker som herr Malmberg att det är tråkigt

att fiskelägena avfolkas. Men avfolkningen är inte någon till detta speciella område isolerad företeelse.

I fråga om anslagen till vatten och avlopp hoppas jag att kammaren i dag kommer att bifalla en framställning som innebär att anslagen på detta område i år skall höjas från 13 miljoner till 20 miljoner kronor. Denna höjning kommer nog också till en del indirekt fiskets folk till godo genom att den skapar bättre förhållanden och större trivsel i själva fiskelägena. Lika väl som dessa anslag ger också väganlagen fisket ett visst stöd, då fisket i hög grad är beroende av kommunikationernas förbättring för att kunna saluföra sin vara i färskt och för konsumenterna tilltalande skick.

Om man jämför med dessa två anslag är anslagen till fiskehamnarna blygsamma. Men inom den totala investeringsram man har att röra sig med kan man inte på samma gång forcera vägbygget såsom skett, öka anslagen till vatten och avlopp, som jag hoppas riksdagen skall godkänna, och därtill ännu kraftigare än vad som är föreslaget öka anslagen till fiskehamnarna. Jag vill erinra om att anslagsökningen till fiskehamnarna de bägge senaste åren dock varit en halv miljon kronor om året. Anslaget 1950 var en miljon kronor. Då föreslog besparingsutredningen att anslagen till fiskehamnarna skulle sänkas till en halv miljon kronor. Det finns alltså här i landet de som ser helt annorlunda på fisket än vad fiskets företrädare och jag själv gör. I stället för den sänkning till hälften, som besparingsutredningen föreslog 1950, blir det anslag som nu kommer att anvisas om propositionen bifalles dubbelt så stort som 1950. Om riksdagen skulle gå reserverna till mötes, kan det komma att innebära, att man i fortsättningen måste göra begränsningar på andra områden inom den totala anslagsramen under ett kommande år. De begränsningarna skulle i så fall drabba andra

Byggnad av fiskehamnar.

anslag, som många människor anser utomordentligt angelägna, ja kanske drabba anslag så angelägna att inte ens dagens reservanter skulle vara beredda att helhjärtat stödja en anslagsbegränsning, även om man i lag är beredd att indirekt medverka till den.

Det finns ytterligare ett skäl som talar för att riksdagen i dag bör stanna vid vad propositionen föreslagit. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har fått Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa en översyn över 1944 års fiskehamnsutrednings resultat både vad gäller angelägenhetsgraderingen av de olika fiskehamnarna och kostnadsberäkningarna. Genom denna översyn, som jag hoppas skall bli klar till nästa år, kommer vi att ha både dagsaktuella siffror och bättre möjligheter att bedöma huruvida de hamnbyggnadsföretag, som ifrågasattes 1944, alltjämt är aktuella liksom att bedöma de företag som därefter föreslagits. Då finns kanske möjlighet att bedöma frågan om anslagsökning från litet säkrare utgångspunkter än man kan göra i dag.

Jag fäste mig vid, om jag nu hörde rätt, att man inte ens inom fiskarkretsar är alldeles överens om hur man skall uppskatta kostnaderna i dag. 1944 års fiskehamnsutredning beräknade dem till 25 miljoner kronor. Herr Staxäng angav, att detta i dag skulle motsvara ungefär 35 miljoner kronor. Det förefaller som om den siffran skulle ha åtskilligt fog för sig, även om man naturligen inte kan fastslå hur pass riktig den är. Herr Levin sade, om jag fattade honom rätt, att de sex miljoner kronor, som hitintills blivit anvisade, i dag bara skulle motsvara kostnaderna för att under ett halvt år fullfölja den antagna planen. Man skulle då komma till att planen skulle kosta 60 miljoner kronor att genomföra. Om det nu råder så delade meningar bland fiskarna, finns väl så mycket större anledning att söka få fram ett säkrare siftermaterial, innan man ökar de anslag

som på grund av bundenheten vid den totala anslagsramen måste medföra minskningar på andra viktiga områden.

Ja, herr talman, det nu sagda utgör blott en kortfattad motivering till att Kungl. Maj:t i sin proposition inte kunnat gå längre än som skett.

Herr MALMBORG i Skövde (fp) kort genmäle: Herr talman: I anledning av herr statsrådets yttrande ber jag att få framföra ett par synpunkter. Herr statsrådet erinrade om att väganlagen numera är betydligt större än tidigare, men trots detta får statsrådet ideligen påminnelser från skilda bygder om mycket stora behov som ännu inte är tillgodosedda. Jag känner väl till dessa förhållanden från mitt arbete i statsutskottets fjärde avdelning. Men jag kan inte undgå att göra en liten reflexion i det sammanhanget. I fråga om fiskehamnarna är ju anslagstilldelningen synnerligen restriktiv, och det är ju inte underligt om man från det hållet framför ännu starkare krav på en förbättring.

Herr statsrådet nämnde sedan, att ramen för anslagen över huvud taget är begränsad. När man nu låtit väganlagen expandera, kan man inte komma längre när det gäller anslagen till fiskehamnarna. Men, herr talman, vi har under flera år tidigare fått finna oss i mycket hårt beskurna anslag till vägarna och samtidigt också i denna restriktiva anslagspolitik till hamnarna. Jag tycker att man härvidlag inte iakttagit någon hundra procentig konsekvens.

Sedan nämnde statsrådet, att det kan komma dagar då vi, om vi nu går på det högre anslaget, får finna oss i att reducera anslag som är om möjligt ännu viktigare. Ja, herr talman, den dagen, den sorgen! Det är väl ändå till syvende og sist så att dessa anslagsfrågor är omdömesfrågor. Kommer vi i en sådan situation, att vi finner, att vi inte kan fullfölja den linje som re-

Byggande av fiskehamnar.

servanterna här är inne på, emedan andra anslag är så trängande, får vi väl ta frågan under omprövning och handla efter förnuftsmässiga och väl motiverade grunder.

Herr LEVIN (s) kort genmäle: Herr talman! Herr statsrådet säger att det tycks vara en väsentlig skillnad i uppfattningen bland fiskarnas företrädare om kostnaderna för utbyggandet av fiskehamnarna. Det är riktigt att jag sade, att man med de sex miljoner kronor, som hittills blivit anvisade, inte på långt när skulle kunna täcka ens ett års behov. Jag sade ju att man måste komma fram till dessa siffror om man tar hänsyn till de stegrade arbetslönerna och materialkostnaderna samt härjämte beaktar den väsentliga utbyggnad av fiskebåtstonnaget, som ägt rum och medfört att de fiskehamnar, som nu bygges eller ombygges, måste göras betydligt djupare än man tidigare planerat.

När så statsrådet förefaller lägga den halva miljon kronor, vartill besparingsutredningen föreslog att fiskehamnsanslaget skulle skäras ned, i botten vid en jämförelse med de två miljoner kronor, som i år föreslagits, så kan jag inte förstå, varför man skall använda den malen. Vore det inte riktigare att vid jämförelsen använda den mall riksdagen själv fastslagit, i och med att man i princip antog fiskehamnsutredningens förslag om ett årligt anslag på något över fem miljoner kronor och jämföra detta belopp med de två miljoner som nu föreslagits?

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf): Herr talman! Jag är en av reservanterna i utskottet, och följaktligen skulle jag kunna nöja mig med att instämma i de synpunkter, som tidigare framförts i debatten från de andra reservanternas sida. När jag emellertid uppmärksamtlässnade på statsrådets inlägg här fick jag den känslan, att även statsrådet

själv hade haft en viss önskan att begära ett något högre anslag än vad som här föreslagits. Jag vill inom parentes ge statsrådet ett erkännande för den förhöjning av anslaget, som statsrådet förordat.

Det har ju tidigare talats om den eftersläpning vi haft på detta område, och med hänsyn därtill vill jag ytterligare understryka vad reservanterna säger. Det torde vara en rätt dålig samhällsekonomi att på framtiden skjuta sådana anslag som ändå ofrånkomligen måste anvisas. Utskottets talesman, herr Andersson i Malmö, har framhållit att de statsfinansiella synpunkterna måste vara avgörande. Jag förstår även detta. Men skall man göra en avvägning av vad som är oundgängligen nödvändigt så vågar jag påstå, att vad reservanterna här äskat, en miljon kronor mer än propositionen, är ett oeffektivt villkor för att vi så småningom skall kunna komma ifatt på detta område.

Det har sagts från herr Anderssons i Malmö sida att det är många andra uppgifter, som tränger på. Det är sant, men jag tror att utbyggandet av fiskehamnarna är en mycket angelägen uppgift inte blott med hänsyn till fiskerieringen utan också med hänsyn till yrkesutövarna, fiskarna. Man måste väl räkna med att statsmakterna, så långt det är möjligt, medverkar till att skapa någorlunda drägliga förhållanden för dem i deras vanskliga yrke.

Jag ber följaktligen, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, och jag vädjar till kammarens ledamöter att följa den.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON: Herr talman! Jag vill bara säga, att såsom herr Levin nu har motiverat de förut nämnda 60 miljoner kronorna, kan jag förstå, att man möjligen kan komma fram till en sådan siffra. Efter som jag hoppas, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall vara klar med

Byggande av fiskehamnar.

sin översyn till nästa år och då lägga fram de riktiga siffrorna, menar jag emellertid att det finns ytterligare ett starkt skäl för att dröja till dess och då avväga anslagen utöver den ram som Kungl. Maj:t nu har föreslagit.

Till herr Levin vill jag sedan säga, att jag inte lagt besparingsutredningens föreslagna halva miljon i botten, utan där har jag lagt det anslag som utgick året innan jag trädde till mitt ämbete. Om man lägger det anslaget i botten, så är — även om herr Malmberg inte kan finna konsekvensen i mitt ställningstagande hundraprocentigt riktigt — dock det nu begärda anslaget 100 procent större. Det betyder väl ändå någonting vid avvägningen.

Herr STAXÅNG (h): Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra ett par erinringar emot den argumentering, som herr statsrådet hade. Statsrådet gjorde en jämförelse mellan väganlagen och detta anslag och tog även med anslagen för vatten och avlopp. Här föreligger ju i alla fall en klar skillnad när det gäller det nuvarande tillgodoseendet av dessa behov. Beträffande väganlagen är det ju allmänt känt, att dessa arbeten kunnat tillföras ett betydligt större anslag i annan ordning på grund av den friställda arbetskraften. När det gäller fiskehamnarna kan detta förfaringssätt användas endast i mycket begränsad omfattning, eftersom man här vill undvika hänvisningsförfarande. Det finns alltså mycket mindre möjligheter att tillgodose dessa ändamål vid sidan av förevarande anslag i jämförelse med vad som gäller vägarna.

Jag häpnade vidare över att statsrådet nu använder den översyn, som han anbefallt skall göras, som ett motiv för att hålla sig kvar på ett lägre anslag. Jag vet varifrån initiativet till denna översyn har kommit, och jag skulle tro att initiativtagaren skulle bli ganska förvånad över att finna, att den

kommer att verka på det sättet, att man gör en andrhämtningspaus i anslagsbeviljandet. En sådan översyn kan mycket väl göras samtidigt med att man tillgodoser dessa utbyggnader med ett ordentligt anslag. Här ligger hamnar färdigberäknade med nupriser, hamnar beträffande vilka det inte alls råder någon diskussion om i vilken ordning de skall komma, och för att tillgodose dessa hamnars utbyggnad räcker inte nuvarande anslag.

Sedan är det en annan sak om man beträffande hela denna plan, som omfattar 50—60 hamnbyggnader, gör en översyn, där man till och med kan diskutera att centralisera hamnbyggnaderna till vissa platser. Även på den punkten har man ju begärt en översyn. Jag är alldeles övertygad, herr talman, att denna översyn inte på något sätt kan utgöra ett hinder för att man i år går med på en höjning av detta anslag utöver vad Kungl. Maj:t begärt.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h): Herr talman! Då jag hör till dem som står för utskottets utlåtande, vill jag helt kortfattat deklarera, att jag inte har någon annan uppfattning än den som kommer till synes i utlåtandet, nämligen att det är ett angeläget önskemål att i större utsträckning ställa pengar till förfogande för fiskehamnar. Men det är fråga om huru stora belopp som står till förfogande. Jag gör inga undanflykter utan vill öppet redovisa att detta är en bedömningsfråga, där man har att fördela begränsade medel mellan angelägna uppgifter, och jag har för min del kommit fram till att det finns lika angelägna uppgifter på många andra områden som den det här gäller. Då jag inte vill vara med om att gå över budgetens ram, anser jag mig inte kunna sträcka mig längre än till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

Anslag till statens bosättningslånefond m. m.

på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Malmberg i Skövde begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 35:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 105 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då följaktligen de avgivna rösterna befunnits vara lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan fru Eriksson i Stockholm ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, vilken befanns vara ja-sedeln.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 36—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda åtgärder till stöd åt de icke statliga alkoholistanstalterna; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående tilldelningen av statsbidrag till den utomprocessuella rättshjälpsverksamheten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Anslag till statens bosättningslånefond m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till statens bosättningslånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr NILSSON i Östersund (s): Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga vill jag passa på tillfället att säga ett par ord. Jag behöver emellertid inte ta tiden i anspråk så länge, då jag inte tänker våga försöket att fälla ett enigt statsutskott.

Jag vill till att börja med rent allmänt uttala min tillfredsställelse över att departementschefen i förevarande proposition föreslagit, dels att maximibeloppet för bosättningslånen skall höjas och dels att denna låneform skall utsträckas även till ogifta mödrar.

Motionärerna har framställt två krav rörande bosättningslåneverksamheten: för det första har vi krävt en räntesänkning från nuvarande 4 procent till 2,5 procent, och för det andra önskar vi en ändring av principerna för lånegivningen.

Vad först beträffar räntan på bosättningslånen har utskottet anmärkt, att

Anslag till statens bosättningslånefond m. m.

om man skulle följa förslaget om räntesänkning, skulle detta innebära införande av ett subventionsmoment i denna lånerörelse.

Jag vill bara på den punkten säga, att det finns ju subventioner på så många olika områden av samhällslivet, att det vore väl intet direkt brott, om man i fråga om bosättningslånen genomförde en sänkning av räntan.

Vidare förebär man det skälet mot en räntesänkning, att inkomsten skulle vara störst just vid det tillfälle, då man gifter sig och strax efter. Av de statistiska uppgifter, som finns i propositionen och i socialstyrelsens yttrande, framgår bland annat att inte mindre än 45 procent av dem som söker bosättningslån har eller väntar barn vid det tillfället. Det måste innebära att köpkraften för deras vidkommande inte förstärks efter giftermålet utan tvärtom.

Sedan säger man ofta som argument emot en räntesänkning, att det betyder så oerhört litet för låntagarna, om man sänker räntan med $1\frac{1}{2}$ procent. Jag tror att alla som försökt att amortera av ett bosättningslån är fullt ense om, att det är ganska kännbart. Det kanske inte rör sig om så stora summor rent penningmässigt sett, men det är i alla fall ganska kännbart att komma ut med amorteringarna tillsammans med alla andra utgifter som tillkommer efter ett äktenskaps bildande.

Vad sedan gäller principerna för lånegivningen säger man från socialstyrelsens sida följande: »Enligt socialstyrelsens uppfattning ligger bosättningslånets värde lika mycket på det allmänt sociala planet som på det befolkningspolitiska. Statsrevisorerna anförde, att tyngdpunkten i fråga om lånens betydelse syntes ha förskjutits varigenom rent sociala motiv hade kommit att mer träda i förgrunden.»

Om man bedömer själva principerna vid beviljande av bosättningslån, kommer man fram till den slutsatsen, att man från riksbankens sida på ett myc-

ket hårt sätt tar i betraktande vederbörandes möjlighet att återbetala lånet. Visserligen är det riktigt att bosättningslånen skall betalas tillbaka av låntagaren, men när man här av socialstyrelsens yttrande ser, att lånens sociala karaktär alltmer har trätt i förgrunden, gör man den reflexionen att man bör i fortsättningen lägga vidare sociala synpunkter även på denna fråga. Det brukar vara på det sättet att en som har statstjänst eller som är kommunalt anställd har mycket lätt att erhålla maximibeloppet, när han söker bosättningslån. För en arbetare däremot, som kanske inte har fast inkomst, får man i regel räkna med att han erhåller ett lägre belopp, när han söker sådant lån. Det är dessa principer, som motionärerna vänder sig emot. Vi tycker för vårt vidkommande, att det bör ske en uppmjukning av direktiven i fråga om lånegivningen på ett sätt som leder fram till att man kan gripa djupare ner i befolkningsskikten. Sammanfattningsvis skulle det betyda, att man försöker komma fram till ett tillstånd, där man litet mer bortser från de bankmässiga hänsynen och lägger litet mer av behovsprincipen till grund för lånegivningen.

Ja, det var, herr talman, i korthet vad jag hade att säga. Jag tänker inte försöka mig på uppgiften att fälla ett enigt statsutskott i den här frågan, och därför har jag intet yrkande. Jag vill bara avslutningsvis säga, att vi får väl komma igen på den här punkten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 8.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till särskild ersättning till löneplansanställd personal vid utförande av särskilt förorenande arbete;

nr 65, i anledning av väckta motio-

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

ner om viss ändring i reservbefälskungörelsen för armén;

nr 66, i anledning av väckt motion om ersättning till linfabrikarbetaren J. A. Söderlund för olycksfall i arbete;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 till uppförande av byggnader för Institutet för konserveringsforskning;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.**Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 274 av herrar *Svärd* och *Ohlon* samt II: 352 av herrar *Edström* och *Schmidt* hade hemställts, »att riksdagen måtte antaga bestämmelser om rätt för rederier att i beskattningsavseende dels fördela ersättning på grund av försäkring för förlust av fartyg, som förlorats under åren 1952—1954, på fem år, dels ock fördela köpeskilling för fartyg, som avyttrats under åren 1952—1954, likaledes på fem år, samt att vederbörande utskott ville utarbeta de härför erforderliga författningsbestämmelserna».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 274 av herrar *Svärd* och *Ohlon* samt II: 352 av herrar *Edström* och *Schmidt* om vissa skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg, m. m., måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anført, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med anledning av de likalydande motionerna I: 274 av herrar *Svärd* och *Ohlon* samt II: 352 av herrar *Edström* och *Schmidt*, i vad motionerna avsåge rätt för rederier att i beskattningshänseende på fem år fördela köpeskilling för fartyg, som avyttrats under åren 1952—1954, för sin del antaga följande

*Förslag**till*

förordning med särskilda bestämmelser beträffande taxering för inkomst under vissa år av köpeskilling vid avyttring av fartyg.

Häriigenom förordnas, att köpeskilling för fartyg, som avyttrats under något av de beskattningsår, för vilka taxe-

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

ring skall äga rum något av åren 1953—1955, må vid taxering enligt såväl kommunalskattelagen som förordningen om statlig inkomstskatt fördelas på fem år eller upptagas såsom intäkt under ett eller flera år inom femårsperioden, dock må köpeskilling, i den mån den använts för anskaffande av annat eller andra fartyg, icke upptagas såsom intäkt för senare beskattningsår än det, varunder den sålunda använts. Vad ovan sägs skall dock ej gälla där avyttringen skett till någon med vilken säljaren varit i intressegemenskap och det kan antagas, att avyttringen ägt rum i syfte att ernå särskild förmån i beskattningsavseende antingen för säljaren eller för köparen.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) att förenämnda motioner, i den mån de icke blivit besvarade genom vad reservanterna under punkten 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Malmö (h): Herr talman! Dessa bägge motioner och den reservation, som är knuten till bevillningsutskottets betänkande, avser en viss omläggning av rederinäringens beskattning, en provisorisk reform bl. a. innebärande att köpeskilling för fartyg, som avyttrats under åren 1952—1954, bör få fördelas på fem år. När kammarens ledamöter hör denna formulering, föreställer jag mig, att de rent instinktivt skjuter frågan ifrån sig, förmenande att detta är en teknisk angelägenhet av intresse endast för skatteexperter och andra tråkiga specialister. Det förhåller sig emellertid inte alls på detta sätt. Bakom denna formulering döljer

sig nämligen en för hela vår rederinäring väsentlig angelägenhet, ett stort bekymmer, som alltså berör en betydande del av det svenska näringslivet. Det är ju så, som kammarens ledamöter måhända har observerat, att det svenska tramptonnaget sedan ett antal år tillbaka befinner sig i en permanent kris. På kammarens bord lades för ett par dagar sedan en proposition från handelsministern, nr 191. Det kan inte komma i fråga, att jag vid detta tillfälle skall beröra denna proposition, den får vi behandla i annat sammanhang. Men jag kan ändå inte underlåta att fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på den beskrivning av den aktuella situationen för tramptonnaget, som lämnas av handelsministern i nämnda proposition. Statsrådet konstaterar följande: »Läget för det mindre och medelstora svenska tramptonnaget har den senaste tiden blivit alltmer ogynnsamt. Detta sammanhänger med den hårda konkurrensen mellan olika länders tonnage i östersjö- och nord-sjöfart, särskilt från tysk och nederländsk sida. Flera samverkande omständigheter har bidragit till att det svenska tonnaget har svårt att hävda sig i denna konkurrens. Den väsentligaste orsaken är att de svenska fartygen har högre driftkostnader.» »Den sämre lönsamhet», säger statsrådet vidare, »som ifrågavarande svenska tonnage uppvisar, beror icke blott på den särskilt vid jämförelse med visst utländskt tonnage bättre sociala standarden ombord å de svenska fartygen utan även på att de svenska fartygen i stor utsträckning är mycket gamla och till följd därav oekonomiska i drift. Även andra faktorer spelar givetvis in.»

Jag har för min del inga erinringar att framställa mot den beskrivning av den aktuella situationen, som handelsministern här lämnar. Den är enligt min uppfattning riktig. Jag skulle emellertid gärna vilja komplettera statsrå-

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

dets framställning på ett par punkter, eftersom jag har den bestämda uppfattningen, att det här gäller en viktig angelägenhet, som av någon anledning kommit att skjutas en smula i bakgrunden för riksdagens uppmärksamhet. Jag är tacksam för att handelsministern påpekat denna sak, och jag vill ytterligare understryka hans beskrivning med följande meddelande:

Det visar sig efter en i dagarna gjord undersökning, att det svenska tramp-tonnaget i storlekssklassen 500—2 000 bruttoton, vilket tonnage 1932 utgjorde cirka 500 000 ton, år 1952 nedgått till något över 200 000 ton. Jag föreställer mig, att dessa siffror överraskar kam-marens ledamöter. Av hela den svenska handelsflottans tonnage var vidare den 1 april i år 165 fartyg om 376 889 dw-ton upplagda. Man var alltså inte i stånd att hålla dessa fartyg i trafik på grund av de stora driftkostnaderna och det försämrade konkurrensläget.

Härutöver tror jag man har anledning beakta, att tramp-tonnagets genomsnitts-ålder under denna tidsperiod undergått en betydande höjning. Omkring 90 procent av det nuvarande tramp-tonnaget har sålunda en ålder av 20 år eller mera, och en inte obetydlig del av dessa fartyg är mer än 50 år gamla. Man kan ju utan att vara särskilt insatt i dessa sammanhang förstå, att fartyg med denna ålder har svårt att hävda sig i konkurrensen, särskilt gentemot tyskar och holländare, som beträffande detta tonnage möter upp med splitter nya fartyg, försedda med den modernaste utrustning och vilkas driftkostnader är väsentligt lägre än vad vi måste räkna med. Vi vill inte, antar jag, medverka till en sänkning av den sociala standarden på våra svenska fartyg, och då finns det, så vitt jag förstår, ingen annan väg att gå än att i möjligaste mån rationalisera den svenska trampflottan, att bygga nya fartyg

och därigenom göra dem konkurrens-dugliga.

Därest kammarens ledamöter är intresserade, kan jag lämna ytterligare uppgifter. Det måste vara ett allmänt önskemål att vidmakthålla och utbygga det svenska tramp-tonnaget. Detta är bland annat ett önskemål ur försvarssynpunkt. Jag skall emellertid inte här uppehålla mig vid den saken. I stället vill jag understryka den betydelse tramp-tonnaget även i fredstid spelar såsom distributör av gods, som befordras till vårt land med det större linje-tonnaget, vilket som alla vet internationellt sett befinner sig i ett bättre läge än tramp-tonnaget. Åtskilliga kategorier av tyngre gods kan inte bära de fraktkostnader, som är oundgängligen förbundna med transporterna till lands, och härtill kommer att vi har en del mindre hamnar och lastageplatser, som icke är lämpliga för det större tonnaget.

Herr talman! Jag skulle vilja sammanfatta min mening i dessa frågor ungefär så, att situationen nu är den, att man måste pröva varje möjlighet att nedbringa kostnaderna för denna tonnagekategori, samtidigt som man skapar underlag för en förnyelse och en effektivisering av tonnaget. Jag menar nämligen, att det knappast kan vara rationellt eller förenligt med god samhällsekonomi, att svenskt tonnage skall ligga outnyttjat i den utsträckning jag här påpekar, medan för vårt land nödvändiga varor fraktas hit på utländska kölar, och frakterna för dessa transporter går till utlandet på grund av att det svenska tonnaget inte är tillräckligt konkurrenskraftigt.

Det är också uppenbart — den reflexionen har väl åtskilliga av kammarens ledamöter redan gjort — att det förhållandet att så stort tonnage ligger oanvänt också i viss utsträckning betyder arbetslöshet för svenskt sjöfolk.

Jag vill för kammarens ledamöter framhålla att, såvitt jag vet, begär icke

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

de svenska rederierna att få några statssubventioner, detta till skillnad från vad förhållandet är nästan överallt i utlandet. De svenska rederierna begär endast att de inte genom statliga åtgärder skall försättas i sämre läge än sina utländska konkurrenter.

Med de beskattningsregler vi nu har i fråga om köpeskillingen för avyttrat tonnage riskerar redarna att få skatta för minst 50 procent av vinsten på det försålda tonnaget, och härigenom berövas de en stor del av de medel, som skulle kunna användas för ersättningsanskaffning. Detta i sin tur medför behov av lån för anskaffning av ersättnings-tonnage. Hur lånemarknaden för närvarande gestaltar sig och hur det förhåller sig med lånerestriktionerna och dylikt skall jag inte ingå på i detta sammanhang; det är en sak som kammararens ledamöter väl känner till.

Nu har bevillningsutskottet inte ansett sig ha anledning ingå på någon saklig granskning av de här omnämnda motionerna. Förhållandet är nämligen det, att Sveriges redareförening skrivit direkt till Kungl. Maj:t i ärendet och anhållit om en proposition till årets riksdag ungefärligen av det innehåll, som anges i motionerna och som är ytterligare understruket i reservationen. Kungl. Maj:t har emellertid inte gjort något annat åt saken än att Kungl. Maj:t överlämnat denna starkt dokumenterade skrivelse från föreningen till den sittande företagsbeskattningskommittén. Bevillningsutskottets majoritet har tagit fasta på den omständigheten och förmenar, att, eftersom ärendet nu ligger hos denna kommitté, har utskottet ingen anledning att göra något direkt uttalande i frågan. Det är ju ett tillvägagångssätt, som man ofta brukar använda — det vill jag gärna medge. Men å andra sidan, herr talman, vågar jag påstå, att situationen för trampfarten av skäl, som jag nyss antytt, för närvarande är så pass prekär, att man är

berättigad att göra ett avsteg från de regler, man annars brukar använda i sådana här sammanhang.

Jag vill också understryka, herr talman, att här endast är fråga om en provisorisk reform, som inte behöver föregripa de eventuella förslag som kan komma från företagsbeskattningssakkunniga.

Herr talman! Med dessa allmänna anmärkningar skall jag be att få hemställa om bifall till den reservation, som är fogad till utskottsbetänkandet av herr Velander och mig.

I detta anförande instämde herr *Schmidt* (fp).

Herr **EDSTRÖM** (h): Herr talman! Det skulle från min sida knappast behövas mer än ett instämmande i herr Hagbergs i Malmö anförande, men jag tycker att det inte skadar att ytterligare belysa denna fråga, som jag anser vara av mycket stor vikt för rederinäringen.

Den motion som herr Schmidt och jag lämnat in syftar närmast till att möjliggöra för redarna att förnya sitt tonnage och att ersätta det gamla såsom herr Hagberg i Malmö nyss framhållit. Vi är väl alla överens om att det är ett intresse för hela folkhushållet att sjöfarten hålles på så god nivå som möjligt och att den svenska sjöfartsnäringen kan förbli konkurrenskraftig gentemot de utländska redarna. Som det nu är blir vinsten på de köpeskillingar redarna erhåller vid försäljning av äldre fartyg så hårt beskattad att de inte får pengar till nyanskaffning. Det är med tanke på den svenska sjöfartens allvarliga konkurrensläge, vilket herr Hagberg i Malmö nyss så väl beskrivit, som förslaget kommit fram att man skulle tillåta en fördelning på en femårsperiod av inkomster på fartygsförsäljningar. De avstyrkande remissyttrandena på redareför-

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

eningens förslag i denna fråga har mest berott på principiella skäl. Man har menat att ett genomförande av detta förslag skulle sätta rederinäringen i en särställning. Men står inte denna näring redan i särställning? Den har sitt arbete direkt i utlandet, och den konkurrens den möter ligger på ett helt annat plan än den som drabbar andra näringsgrenar, även exportnäringen men särskilt de inhemska näringarna. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på det mycket varma tillstyrkande som gjorts av kommerskollégium och även länsstyrelserna i Göteborg och Malmö har varit positiva. Man kan faktiskt säga att det är de remissinstanser, som har god kännedom om de verkliga förhållandena och som av naturliga skäl kommit i intim kontakt med de problem som sammanhänger med det förslag som det här rör sig om som tillstyrkt förslaget. Det belyser just, tycker jag, att frågan är av stor saklig vikt. Med tanke på detta och då det är ett allmänsvenskt behov att vi har en rederinäring som står på toppen, bör vi akta oss för att på grund av formella hinder dra ner Sverige till en andra-plans sjöfartsnation.

Bevillningsutskottet tar ingen ställning till frågan utan kryper bakom den av utskottet så omhuldade principen att man under pågående utredning inte skall vidta några åtgärder. Nu har det slumpat sig så att den 27 februari i år överlämnades denna fråga till företagsbeskattningsakkunniga, och där kommer den väl att ligga begravd i den stora högen av uppgifter som denna kommitté har att handlägga ännu en god tid framåt. Denna gång gäller det bara en motion. Må det vara mig tilllåtet att uttala den förhoppningen, att nyssnämnda princip hos bevillningsutskottet att inte göra någon lagändring under pågående utredning även skall gälla kungl. propositioner.

Herr talman! Jag finner att frågan

om en ändring i föreliggande beskattningsfråga är så betydelsefull för vår sjöfart att den omedelbart bör avgöras, och jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Jag kan inte förstå att såväl herr Hagberg i Malmö som herr Edström behöver tala med så stora bokstäver, ty detta är ju ingen ny fråga, mina herrar; riksdagen är fullkomligt på det klara med vad det gäller. Vi tillämpade ju en sådan anordning som nu har föreslagits under kriget.

Sedan skulle jag vilja säga: Jag trottsar herr Hagberg att påstå, att det råder någon fientlighet i bevillningsutskottet i detta avseende. Det är ingen som vill sätta rederinäringen i ett sämre läge, även om det må förlåtas utskottet, att det inte är färdigt att falla i den beundran för rederiintressena, som herr Hagberg tydligen är beredd till. Vi har ju upplevat både det ena och det andra i fråga om rederinäringen under låt oss säga de sista tio åren.

Till herr Edström vill jag säga, att bevillningsutskottet kryper inte bakom vare sig den ena eller den andra — bevillningsutskottet *ställer sig på den linjen*, att den av utskottet för två år sedan begärda utredningen skall slutföras. Så enkel är saken, herr Edström. Den gången var det några folkpartister som motionerade om riksdagen skrev och begärde en undersökning. Det är märkvärdigt att de herrar, som stod som motionärer den gången, i dag finns i bevillningsutskottets majoritet. De anser tydligen det vara rimligt att denna fråga, som inte är så enkel i normala tider, måste omprövas.

Här har nu åberopats olika remissvar. Jag är inte övertygad om att herr Edström, ifall han kostar på sig att läsa länsstyrelsens i Göteborg yttrande, skall få fram den absoluta tillstyrkan, som han ville påskina. Länsstyrelsen i

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

Göteborg talar om att ett återupplivande av de under kriget gällande bestämmelserna är ett beaktansvärt intresse för de minsta rederierna och går alltså på ungefär samma linje som de folktopartistiska motionärerna gjorde 1951, när de tog upp detta ärende. Det gällde framför allt den mindre sjöfarten.

Det skall inte lyckas att här göra gällande, att detta ärende kommer att försvinna i den utredning som nu pågår. Man har ju tvärtom flyttat ärendet från skattelagssakkunniga till företagsbeskattningskommittén och utskottet förutsätter, att i överensstämmelse med de direktiv, som Kungl. Maj:t har utfärdat för denna kommitté, ett förslag skall kunna framläggas. Och utskottet gör en sak till, herr Edström; utskottet säger att det förutsätter, att »därest behov kan anses föreligga av omedelbara åtgärder i ärendet, detta beaktas av kommittén». Vi säger således inte bara att vi vill ha detta ärende utrett. Vi vill därtill ha det utrett snabbt, om det skulle visa sig att åtgärder är erforderliga.

Jag tycker att var och en, när han ser på frågan, skulle försöka komma ihåg, att vi lever ju ändå inte som förut under brinnande krig, då vi gjorde sådana anordningar som hastverk. Att rederinäringen kan vara i ett svårt läge tvivlar jag ingalunda på, men det skulle ju vara möjligt att den kunde klara sig till dess att man åtminstone fick ta reda på vad det framlagda förslaget innebär.

Det är lätt för reservanterna att göra som de har gjort. De har helt enkelt tagit krigslagstiftningen och sagt att det är det vi hade, och det duger bra. Ja, men det är på den punkten vi inte är överens, och det är därför utskottet vill ha saken omprövad. Det tycker jag, herr talman, är en rimlig ståndpunkt, och jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Malmö (h): Herr talman! Jag hade väntat, att bevillningsutskottets aktade ordförande skulle framföra några erinringar mot den beskrivning av den aktuella situationen för vårt tramptonnage, som jag lämnade. Det har inte skett, och därav drar jag den slutsatsen, att bevillningsutskottets ordförande ger mig rätt i min teckning av läget. Den sammanfaller ju också helt med den teckning som handelsministern gjort i proposition nr 191. Då emellertid kammaren förefaller intresserad av denna fråga, må det kanske tillåtas mig att göra ytterligare ett par påpekanden, avsedda att understryka den prekära situation, i vilken det mindre och det medelstora tonnage för närvarande befinner sig.

Som handelsministern i proposition nr 191 påpekar, har ju det svenska mindre och medelstora tonnage väsentligt högre driftkostnader än motsvarande tyska och holländska tonnage. I följd därav är det utsatt för mycket hård konkurrens från tyska och holländska rederiers sida. Jag uppehöll mig något litet vid den sidan av saken i mitt förra anförande men skall be att få återkomma på ett par punkter.

Det förhåller sig på det sättet, mina damer och herrar, att efter kriget har den tyska handelsflottan uppbyggts utomordentligt snabbt. Denna återuppbyggnad har skett så hastigt, att jag tror att den överraskat hela den seglande världen. Det tonnage, som tyskarna nu möter upp med, står på toppen av vad den moderna tekniken kan åstadkomma.

Denna snabba uppbyggnad av den tyska handelsflottan har underlättats genom vissa speciella åtgärder inom skattelagstiftningens ram. De tyska rederierna åtnjuter en alldeles speciell förmån genom de s. k. 7-D-Gelder. Det förhåller sig nämligen så, att enligt den tyska lagstiftningen äger varje rörelseidkare att såsom utgift i rörelsen av-

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

draga alla de belopp, som han tillskjuter eller räntelöst utlånar i och för finansiering av tyska fartygsbyggen. Det intressanta i denna skattelagstiftning, som herr Olsson i Gävle säkert redan själv har observerat, är att avdragsrätten tillkommer även företag inom helt andra branscher, särskilt då utövarna av industriell verksamhet. Denna avdragsrätt har kommit att utnyttjas i betydande omfattning i Tyskland. Under år 1951 — det senaste år jag har exakta uppgifter om — uppgick dessa 7-D-Gelder till — i svenskt mynt — ca 250 miljoner kronor.

Det är ju ganska uppenbart att under sådana omständigheter goda möjligheter måste föreligga för de tyska redarna att modernisera sitt tonnage, under det att motsvarande möjligheter knappast står till buds för de svenska rederier, som äger små eller medelstora fartyg. Hårtill kommer, att denna konkurrens, som nu sätter in från Tyskland, kompletteras — om jag får använda det uttrycket — av en konkurrens från ett flertal länder, som tidigare inte har haft någon handelsflotta eller i varje fall en mycket liten sådan. Även dessa länders handelsflottor har betydligt lägre driftkostnader än den svenska och åtnjuter dessutom stora statssubventioner, som medverkar till en ökning av konkurrensen.

Jag har redan tidigare understrukit, att de svenska redarna icke önskar några statssubventioner, och det är, tycker jag, en position som bör vinna förståelse här i riksdagen.

Bevillningsutskottets ordförande gjorde gällande, att detta inte är någon ny fråga. Vi hade en sådan lagstiftning under kriget. Så avskaffade vi den, och nu vill man återinföra den under en begränsad tid. Jag undrar, om man inte kan säga i alla fall, att det är en ny fråga, ty, herr Olsson i Gävle, och jag riktar mig direkt till bevillningsutskottets aktade ordförande, det är väl dock

ett faktum, som vi inte kan komma förbi, att det svenska tramptonnaget, som år 1932 utgjorde 500 000 ton, i dag har sjunkit till 200 000 ton. Ett annat faktum är, att av hela den svenska handelsflottan — jag har sagt det en gång tidigare och jag vill understryka det — var den 1 april i år 165 fartyg om sammanlagt 376 889 d. w. ton upplagda. Jag tycker för min del, att inte minst detta senaste faktum med allt vad det i sig innebär är av sådan beskaffenhet, att man mycket väl med hänvisning därtill är berättigad att kräva den provisoriska anordning, som här ifrågasättes.

Bevillningsutskottets ordförande menar, att rederierna väl kan ge sig till tåls till dess företagsbeskattningskommittén är färdig med sitt betänkande. Ja, herr talman, det låter ju säga sig att de kan ge sig till tåls, men minskningen av tramptonnaget går så svindlande fort, att det kan ifrågasättas, om det är så mycket kvar av detta tonnage den dag någon gång i framtiden, då företagsbeskattningskommittén blir färdig med sitt utredningsarbete.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Det skulle inte ett ögonblick falla mig in att förneka de uppgifter herr Hagberg i Malmö har lämnat. Det har jag ingen anledning till. Jag står på intet sätt fientlig till den skildring herr Hagberg i Malmö gav av de svårigheter, som kan föreligga, och då finns det ju ingen anledning för mig att förneka den. Men, herr Hagberg i Malmö, jag har inte en så tröstlös syn på företagsbeskattningskommittén. Efter den skildring herr Hagberg här har givit får man närmast den uppfattningen, att det måste vara en kommitté, som skulle komma med sitt förslag någon gång i nästa århundrade. Jag tror nog inte att det förhåller sig på det sättet. Och om

Skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg m. m.

det skulle vara så, att det är något fel på företagsbeskattningskommittén, synes det mig som om bevillningsutskottets erinran, att det inte är nödvändigt att vänta med behandlingen av denna fråga till dess hela utredningen är klar, skulle kunna utgöra en liten påstötning på kommittén.

Jag skulle till herr Hagberg i Malmö också vilja säga: Om saken är så klar, som de två högermännen förutsätter, är det då inte litet underligt, att ingen enda av de — jag vill minnas fyra eller fem — folkpartister, som slogs för denna sak och fick till stånd utredningen år 1951, har biträtt högerreservationen? Jag tror tvärtom att det är på det sättet, att de anser att denna sak inte är så enkel som den görs, och det kanske bäst framgår om jag återger ett par rader ur länsstyrelsens i Göteborg yttrande. Länsstyrelsen säger att detta, såsom jag nämnde förut, är en betydelsefull sak för de mindre rederierna och fortsätter, att det synes lämpligt att bestämmelserna kompletteras med någon föreskrift, som kan förhindra uppskovsrättens utnyttjande i icke avsedda fall. Man tycks alltså även i länsstyrelsen i Göteborg inte ha glömt bort åtskilliga företeelser på detta område, som har inträffat och som vi kanske inte behöver tala om i dag men som vi då och då har nödgats tala om i denna kammare.

Jag tror, herr talman, att vill man betrakta problemet såsom en praktisk fråga, då skall man inte som de två högermännen här propa på att i dag få en lagstiftning till stånd, utan då skall man ställa sig på den linjen, att man påskyndar företagsbeskattningskommitténs arbete och ser till att man får fram ett förslag, som är prövat ur de synpunkter som det bör vara prövat för att kunna genomföras.

Herr HAGBERG i Malmö (h): Herr talman! Jag har ingen anledning att

här knyta någon kommentar till herr Olssons i Gävle påpekande av att de folkpartistiska ledamöterna av bevillningsutskottet inte har biträtt reservationen. De må ju svara för sig själva. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att i varje fall en folkpartist instämde med mig i mitt första anförande. Hur folkpartiet i övrigt kommer att reagera, herr Olsson i Gävle, vet inte jag, men det kommer väl att visa sig i den förestående omröstningen.

Herr SJÖLIN (fp): Herr talman! Då folkpartiets representanter i bevillningsutskottet har blivit särskilt apotroferade i detta fall anser jag mig med några ord böra klargöra vår ställning.

Intresse från vår sida för denna sak saknas ingalunda; det har vi visat redan genom den motion, som väcktes år 1951 och som föranledde en skrivelse, vilken i sin tur har resulterat i den utredning som nu pågår.

Under sådana förhållanden har vi inte ansett saken så aktuell, att vi har velat föregripa denna utredning genom att på en gång göra ett lagförslag och begära att riksdagen skall anta detta, utan vi har ansett det tillräckligt att, såsom utskottet har gjort, förutsätta att utredningen, om det finns anledning till det, snarast möjligt kommer med förslag i motionens syfte.

Jag vill sålunda ännu en gång deklarera, att det från vår sida ingalunda saknas intresse för själva saken men att vi har ansett att saken bäst tjänas genom att utredningen får pågå ostörd utan att vi försöker få någon lag genomförd i förväg här i riksdagen.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Efter herr Sjölin's anförande vill jag bara gentemot herr Hagberg konstatera, att den skildring jag gav av den

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

klokskap, som folkpartiet har använt vid behandlingen av denna motion, var riktig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 169 ja och 35 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnad för anskaffande av för beredskapslagring av

drivmedel för traktorer avsedd bränsletank.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 296 i första kammaren av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Eskilsson* samt nr 113 i andra kammaren av herr *von Seth m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte uttala att regleringen av rundvirkesexporten snarast borde upphävas.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av likalydande motionerna I: 296 och II: 113, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i sin motivering anför.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr von SETH (h): Herr talman! Det sägs ju att 13 är ett olyckstal, och den motion, som jag här har fört fram angående rundvirkesexporten, har nummer 113. Den där extra ettan gör att motionen inte har fallit under bordet helt och hållet vid den behandling, som bankoutskottet har givit den. Dessutom har en annan glädjande omständighet inträffat sedan motionen inlämnades, nämligen att Kungl. Maj:t den 23 januari i år upphävde en bestämmelse som förut var ganska restriktiv för rundvirkesexporten — jag skulle vilja säga ytterligt restriktiv, nämligen att exporterade partier icke fick innehålla mera än 25 procent gran. Denna bestämmelse har alltså blivit borttagen.

Sedan beror resultatet av min motion ju på hur man vill tolka utskottets

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

utlåtande. Jag skall komma till det senare. Med hänsyn till den vikt som frågan har för skogsägarna i hela vårt land och kanske alldeles särskilt för dem som bor på ostkusten vill jag dock säga ytterligare några ord.

Vi har, och det kan säkerligen inte motsägas, ett överskott på rundvirke inom landet. Jag vill redan från början förutskicka, att till rundvirke räknar jag i detta fall inte sågtimmer, ty någon export av sågtimmer har ju praktiskt taget aldrig förekommit. Vi har ett överskott, som ingalunda är obetydligt. På grund av de förbättrade skogsvårdsförhållandena — den skogsvård som började redan för ett trettio-tal år sedan — ökar detta överskott framför allt av klenvirke.

Detta överskott har i de södra och sydöstra delarna av landet ökat så mycket, att skogsägarna har fått vidtaga exceptionella åtgärder för att kunna ta hand om det. En åtgärd har varit att försöka exportera det, men det har inte gått att få avsättning för det då regeringens restriktiva politik lagt hinder i vägen. En annan har varit att försöka skapa nya industrier som tar hand om detta överskott — jag syftar på den teckning av aktier från skogsägarnas sida som har ägt rum i det nya cellulosa-bolaget, varvid inte mindre än 52 miljoner kronor har tecknats av större och mindre skogsägare i hela vårt land, där de mindre skogsägarna utan tvivel är huvudparten.

På grund av de restriktioner, som regeringen har lagt på rundvirkeshandeln, har våra exportförsäljningar även under ett mycket gott år som 1952 inte kunnat ta hand om mera än ungefär en tredjedel av överskottet.

Man kan då fråga sig: Vad skall man göra för att skogsägarna skall bli av med detta överskott? Framför allt har vi pekat på möjligheten att få en rundvirkesexport i gång, när det bevisligen icke förefinns någon brist på sådant

virke för den svenska industriens vidkommande.

Vi motionärer och, det är jag övertygad om, de flesta skogsägare har därför ganska svårt att förstå, att man alltså vill inta en så restriktiv hållning häremot som man har gjort från regeringens sida. Det kan knappast vara försörjningsskäl, som har dikterat denna inställning.

För min del vill jag särskilt trycka på att man över huvud taget inte bör ta till regleringar annat än under exceptionella förhållanden. Denna lag kom till under exceptionella förhållanden, och då må det vara motiverat att denna reglering fanns. Men att i dessa tider ha kvar denna reglering är till förfång för det enskilda skogsbruket. Jag har alltså den principiella inställningen, att man inte skall hålla på dessa statliga regleringar en enda dag mer än som är nödvändigt.

Jag skall inte draga upp någon strid om vad denna reglering har kostat skogsägarna. Det kan hända att frågan kommer upp vid ett annat tillfälle. Men det är säkert ganska många miljoner som på grund av denna reglering undandragits skogsägarna.

Någon kanske undrar: »Varför håller herr von Seth detta anförande om sin motion, när utskottet har skrivit så välvilligt?» Utlåtandet kan naturligtvis tydas olika. Utskottet har fått till stånd ett enhälligt utlåtande. Motionen har ingalunda fallit under bordet direkt, men det står dock i slutklämmen på utskottsutlåtandet: »Utskottet, som i princip anser att regleringar av denna art bör avvecklas så snart det utan påtaglig olägenhet kan ske, vill understryka angelägenheten av att licens-tvånget för rundvirkesexporten liksom annan reglering på utrikeshandels område icke bibehålles längre än som måste anses oundgängligen påkallat. Kungl. Maj:t synes därför när så befinnes lämpligt böra taga den av motionärerna berörda licensgivningen för

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

rundvirkesexporten under förhyat övervägande.» Hade de fyra orden »när så befinnes lämpligt» inte funnits i utskottsutlåtandet hade jag, om jag yttrat mig alls, vänt mig direkt till herr Severin och tackat utskottet för den välvilliga behandlingen. Jag förstår att herr Severin trots dessa ord välvilligt behandlat motionen, och jag är tacksam över att motionen har fått den behandlingen. Men skogsägarna har i dag stora svårigheter att bli av med sitt virke. Cellulosaindustrien köper ju inte massaved till antagbara priser. Här har dock inte lämnats någon garanti för att handelsministern »när så befinnes lämpligt» upphäver licenstvånget liksom man upphäver bestämmelsen om graninblandning den 23 januari.

Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till de båda motionerna nr I: 296 av herrar Ebbe Olsson och herr Eskilsson och II: 113 av herr von Seth m. fl.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Edström* (h), *Staxäng* (h), *Strandh* (fp), *Jansson* i Benestad (bf), *Hæggblom* (h) och *Svensson* i Krokstorp (h).

Herr **MAGNUSSON** (h): Herr talman! Eftersom jag har deltagit i utskottsbehandlingen av denna fråga vill jag med några ord klargöra för kammaren mitt ställningstagande i utskottet.

Jag vill dock först erinra om betydelsen för skogsägarna av att få avsättning för klenvirkesdimensionerna, när ju eljest skogsvården lätt kan bli eftersatt. Det är redan ur denna synpunkt viktigt, att statsmakterna inte på något sätt försvårar avsättningsförhållandena för dessa skogsprodukter, till vilka i huvudsak även rundvirket är att räkna.

Den s. k. granregeln har slopats se-

dan motionen avlämnades. Motionen har alltså, vilket utskottet också har framhållit, i denna del blivit tillgodosedd, men licenstvånget kvarstår alltså, vilket jag anser vara onödigt särskilt som möjligheterna att sälja rundvirket till utlandet är tämligen små. Vid sådant förhållande förfaller även argumentet att exportörerna får exportera vad de begär.

När ärendet behandlades i utskottet yrkade herr Wehtje och jag på bifall till motionen, och jag är fortfarande av den meningen, att utskottet bort följa denna linje. Men sedan det framgått att det inte fanns möjlighet att få majoritet för densamma och majoriteten vid den fortsatta utskottsbehandlingen förklarade sig villig att godtaga ett utlåtande i enlighet med det som nu ligger på riksdagens bord ansåg jag mig gagna saken bättre genom att biträda detta utlåtande än genom att inte kompromissa och riskera ett blankt avslag. Som det nu ligger till kommer ju, därest riksdagen beslutar i enlighet med bankoutskottets hemställan, en skrivelse att avlätas till Kungl. Maj:t. Jag förutsätter också, att handelsministern efter denna skrivelse är villig att tillmötesgå denna skogsägarnas rimliga begäran genom att snarast ta initiativ till slopande av ifrågasvarande licenstvång. Men, herr talman, skulle regeringen mot min förmodan alltså låta licenstvånget kvarstå, kommer jag fortast möjligt att ånyo ta upp frågan i riksdagen.

Herr **SEVERIN** i Stockholm (s): Herr talman! Såsom av herr Magnussons yttrande framgick, är utskottets utlåtande och förslag produkten av en sammanjämkning mellan olika meningar och ståndpunkter i utskottet. Det fanns i utskottet principiell enighet beträffande regleringar i allmänhet, men utskottet måste konstatera att i fråga om licenstvånget för rundvirkesexporten gick de av utskottet infordrade utlå-

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

tandena i olika riktningar. Enligt vad en del sakkunniginstanser förklarade för utskottet, var tillgången på rundvirke för närvarande så god, att det inte fanns några försörjningspolitiska skäl för att vidare upprätthålla licenstvånget. Andra åter påpekade att även om tillgången på rundvirke var god, fanns det betydande handelspolitiska skäl som man i detta sammanhang måste ta hänsyn till. Bland dem, som fäste avseende vid dessa handelspolitiska faktorer, var handels- och industrikommissionen och kommerskollegium. Även sådana icke statliga instanser som Exportföreningen och Industriförbundet ansåg inte heller skäl föreligga för att nu upphäva licenstvånget.

På grund därav ville icke utskottet, även om utskottet är, såsom det är skrivet i utlåtandet, mycket intresserat av att regleringar av denna art upphävas så snart det kan ske utan att olägenheter därav uppkommer, göra ett speciellt uttalande i föreliggande fråga. Utskottets motivering härför var dels att ett av motionens krav, nämligen kravet på granregelns avskaffande — det framställdes visserligen inte något direkt krav därom, men hela motionen gick ju ut på att denna regel var särskilt besvärande — redan hade blivit tillmötesgått genom att regeln hade upphävts, dels att utskottet beträffande licenstvånget hade fått den upplysningen att detta inte medförde några svårigheter, utan att alla som ville exportera också erhöll licens utan egentlig tidsutdräkt — det kunde möjligen bli fråga om ett dröjsmål på ett par dagar. Under sådana förhållanden ansåg utskottet att licenstvånget inte utgjorde något så svårt hinder för exporten, att utskottet med hänsyn till de handelspolitiska betänkligheter som kunde föreligga ville framföra ett förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om att licenstvånget omedelbart skulle upphävas, utan utskottet

fann det tillräckligt att riksdagen gav till känna sin principiella mening i saken men överlät åt Kungl. Maj:t att välja tidpunkten för licenstvångets upphävande.

Nu kan man naturligtvis säga att den omständigheten, att en reglering som denna inte medför någon skada, i och för sig inte är något motiv för regleringens bibehållande. Friheten från regleringar behöver egentligen ingen motivering — den motiverar sig själv — utan det är alltid tvånget som skall legitimera sig, om det skall tillgripas. Men nu har vi ju redan länge haft detta licenstvång, och enligt utskottets mening utgör de handelspolitiska omständigheterna legitima skäl för att bibehålla regleringen. Det var därför som utskottets skrivelseförslag fick den utformning som det nu har.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s): Herr talman! Jag har begärt ordet enbart för att framhålla att skillnaden mellan motionerna och utskottets förslag är tämligen liten.

Min granne till vänster — som för tillfället flyttat några trappsteg längre fram — trodde att den omständigheten att hans motion har nummer 113 hade medverkat till att motionen visserligen icke blivit kastad under bordet men dock inte behandlats i riktigt den tillmötesgående anda som han själv hade väntat. När jag studerar utskottets utlåtande och motionärernas hemställan kan jag inte finna annat än att motionärerna har i så hög grad vunnit utskottets principiella anslutning till sin tankegång, att jag själv, om jag varit motionär, nog skulle trots de fyra ord som herr von Seth påtalade ha tegat och tacksamt biträtt utskottets förslag.

Vid det förhållandet att jag som sagt endast begärt ordet för att understryka att det närmast kan anses vara hugget som stucket, om man bifaller motionen

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

eller utskottets förslag, har jag, herr talman, inte anledning att framställa något yrkande.

Herr von SETH (h) kort genmäle: Herr talman! Det är alldeles riktigt som min högt ärade vän herr Abel Andersson säger, att det är mycket liten skillnad mellan motionerna och utskottets förslag. Men vad kan inte ett enda ord många gånger betyda? Vi är båda gifta och vet vilken betydelse det hade, om vi fick ett ja eller nej den gången vi friade. Nu gäller det, dessa fyra ord som jag har berört, och det är ett frieri till herr handelsministern att göra slag i denna sak och yttra vad han tänker om den.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle: Herr talman! Jag ber bara att få påpeka, att det föreligger en väsentlig skillnad emellan det här förevarande ärendet och de situationer som herr von Seth och jag en gång befunnit oss i då vi framförde vårt frieri. Då var det fråga om ja eller nej. Men i utskottets utlåtande föreligger ett principiellt ställningstagande i ungefär den riktning som motionärerna hemställt om.

Herr von SETH (h) kort genmäle: Herr talman! Tänk, om vi hade fått ett »jaså» till svar, herr Andersson, då hade vi känt oss förfärligt osäkra. Det är en liknande osäkerhet inför handelsministerns åtgärder som gör, att jag vidhåller min ståndpunkt.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle: Herr talman! Det var ju så att varken herr von Seth eller jag fick ett »jaså» till svar då vi friade. Jag tror, att vi kan utgå ifrån att vad utskottet anfört inte kan anses som ett »jaså» på vad herr von Seth eller andra har motionerat om utan som någonting helt annat, nämligen ett principiellt ståndpunktstagande i motionernas anda.

Herr JANSSON i Benestad (bf): Herr talman! Jag kan inte, då jag hört herrar von Seth och Magnusson tala i så förnöjsamma ordalag, underlåta att säga, att detta alldeles särskilt kontrasterar mot det sätt, varpå denna fråga drevs under den gångna höstens valrörelse. Då gjordes från högerns sida gällande, att frågan om rundvirkesexporten var av så oerhörd betydelse, att man fick den uppfattningen att det svenska småskogsbrukets väl och ve faktiskt hängde på hur denna fråga löstes.

Jag vill för egen del i korthet säga, att jag inte kan förstå att det föreligger några vare sig handelspolitiska eller försörjningspolitiska skäl för att bibehålla denna reglering. Jag fotar denna min uppfattning på ett studium av utskottsutlåtandet. Det är faktiskt på det sättet, att det i vårt land finns ett betydande överskott — såsom herr von Seth tidigare har framhållit — på det virkesförråd som användes till massaved. Man har beräknat att tillväxten under mellankrigsåren varit så stor, att man skulle ha ett överskott på lågt räknat 5 miljoner fast kubikmeter eller 20 % utöver industriens behov. Av detta överskott kan man inte placera så värst mycket på export under ett år. Det finns sålunda inga försörjningspolitiska hinder.

Ser man på de handelspolitiska hindren så har jag enligt vad jag informerats om från vederhäftigt håll erfarit, att de länder som är de förnämsta importörerna av vårt rundvirke, nämligen Tyskland och England, icke har utnyttjat och under löpande avtal icke kommer att tillnärmelsevis utnyttja de kvoter som finns. Det föreligger således inte heller några handelspolitiska skäl för att bibehålla denna reglering.

Man måste då fråga sig vilka skälen egentligen är. Jag har en bestämd känsla av att det ligger så till, att det är de karteller och sammanslut-

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

ningar som finns i vårt land för skogsindustrien som är orsaken till den reträtt, som faktiskt har ägt rum från högerns sida och som mycket nära sammanhänger med att Skogsindustriernas samarbetsutskott har avstyrkt motionen i ett gemensamt yttrande från Svenska cellulosaföreningen, Svenska pappersbruksföreningen, Svenska trämasseföreningen och Svenska trävaruexportföreningen. Det är väl tydligt, att de kretsar inom högern som står denna industri nära i någon mån har tagit detta i beaktande.

Jag vill säga, eftersom vi har chefen för handelsdepartementet här i kammarerna, att vi med litet god vilja ändå borde kunna ge en fullständig frilistning på detta område. För närvarande är situationen den, att det inte går att sälja rundvirke, det är jag medveten om. Faktum är ju att det för småskogsbruket i sydsvenska höglandet ligger så till, att småskogsägarna där när de avverkar rundtimmer eller annat har att räkna med att en del av vad som avverkas måste gå som massaved. När de inte kan sälja massaved hämmar det försäljningen också av rundtimmer, och därigenom får man faktiskt ingen avverkning alls till stånd. Faktum är, att massavedhuggningen under den gångna vintern strängt taget legat helt och hållet nere. Det innebär ett betydande inkomstbortfall för skogsägarna, vilket alldeles särskilt gäller de mindre skogsägarna.

Jag har alltså den uppfattningen och vill ge uttryck för den, att man här med litet god vilja utan vidare skulle kunna avskaffa denna reglering, och med anledning härav yrkar jag bifall till herr von Seths motion.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Av debatten att döma förefaller det, som om man gjort denna fråga till en större sak än den i verkligheten är. Vi har ju haft en debatt tidigare, och då har man från skogsägarhåll sagt,

att det är den så kallade granregeln som kommer att hindra oss att exportera den ved, som det eljest skulle vara möjligt att exportera. Jag bestred vid det tillfället att så skulle vara fallet. Jag sade, att vi skulle tillämpa denna författning med förstånd. Vi har i det nya läget också avskaffat denna inblandningsregel.

Nu sägs det från företrädare för skogsägarna, att det är ett rimligt krav att också slippa ifrån licensgivningen. Jag utgår ifrån att talesmännen för skogsbruket följer med debatten i övrigt på handelspolitikens område. Man är då säkerligen inte främmande för att det finns starka krav på att vi skall tillvarata våra möjligheter att hävda svenska exportintressen. Jag uppmärksammade med visst intresse, att herr Edström instämde i yrkandet om att man skulle släppa denna export fri. Jag noterar att man tidigare från många håll sagt, att den svenska exportens intressen också skall hävdas med all möjlig styrka.

Nu föreligger det förhållandet, att ingen blir nekad licenser när det gäller att utföra rundvirke i den mån det är fråga om att exportera till sådana länder, som har handelsavtal med oss, eller då man i övrigt kan bedöma läget så, att en export är gynnsam för vårt land. Det är kanske riktigt att de kontingenter, som är inskrivna i vissa handelsavtal, inte ännu är utnyttjade och att man kan ta detta som bevis för att vi inte behöver denna licensiering. Det är emellertid också alldeles uppenbart att den dag vi släpper denna vara fri, så har den också förlorat allt handelspolitiskt värde; där-om råder ingen tvekan. Vi försöker ju att hävda oss i bilaterala förhandlingar och försöker få ut det mesta möjliga i det sammanhanget.

Nu har det sagts att det skulle inte skada svenska intressen om vi exporterar när vi har ett överskott på rundvirke. Jag vill inte stryka under dessa

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

uttalanden. Det är klart att vi har överskott på virke just nu när industrien bringar ner sina lager, och vi har säkerligen också överskott på rundvirke i södra Sverige. Men det förhållandet att den svenska massa-industrien inte har utvecklats i fråga om kvantitet under de senaste 10—15 åren har en del att säga oss alla. Vi befinner oss alltså nu i det läget, att vi har ett visst överskott på vissa håll i landet, och jag har sagt tidigare — och det kan jag upprepa nu — att vi skall försöka få avsättning för detta så snart som möjligt.

Det är emellertid också klart att vi har anledning att tänka på den andra sidan av saken, nämligen att vi exporterar en råvara, som används i utländsk industri, för att nedbringa vederbörande lands importbehov av motsvarande vara t. ex. från Sverige. Det finns ingenting att invända mot denna försäljning, om vi kan konkurrera på vederbörande lands marknad på lika villkor. Men damerna och herrarna i kammaren vet, att så tyvärr inte är fallet. Man har omgärdat sig med en massa handelspolitiska hinder i form av tullar och liknande åtgärder.

Ser man frågan ur dessa synpunkter kanske man inte blir lika självsäker som en del av talarna har varit här när de omgående vill avskaffa denna licensgivning. Det är klart att jag personligen — liksom regeringen — inte har någonting emot att avskaffa dessa hinder för exporten, tvärtom. Vi har redan i mycket stor utsträckning avskaffat sådana hinder — i så stor utsträckning, påstår många, att det blir till skada för oss om man ser det i stort. Jag delar inte den meningen. Jag tror nog att vi hitintills följt med i strävandena mot en friare handel på ett sätt, som i stort har gagnat svenska intressen, och detta kommer att bli vår linje även i fortsättningen.

Beträffande denna speciella licensgivning vill jag ha sagt, att det finns

åtskilliga andra varor där det också krävs licens när det gäller export. Skogsägarna är ingalunda ställda i någon undantagsklass. Det har talats mycket om dessa ting och att vi har förhindrat exporten. De som vill studera fakta finner att rundvirkesexporten har ökat i mycket stor utsträckning under den tid denna licensgivning har pågått. Exporten har nått en volym, som vi tidigare inte har haft. Det är det bästa beviset för att regeringen inte har något intresse av att hålla tillbaka denna export. Vi vill emellertid gärna tillvarata alla de möjligheter som finns för att hävda svenska exportintressen i detta sammanhang.

Jag tycker att skogsägarna och även andra skulle kunna se dessa ting i ett något större sammanhang och inte bara så där isolerat, som när man här säger att man inte längre vill ha denna licensgivning, eftersom den är till hinder. Det är klart att det är ett besvär för den enskilde att söka en licens. Så långt jag känner förhållandena kommer emellertid dessa licenser per omgående i den mån det inte föreligger några handelspolitiska betänkligheter. Då kommer frågan i ett annat och större sammanhang.

Jag vill påpeka, herr talman, att jag helt naturligt inte har några möjligheter att ge något klart besked om vid vilken tidpunkt denna licensiering kommer att avskaffas. Jag tror inte detta vore till någon fördel, varken för skogsägarna eller för riket i dess helhet.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp): Herr talman! Herr Jansson i Benestad var inte nöjd med det sätt varpå utskottet behandlat dessa motioner. Herr Jansson vet väl lika väl som varje annan ledamot av denna kammare, att man i det parlamentariska arbetet kan råka i den situationen, att man gärna skulle vilja ta två steg framåt men ej finner detta möjligt och att man därför

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

har att välja mellan att stå och stampa på samma fläck och hålla ett propagandatal eller att ta ett steg framåt. Det är i detta läge som utskottet har befunnit sig. Vi fann, som herr Magnusson också nämnde, ingen möjlighet att samla majoritet för ett bifall till motionen. Det hade givetvis då varit möjligt att intaga en klart negativ hållning, vilken kanske kunnat bli en plattform för glödande anföranden i riksdagens kamrar. Å andra sidan fann vi emellertid att det här fanns möjlighet att nå en kompromiss, som skulle resultera i en skrivelse till Kungl. Maj:t, där vi fäste regeringens uppmärksamhet på läget. Vi tyckte det var värdefullt i detta sammanhang.

En hel del av de argument, som har åberopats till förmån för denna reglering, har man tagit avstånd ifrån i utskottets utlåtande, och det enda som man här fäst något avseende vid är de handelspolitiska skälen.

Nu säger herr Jansson i Benestad, att utskottet givetvis har tagit intryck av de karteller som finns inom industrien. Jag vill då påpeka för herr Jansson i Benestad, att det remissyttrande som mest har påverkat utskottet kommer från kommerskollegium, alltså den instans som har till uppgift att övervaka kartellerna i detta land, och att göra gällande att kommerskollegium skulle vara speciellt lyhört för kartellernas önskemål är ändå en betydande överdrift. Vid den upplysningsverksamhet som herr Jansson och andra säkert kommer att bedriva i denna fråga anser jag det vara viktigt att det klart säges ifrån, att om herr Janssons och herr von Seths partikamrater i utskottet hade följt herr Janssons rekommendationer, hade vi över huvud taget inte fått någon skrivelse till Kungl. Maj:t i denna angelägenhet, utan riksdagens beslut hade sannolikt blivit ett rent avslag.

Jag vill begagna tillfället att vädja till herr handelsministern, som helt

naturligt inte kan göra något uttalande i dag, att ta denna sak under allvarlig prövning när skrivelsen kommer till herr handelsministern. Det är visserligen sant att det nu ganska omgående lämnas licenser för export till traditionella marknader, men bara det förhållandet, att man vid ett avslut inte med säkerhet vet om det kan inträffa någonting under mellantiden som förhindrar licens, försvårar givetvis uppgörandet av en affär. Det måste vara en klar fördel när en affär skall göras upp att man slipper den risken.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von SETH (h): Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för det anförande han har hållit, och jag förstår mycket väl att statsrådet inte vill ge något bestämt löfte. Med anledning av de ord statsrådet fällde om att skogsägarna inte får vara ensidiga, vill jag dock säga, att jag inte tror det framskyttade någon ensidighet i mitt första anförande. Jag måste ju som ledamot av riksdagen slå vakt om hela vårt näringsliv.

Nu säger handelsministern, att man har varit frikostig och beviljat praktiskt taget varje ansökan om licens och att man den 23 januari 1953 har upphävt granregeln. Då måste jag emellertid dra den slutsatsen, att det under sådana förhållanden inte finns några särskilda handelspolitiska skäl att bibehålla regleringen, och jag har inte heller i dag funnit att det föreligger några sådana skäl. Den hårda storm som har gått fram över Nordsjön och härjat Holland har vräkt ned stora massor av skog i Skottland. Engelsmännen behöver därför inte köpa props och kanske inte under två år framåt denna sorts rundvirke. När det gäller Västtyskland har det inte framkommit något skäl som talar för att rundvirkesregleringen är ett sådant påtryckningsmedel som handelsministern

Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

vid svåra förhandlingar många gånger behöver. Jag kommer därför till det resultatet, att vi i dagens läge inte har någon anledning att behålla regleringen. När dessutom bankoutskottets ärade ordförande herr Severin har sagt, att han inte är vän av regleringar, och utskottet i så hög grad har närmat sig motionens syfte, hoppas jag den dag inte är avlägsen när denna rundvirkesreglering avskaffas.

Herr JANSSON i Benestad (bf): Herr talman! Jag vill bara ge en kort replik till herr Gustafson i Göteborg. Han sade att det föreligger handelspolitiska skäl. Jag vill säga som jag sade förut, att de stora importländerna England och Tyskland inte utnyttjar den kvot som enligt handelsavtalen finns.

Sedan vill jag erinra om att handels- och industrikommissionen i ett yttrande den 16 september 1952 i anledning av Sveriges skogsägareföreningars riksförbunds framställning om frilistning skrev följande: »Sålunda torde rundvirke numera sakna större betydelse som bytesvärde i handelspolitiskt avseende.» Jag bara konstaterar det, och av vilken anledning har kommissionen nu, när frågan blivit aktuell, ändrat mening? Jag vill ställa den frågan: Sammanhänger inte detta, som jag redovisat i annat sammanhang, med att industrien vill ha ett dominerande grepp över prissättningen på hemmamarknaden?

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp): Herr talman! Jag sade i mitt tidigare anförande att det enbart var handelspolitiska skäl som motiverat att man inte genast tagit itu med denna sak. Nu säger herr Jansson i Benestad, att handelskommissionen förra året har gjort ett annat uttalande när det gällde rundvirkesexporten. Herr Jansson vet ju, att det gjordes i ett helt annat sammanhang och avsåg en helt annan

sak. Det vi har att hålla oss till nu är det remissyttrande vi fått i år från handelskommissionen i samband med denna fråga.

När det gäller den stora frågan huruvida här kan föreligga några handelspolitiska skäl, har jag för mitt bedömmande två instanser att välja emellan. Den ena är herr Jansson i Benestad, och den andra är kommerskollegium. Jag föredrar att hålla mig till kommerskollegium på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Seth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 296 och II: 113.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jansson i Benestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 54 nej, varjämte fem av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Skyndsam översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om en skyndsam översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr LARSSON i Hedenäset (bf): Herr talman! Jag tillåter mig, trots att jag inte avser att ställa något yrkande, att som en av motionärerna göra en kommentar i denna fråga. Av utskottets utlåtande framgår att de hörda remissinstanserna enstämmigt förklarat, att det råder speciella förhållanden i de övre delarna i landet, som gör att norrlandsfrågorna påkallar uppmärksamhet från statsmakternas sida.

För att belysa detta, inte blott hemfalla åt allmänna talesätt, kanske det tillåtes mig att lämna en del sifferuppgifter ur Statistisk årsbok 1952, som synes mig rätt belysande. Den beskattningsbara inkomsten per invånare i olika landsdelar visar för Norrbotten, om man bortser från öretalen, 966 kronor per invånare, för Västerbottens län 924, för Jämtland 976 och för Västernorrland 879, medan medeltalet för riket var 1 705 kronor, d. v. s. nära dubbelt så mycket. Om företrädarna för Stockholm tillåter att jag anger beloppet för deras stad, var det 3 589 kronor, d. v. s. 3 à 4 gånger den beskattningsbara inkomst, som vi får nöja oss med i norrlandslänen. Under samma år, 1951, var den kommunala utdebiteringen 3 kronor 68 öre högre i norrlandslänen än genomsnittligt i landet i övrigt, och i de övre delarna av Norrland är det inte ovanligt med kommunala utdebiteringar på 17 à 18 kronor. Och allt detta sker samtidigt som hälften av skogen i landet finns uppe i Norrland, samtidigt som omkring 80 procent av den

malm som bryts och den elektriska energi som utvinnes i Sverige kommer därifrån. Dessutom får vi ju även svara för en icke oväsentlig export av unga, friska armar varje år.

Det är mot bakgrunden av dessa förhållanden som vi motionärer har velat ge frågan en knuff framåt. Utskottet förutsätter i sin skrivning, att Kungl. Maj:t i samråd med de speciella norrlandsorganen företar en inventering av ännu olösta norrlandsfrågor. Jag vill förutskicka att detta är helt i linje med motionärernas önskemål. Vi har inte tänkt oss en ny mammututredning utan i stället ansett, att problemen på lämpligt sätt katalogiseras och sedan var för sig, i den utsträckning som kan finnas påkallat, blir föremål för åtgärder.

Det kanske tillåtes mig att i detta sammanhang även uttala en vädjan, som ligger litet vid sidan av den fråga som här behandlas. Det utskott, bankoutskottet, som i denna fråga har presterat en så välvillig skrivning, har även efter vad som försports att ta ställning till en annan norrlandsfråga, riksdagsresan till Norr- och Västerbotten. Jag begagnar tillfället att uttala den förhoppningen, att den välvilliga inställning till en pejling av våra problem, som i utskottets utlåtande kommer till uttryck, även skall resultera i en handling när denna fråga så småningom blir föremål för utskottets handläggning.

I vår motion har vi även pekat på angelägenheten av att stimulera ernåendet av ett mera differentierat näringsliv i Norrland. Näringslivet i våra bygder är två och en halv gånger så exportbetonat som det i övriga Sverige, och det gör att vi alldeles särskilt får känna konjunkturvindarnas kastningar. Då statsmakterna, av skäl som jag i detta sammanhang inte har anledning att närmare beröra, vidtagit åtgärder för att dämpa överkonjunkturen under goda år, synes konsekvensen fordra att det vidtas åtgärder för att hålla till-

Lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet.

baka lågkonjunktorens verkningar under dåliga år.

Även om detta i och för sig kan vara fullgod anledning för ett samhälleligt intresse kring de här spörsmålen, tillkommer ytterligare ett som det synes mig väsentligt moment: en stor del av norrländska naturtillgångarna äges av staten, d. v. s. det svenska folket. En naturtillgång som inte kan exploateras är bra litet värd. Skall de norrländska naturtillgångarna komma folkhushållet till godo, erfordras det en befolkning som kan, när konjunkturerna så påfordrar, både bryta malm och hugga timmer i de milsvida skogarna. Det erfordras därför en hejd på den fortgående befolkningsut-tunning, som den sista tiden alltför mycket kännetecknat utvecklingen i våra bygder. En väg för att nå detta mål är en rikare differentiering av näringslivet.

I utskottets utlåtande har — det vill jag ärligt erkänna — dessa frågor rönt en välvillig behandling. Då första kammaren redan i samband med en annan motion fattat ett beslut i dessa frågor, som går i linje med motionens förslag, och då detta beslut senare i dag även blir föremål för denna kammars behandling, förstår jag att något utöver vad utskottet skrivit och föreslagit inte just nu är att begära. Jag tillåter mig dock uttala den förhoppningen, att dessa frågor blir föremål för Kungl. Maj:ts åtgärder så fort sig göra låter. Det framstår som synnerligen angeläget, att vad som kan göras blir gjort innan det kärva ekonomiska klimat, som väl allmänt fruktas vänta oss, hinna få ett alltför hårt tag om Norrlands näringsliv och befolkning.

Med detta, herr talman, har jag velat ge till känna, att jag för dagen låter mig nöja med det utskottsutlåtande som föreligger.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion angående spärrning av rätten till inteckning i fastighet som är föremål för byggnation med kommunal borgen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr STENBERG (fp): Herr talman! Som motionär i den fråga, som nu föreligger och som gäller bekostande av polisbevakning vid offentliga tillställningar, känner jag mig föranlåten att göra en liten erinran.

Frågan är gammal. Riksdagens revisorer tog upp den i sin berättelse till 1938 års riksdag. Med anledning av detta uppdrog Kungl. Maj:t åt statspolisintendenten att verkställa en utredning. Det förslag som då framlades jämte remissyttranden överlämnades till 1939 års polisutredning. Utredningens förslag i denna fråga blev icke föremål för någon åtgärd från statsmakternas sida. Sedan har 1938 och 1943 års ordningsstadgeutredning haft frågan till behandling. Ordningsstadgeutredningens förslag har också remissbehandlats, men sedermera har ingenting hänt på området. Det pågår nu en utredning, som Kungl. Maj:t tillsatte den 22 september 1949 och som heter »sakkunniga för översyn av ordningsstadgan för rikets städer», och den har

Förkortning av arbetstiden.

nu hand om denna fråga. Riksdagens revisorer fäste 1938 uppmärksamheten vid denna fråga av den anledningen, att de fann stor osäkerhet råda i praxis på förevarande område. Jag kan vittna om att den osäkerhet, som riksdagens revisorer hade anledning att uppmärksamma 1938, fortfarande råder, alltså 15 år senare. Ett offentligt arrangemang i våra dagar, som kräver polisbevakning, kostar, om man skall använda statspolis, 3 600 kronor i ett län. Ett arrangemang av samma slag kostar i ett annat län 1 200 kronor, för att i ett tredje län inte kosta någonting utan helt och hållet bekostas av det allmänna. Jag tycker det är anmärkningsvärt att man inte på detta område kan skapa rättsregler om hur det skall förfaras i de enskilda fallen.

Det nuvarande rättsläget måste anses otillfredsställande. Upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet är ju en så viktig sak i vårt samhälle, att det bör finnas regler om hur det skall bekostas, om det skall vara det allmänna eller enskilda som skall stå för kostnaderna. Därför har vi väckt en motion, vari vi hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla att Kungl. Maj:t, efter den ytterligare utredning som kan befinnas erforderlig, ville för riksdagen framlägga förslag till lagregler, angivande de undantagsfall, i vilka det skall ankomma på enskild att bekosta upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Utskottet har nöjt sig med att hänvisa till den pågående utredningen, alltså den som tillsattes år 1949.

Jag skall, herr talman, inte göra något yrkande. Jag vill endast passa på tillfället att konstatera, att en så viktig fråga som den om ordningens upprätthållande i samhället varit föremål för utredning under 15 år av fem olika utredningar. Om Kungl. Maj:t och riksdagen har lust, kan man kanske det sextonde året fatta beslut i frågan. Jag vill uttala den förhoppningen, att

man verkligen vid 1954 års riksdag får ta ställning till denna fråga och får den avgjord.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta; och

nr 33, i anledning av väckt motion om viss ändring av 42 § sinnessjuklagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.**Förkortning av arbetstiden.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om förkortning av arbetstiden.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 46 av herr *Norling* och herr *Persson, Ola*, nr 188 av herr *Damström*, samt inom andra kammaren nr 225 av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson*.

I motionen I: 46 hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådan ändring av arbetstidslagen som innebär att arbetsveckan förkortas till fem arbetsdagar».

I motionerna I: 188 och II: 225, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i framställning till Kungl. Maj:t anholder om föranstaltande av en skyndsam utredning rörande frågan om en generell förkortning av arbetstiden».

Förkortning av arbetstiden.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner: I: 46, I: 188 och II: 225, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Norman* och *Sten*, fru *Johansson* i Norrköping och fru *Västberg* samt herrar *Andersson* i Alfredshem och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 46, I: 188 och II: 225, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna i sin motivering anförte.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fru JOHANSSON i Norrköping (s): Herr talman! Den framställning, som motionsledes har gjorts om en utredning om en generell arbetstidsförkortning och som behandlats av andra lagutskottet, berör ingen ny fråga. Den frågan har framförts vid olika tillfällen och i olika sammanhang. Det framförda önskemålet är heller inte något som endast ett litet fåtal har, utan det är nog i stället så, att det råder en allmän önskan inom den stora arbetarkåren, att man kan komma fram till en arbetstidsförkortning. Att inte denna fråga har aktualiserats under de senare åren har mest berott på att vi har haft en stor arbetskraftsbrist och att man därför inte har kunnat tänka på att begära en generell arbetstidsförkortning.

Nu har utskottet behandlat denna fråga, och därvid har meningarna varit delade. Utskottets majoritet har ju yrkat avslag på en hemställan om en utredning om en generell arbetstidsförkortning. Reservanterna har gått en medelväg. De har inte helt och hållet gått med på motionen, där man yrkar på en snar utredning, utan varit litet mer försiktiga och önskat, att vad motionärerna framhållit i sin motivering

måtte beaktas av Kungl. Maj:t och att således en utredning borde komma till stånd, när Kungl. Maj:t ansåge att tiden vore mogen för en sådan.

Arbetstidsutredningen har ju i sitt utlåtande givit en ganska positiv avslutning till vad motionärerna här har begärt. Reservanterna i utskottet har ju också liksom utskottets majoritet påpekat, att det kan finnas en del saker, som gör det svårt att nu genomföra en allmän arbetstidsförkortning. Man har sagt att det skulle kunna bli en produktionsminskning och vid oförändrade löner också en ökning av produktionskostnaderna. Men när det sagts att dessa svårigheter finns, har man inte kommit till samma slutsatser som utskottet i övrigt, ty man säger att det är just de omständigheterna som talar för att det bör bli en utredning för att man skall få se vilka ekonomiska och produktionstekniska konsekvenser som kan uppstå vid en allmän arbetstidsförkortning.

När arbetstidsutredningen fick sitt uppdrag 1947 rådde ju i stort sett andra förhållanden än i dag. Då var det en stor arbetskraftsbrist, och det var också ont om allmänna konsumtionsvaror. Detta gjorde att de direktiv som utredningen fick var ganska snäva. Det har också visat sig under den tid utredningen suttit, att det är ganska svårt att komma fram med förslag om en arbetstidsförkortning av någon större omfattning. I fråga om sådana särskilda grupper som treskiftarbetarna, nattarbetarna och gruvarbetarna var det ingen svårighet att föreslå en arbetstidsförkortning, men när man i utredningen kommer längre in, till de direktiv som säger att hänsyn också skall tagas till att arbetet är hälsovådligt och särskilt tungt, har det visat sig att det är svårare att kunna föreslå arbetstidsförkortning, detta därför att det många gånger visat sig att arbetet för de grupper, som man skulle vilja föreslå arbetstidsförkortning för, går

Förkortning av arbetstiden.

in i den allmänna arbetsproceduren, vilket gör att det är omöjligt att särskilja dessa grupper. Det är också därför som arbetstidsutredningen sagt, att här behövs en vidare ram för en utredning, om man skall kunna komma fram till en arbetstidsförkortning för sådana grupper som verkligen behöver den.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja peka på att det är inte bara fackförbunden som föreslagit utredning rörande en del grupper, som skulle behöva en arbetstidsförkortning, utan även yrkesinspektörerna har räknat upp en hel mängd sådana grupper inom industrien. Ja, till och med nu 1953 har det kommit en kompletteringskrivelse från yrkesinspektörerna i vilken det pekas på ytterligare grupper, som skulle kunna hänföras till dem som har ett mycket hälsovådligt eller mycket tungt och krävande arbete. Det är av dessa skäl man tycker att en utredning, som får en litet vidare ram och syftar till en generell arbetstidsförkortning, är nästan nödvändig, om man skall kunna få någon rätsida på hela problemet.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat förklara varför reservanterna vänt sig mot utskottsutlåtandet. Vi tycker nämligen att utskottet tagit alldeles för lätt på denna sak och att man verkligen behöver gå till Kungl. Maj:t med en begäran om en vidare utredning på hela detta fält. Jag ber att med det anförda få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets föreliggande utlåtande.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s): Herr talman! Fru Johansson i Norrköping har på ett så skickligt sätt framfört en hel del av de synpunkter

jag också har på denna fråga, och jag skulle därför kunna nöja mig med att i stort sett instämma i vad hon här sagt. Jag vill dock knyta an ett par ytterligare reflexioner till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag vill då understryka att det är riktigt som här framhållits, nämligen att kravet på arbetstidsförkortning varit aktuellt under en längre tid. Det har pressats på hårdare och hårdare från de kroppsarbetandes sida, att man måste ta hänsyn till de faktorer, påverkande arbetets utförande o. s. v., som tillkommit sedan vi fick vår nuvarande åttatimmarsdag. På varje facklig konferens och kongress under senare år har frågan om arbetstidens förkortning varit uppe, och jag tror inte att man skall, som utskottsmajoriteten här tycks göra, sväva i den tron, att man i längden kan avvisa detta krav utan att göra något åt det. Vi som står för motionen har emellertid inte velat påstå, att det skulle finnas möjligheter att nu på en gång genomföra en betydande förkortning av arbetstiden; vi tror att frågan är alltför komplicerad för att man skall kunna lösa den under en kafferast. Vi tror också att det är nödvändigt att vi får en utredning till stånd, och vi ser på saken från fackföreningsrörelsens sida på det sättet, att vi måste ha en säkrare grundval för vårt bedömande, då det gäller att i olika avtalssammanhang avväga hur vi skall ta ut de möjligheter till förbättringar som finns, om dessa skall tas ut på det ena eller andra sättet. Jag vill erinra om att den arbetstidsförkortning som väl de flesta har i åtanke, alltså en nedgång för kroppsarbetarnas till fyrtio timmars arbetsvecka, innebär väl något sådant som 7 procents förkortning av den i näringslivet totalt använda arbetstiden. Detta är dock inte mer än vad man räknar med att den totala stegringen i produktivitetsutvecklingen betyder i vårt land på två å tre år.

Förkortning av arbetstiden.

Nu vill jag inte påstå, att vi i första omgången skall syfta till att nå dithän. Jag tror man kan gå fram i etapper på detta område och i första omgången stanna för någon annan siffra än 40 timmar, och sedan kan man, allt eftersom möjligheter därtill ges, ytterligare förkorta arbetstiden.

Vidare har det i utskottets utlåtande framhållits, att man måste ta hänsyn till de internationella aspekterna, när man går att bedöma denna fråga. Ja, det är alldeles klart att vi måste göra det, men jag tycker att utskottet överdriver dessa aspekter en smula. Det förhåller sig nämligen så, att man såväl i Amerika som i England — och kanske också i andra länder — har kortare arbetstid än vi har här i Sverige, men trots detta har inte nämnda länder ett sämre läge på världsmarknaden. Man kan inte, menar jag, se så ensidigt på arbetstidens längd och säga, att den är allena avgörande för våra möjligheter att hävda oss på världsmarknaden. Det är en hel mängd andra faktorer som också spelar in därvidlag. Jag tror också jag vågar påstå, att propåen om en utredning så småningom kommer att göra sig gällande med sådan styrka, att den icke i längden kan avvisas.

Sedan vill jag, i anslutning till utskottsmajoritetens skrivning, att man inte kan tillstyrka en utredning, därför att man inte vet vilka konsekvenser detta skulle kunna få på vår levnadsstandard och på våra sociala förmåners bibehållande och ytterligare förbättrande, ställa en enkel fråga till den ärade utskottsmajoriteten: Är det er mening, att det i detta land är kroppsarbetarna ensamma, som skall garantera såväl levnadsstandarden som socialförmånerna? Har inte också andra grupper vissa skyldigheter i det avseendet?

Trots att den till utskottets utlåtande fogade reservationen är försiktigare än vad vi varit i vår motion, skall jag ändå inte ställa något annat yrkande,

utan jag nöjer mig med att helt och fullt instämma i vad som där anförts.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Frågan om en generell förkortning av arbetstiden har varit uppe till debatt vid flera riksdagar under de senaste åren. Den är därför ingen nyhet. I den mån frågan har behandlats av andra lagutskottet, har utskottet därvid avstyrkt utredningskravet med ungefär samma motivering som den utskottet åberopat denna gång för avslag på motionerna.

Det är sant som sagts av de ärade reservanterna och motionärerna, att förhållandena nu icke är exakt likadana som för några år sedan. Vi har inte nu den överfulla sysselsättning, som vi hade då. Men vi har inom utskottet ändå inte ansett oss kunna tillstyrka förslaget om en utredning och därmed så att säga ge på hand, att tidpunkten för ett genomförande av en förkortning av arbetstiden nu skulle vara inne. Jag erinrar också om vad fru Johansson i Norrköping nyss framhöll rörande arbetstidsutredningens arbete, hurusom man där haft att ta ställning till frågan, i vad gäller vissa grupper med särskilt tungt arbete, och de svårigheter utredningen i det sammanhanget har stött på. Det har av arbetstekniska skäl varit mycket svårt att ordna kortare arbetstid för dem, som särskilt behöver det. Vi har inom utskottet sett saken på det sättet, att vi med hänsyn till statsmakternas åtaganden på det sociala området och i fråga om den ekonomiska politiken över huvud taget icke kunnat så att säga ge på hand, att tiden nu skulle vara inne för en förkortning av arbetstiden.

Nu är det sant att reservationen är mycket försiktigt utformad. Det är där endast föreslaget, att man skulle skriva

Förkortning av arbetstiden.

till Kungl. Maj:t och ge till känna, vad utskottet, d. v. s. reservanterna, anfört och att Kungl. Maj:t, när tiden härför kunde anses vara inne, skulle sätta igång den föreslagna utredningen. Jag förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t finner förutsättningarna härför föreligga, självmant sätter i gång en sådan utredning.

Jag erinrade nyss om de åtaganden, som statsmakterna gjort på olika områden. I det sammanhanget får man naturligtvis också ta hänsyn till de svårigheter som skulle uppstå t. ex. på exportmarknaden, om våra priser plötsligt steg kraftigt. Lönerna bör ju nämligen även efter en förkortning av arbetstiden vara desamma som nu, om vi inte i realiteten skall få en lönesänkning. Såvitt jag kunnat finna har också LO framhållit som sin uppfattning, att först sedan arbetstidsutredningen lagt fram eventuella förslag om arbetstidsförkortning — med beaktande av bl. a. de svårigheter, som fru Johansson i Norrköping nyss anförde — skulle frågan om en utredning tagas upp.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NILSSON (k): Herr talman! En av de frågor, som arbetarna för närvarande är mest intresserade av, är frågan om arbetstidens förkortning. Skälen därtill är flera och välgrundade. Ett av de främsta är att genom tidsstudierna och ackordsystemet arbetsintensiteten ökat.

Produktiviteten per arbetare har under kort tid ökat med 30 procent, vilket uttrycker den intensitet och den hets på arbetsmarknaden, som också tar sig uttryck i ökad olycksfallsfrekvens med yrkessjukdomar och ett stort antal invalider. Olycksfallen har under de senaste tio åren ökat med 60 procent och antalet sjukdagar med 150

procent, allt detta därför att arbetaren på grund av för hårt arbete blir uttrötad och fortare utsliten.

Det är i medvetande om detta som kommunisterna en följd av år motionerat om en förkortning av arbetsveckan till fem dagar. Den största och värdefullaste tillgången ett land äger är arbetaren, och därför bör alla åtgärder vidtagas för att underlätta arbetet och skydda den mänskliga arbetskraften. Det är i den andan vi motionerat tidigare och även nu i år.

Det argument som i allmänhet anförs mot en förkortning av arbetstiden är att ekonomiska resurser saknas. Den invändningen är inte hållbar, ty bolagsvinsterna visar att de ekonomiska betingelserna är mycket goda, och tiden är därför inne att förkorta arbetsveckan. Enligt räkenskapsverkets uppgifter steg bolagsvinsterna med 107 procent från 1945 till 1951, och 1952 års bolagsredovisningar talar också sitt språk. Man kan tillika se detta mot den bakgrunden, att arbetsproduktiviteten per arbetare ökat med 30 procent men att under samma tid en arbetare kan påvisa, att hans reallön inte ökat tillnärmelsevis i samma takt.

En annan viktig omständighet, som talar för att en förkortning av arbetsveckan är påkallad och som man inte får bortse från, är de depressionstendenser som under den senaste tiden framträtt. Om man införde fem dagars arbetsvecka skulle permitteringar och avskedanden i hög grad kunna undvikas och sysselsättningen tryggas för de anställda.

Mycket starka sociala skäl talar sålunda för ett bifall till motionerna, och de argument som rests emot dem anser jag vara sådana, att de inte är godtagbara, eftersom utvecklingen själv har slagit ihjäl dessa argument.

Jag vill med dessa ord yrka bifall till den reservation som fogats till utskottets utlåtande.

Förkortning av arbetstiden.

Herr HENRIKSSON (s): Herr talman! Att arbetstidens längd under senare år i olika sammanhang kommit upp till behandling får väl ses mot den bakgrunden, att vi har samma längd på arbetstiden nu som vi hade för mer än trettio år sedan, när åttatimmarslagen kom till. Under samma period har vårt samhälle på olika områden undergått en utveckling, som gjort att vi kommit fram till en mycket kraftigt förbättrad levnadsstandard.

Detta har varit möjligt på grund av att produktionen under denna tid starkt ökat. Men den ökade produktionen har även, som det också sagts här förut, haft den negativa sidan, att de som har att svara för produktionen nu ofta får göra det i en hårdare takt och med en intensitet, som är större än vad fallet var när man spikade fast arbetstiden till den omfattning som den för närvarande har. Det har därför rests många krav på en förkortning av arbetstiden. Jag skall bara erinra om ett som är alldeles färskt. Byggnadsarbetarna har i årets avtalsrörelse såsom ett av sina krav yrkat, att man omedelbart borde genomföra en sådan förändring, att de kunde få fria sommarlördagar. Det är ett yrkande som har förekommit också på andra områden inom fackföreningsrörelsen och som jag tror kommer att växa sig starkare undan för undan.

Man kan därför inte, såsom utskotts-majoriteten nu har gjort under en tid, bara skjuta denna fråga ifrån sig med kända argument och säga, att man inte vill vara med om ens en klagande utredning av dessa frågor. En sådan skulle eljest vara av väsentlig betydelse vid bedömningen av vilket val man skall träffa, när man skall ta ställning till det fortsatta framstegsarbetet.

Jag är för min del inte alls övertygad om att utskottsmajoriteten har rätt, då den anser sig böra skjuta på utredningen till dess att förutsättningar finns för arbetstidsförkortningens genomförande. Och kanske jag, liksom herr Gustafsson

i Stockholm gjorde, får lov att ställa en fråga till utskottets ordförande: När kommer egentligen förutsättningarna för en arbetstidsförkortning att vara för handen? Om vi inte ställer in oss på arbetstidsförkortningen som en möjlighet, utan varje år konsumerar de tillskott som produktionsökningen ger oss, så kommer vi, såvitt jag förstår, aldrig i det läget, att det finns ett överskott som kan räcka till för att åstadkomma en förkortning av arbetstiden.

I stället måste man väl inrikta sig på att välja på vilka områden man vill använda det produktionsöverskott som vi räknat med skall komma att inträda också under de kommande åren. Om vi betraktar arbetstidsförkortningen såsom i första hand ett alternativ till ökade inkomster, så är det ju angeläget — såsom här tidigare framhållits — att vi får möjligheter att göra ett val.

Sedan vill jag för min del inte förneka riktigheten av något som av utskottsmajoriteten betraktats som självklart, nämligen att en arbetstidsförkortning medför en produktionsminskning — några bevis för motsatsen är givetvis omöjliga att anföra. Men även när det gäller den saken kan det vara fråga om grader. Om vi ser på den förändring i den samlade årsarbetstiden, som har inträtt genom förbättringen av semestern dels under slutet av 1930-talet, dels under de allra senaste åren, kan det väl inte sägas att den medfört en produktionsminskning. Uttrycket för återverkningarna skulle väl närmast ligga däri, att produktionsökningen under denna tid inte varit lika stor som den eljest skulle ha varit. Det är emellertid mycket svårt att göra några bestämda bedömningar om vad som under andra förhållanden kunde ha inträffat.

En successivt genomförd arbetstidsförkortning behöver därför inte nödvändigtvis få annan följd än att produktionsökningen blir mindre än den annars skulle ha blivit. Vad arbetstids-

Förkortning av arbetstiden.

förkortningen sedan kan föra med sig i form av minskad sjuklighet, olycksfall o. s. v. bör man också ha i minnet. Ett successivt genomförande är väl också det som man i första hand skall sträva efter, och man skall väl inte omedelbart ställa kravet på ett snabbt genomförande av en 40-timmarsvecka, eftersom en sådan skulle innebära tämligen långtgående förändringar.

Det finns emellertid ännu en sak som jag tycker det är på sin plats att erinra om i detta sammanhang och som kanske kan ge oss anledning att se på arbetstidsfrågorna på ett något annat sätt än tidigare, då det gäller deras samband med produktiviteten. Vi har inte längre en arbetsmarknad, där alla som är sysselsatta har en arbetstid på 48 timmar. Det finns en mycket stor grupp av anställda och en grupp som är stadd i ständig ökning, som har en kortare arbetstid; jag tänker närmast på tjänstemännen. Enligt 1950 års folkräkning skulle antalet tjänstemän nu uppgå till 850 000. De skulle då utgöra en tredjedel av alla anställda i vårt land. Sak-kunnigt folk räknar vidare med att man på detta område får en ökning med 4 procent om året. Om detta är riktigt betyder det att denna grupp fortfarande kommer att öka i snabb takt.

Nu kan det visserligen sägas att inte alla som har tjänstemannaanställning har kortare arbetstid än den normala arbetstid som för närvarande gäller, men det är uppenbarligen en mycket stor grupp som har kortare arbetstid, 42 timmar per vecka eller så omkring. När man då skall bedöma de konsekvenser som en arbetstidsförkortning kan föra med sig, måste man utelämna kanske bortåt en tredjedel av alla de anställda. Det blir inte någon lagstiftad arbetstidsförkortning för dem och ej heller någon direkt återverkan på våra produktiva resurser, utan en sådan begränsar sig till de grupper som nu har den längre arbetstiden.

Härtill kommer att vi väl svårigen

för lång tid framåt kan bibehålla den ordning som gäller för närvarande, enligt vilken en stor del av löntagarna har en kortare arbetstid — och det är som sagt en grupp i tillväxt — men sedan inte gör någonting för den andra och största gruppen, som är sysselsatt inom vårt näringsliv.

Med hänsyn till dessa synpunkter anser jag att det är ett angeläget önskemål att få i gång en klargörande utredning om verkningarna av en allmän arbetstidsförkortning. För denna talar också mycket starkt, såsom fru Johansson i Norrköping framhållit, de resultat som arbetstidsutredningen nu synes komma till. Man har ju haft stora svårigheter att komma fram enligt det program, som ursprungligen var uppgjort för denna utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag försummade visst i mitt förra anförande att svara på herr Gustafssons i Stockholm fråga, huruvida vi inom utskottsmajoriteten ansåg, att det endast var kroppsarbetarna som skulle bära tungan, så att säga. Detta har givetvis aldrig varit ifrågasatt och det är inte heller utsagt i utskottsutlåtandet.

Herr Henriksson har frågat: När kommer det att finnas förutsättningar för en arbetstidsförkortning? Ja, det blir så vitt jag förstår beroende på en avvägning mellan hur pass mycket vi vill offra för exempelvis sociala reformer och sådant samt hur mycket vi vill korta av arbetstiden. Det måste bli en bedömning av dessa förhållanden. Herr Henriksson snuddade vid åttatimmarslagen och erinrade om att det var så länge sedan den genomfördes. Men jag skulle rent bedömningsvis vilja ifrågasätta, huruvida inte marginalen då var större och om det inte fanns större möjligheter då än i dagens situation att genomföra en arbetstidsförkortning.

Förkortning av arbetstiden.

Det är endast dessa synpunkter, herr talman, som gjort att vi har ställt oss tveksamma när det gäller att tillstyrka förslaget om en utredning.

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle: Herr talman! På min fråga, när förutsättningarna kommer att finnas för en arbetstidsförkortning, svarade herr Jacobsson att det blir en avvägningsfråga. Ja, det har jag aldrig förnekat, och det var inte det jag frågade om, utan vad jag frågade om var när förutsättningar kommer att finnas, om man lägger upp saken så som utskottsmajoriteten har gjort och utgår från att man år för år genom ökade inkomster eller förbättrade sociala förmåner skall konsumera det som produktionsökningen ger oss. Ty på det sättet blir det så vitt jag förstår aldrig några förutsättningar för arbetstidsförkortningar.

Det är uppenbart att det är en avvägningsfråga vad vi skall använda våra framtida resurser till, inkomstökning, sociala förmåner eller — till någon del — en arbetstidsförkortning. För att det skall finnas möjligheter att göra ett val är det som reservanterna och motionärerna har framhållit angeläget att man får se vilka konsekvenser som arbetstidsförkortningen enligt olika alternativ kommer att föra med sig, och det är därför som jag tycker att det är riktigt att man nu får till stånd den här utredningen.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag behöver kanske bara erinra herr Henriksson om att vi i fråga om en stor social reform som finns på riksdagens bord, nämligen sjukförsäkringen, icke är i stånd att anvisa medel för närvarande, utan får så att säga skjuta frågan om finansieringen på framtiden. I den situationen har alltså andra lagutskottet inte ansett sig kunna tillstyrka de framlagda förslagen.

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle: Herr talman! Får jag till det sista bara säga att det väl inte är någon, vare sig av motionärerna eller av reservanterna, som har tänkt sig att en arbetstidsförkortning skulle genomföras inom så kort tid att den skulle bli en allvarlig konkurrent till den obligatoriska sjukförsäkring som vi snart kommer att besluta om.

Jag kanske får erinra herr Jacobsson om att arbetstidsutredningen har varit i verksamhet i fem år med de frågor den nu håller på med. Sannolikt kommer också en utredning om en generell förkortning av arbetstiden att ta en betydande tid. Det är bara det att man, med den inställning som utskottet nu har, skjuter den tiden undan för undan längre framför sig och därmed förhindrar den avvägning som herr Jacobsson själv var inne på.

Herr WEDÉN (fp): Herr talman! När jag studerat utskottsutlåtandet och reservationen i den här frågan har jag inte kunnat undgå att ställa mig det spørsmålet, om det inte hade förelegat stora möjligheter för utskottet att bli enigt och på det viset kanske bespara kammaren någon debatt. Jag tycker nämligen att skiljaktigheterna i motive-ringarna för det ena ställningstagandet och för det andra är så utomordentligt små, att utsikter att uppnå ett enigt utskottsutlåtande borde ha förelegat.

Att meningsskiljaktigheterna också i sak är mycket små om när möjligheter för en arbetstidsförkortning kan föreligga framgår ju inte minst av det sista replikskiftet mellan herr Jacobsson och herr Henriksson, då ju båda konstaterade att denna fråga inte ligger inom det aktuella perspektivet.

Jag anser att det starkaste av de skäl som har förbragats mot ett yrkande av det slag som reservanterna gör är det som tidigare har framhållits ifrån LO-sidan. LO har menat, att om man gör en utredning, som avser att klarlägga

Förkortning av arbetstiden.

läget under ett visst skede och man sedan så småningom, avsevärt längre fram, vill aktualisera tanken på en reform av ett eller annat slag i det här avseendet, så finner man att det utredningsmaterial som föreligger från det tidigare skedet inte har något större värde därför att utvecklingen har lupit ifrån det. Även inom LO är man ju tydligen tveksam om huruvida de senare åren i det avseendet har medfört någon förändring som skulle kunna motivera att man nu tar en annan ställning till denna fråga än tidigare.

Då jag känt mig tveksam om ställningstagandet har det emellertid även haft ett par andra skäl. Man har t. ex. inte i reservationen framhållit en synpunkt som jag tycker är av väsentligt intresse. När man diskuterar arbetstidsfrågorna på längre sikt — och det är ju det som det i detta sammanhang måste gälla — bör man göra det utifrån förutsättningen, att en arbetstidsförkortning inte skall vara något krav av mer eller mindre doktrinär natur, utan bör vara ett krav som ses ur synpunkten av vilka önskingar de arbetande själva har. Jag menar alltså att en utredning på detta område, om och när den företas, även tydligt från början bör ha till syfte att klarlägga vilket val det är som de arbetande människorna själva vill göra. Frågan om man skall ta ut framstegen i form av en arbetstidsförkortning eller, vilket ju ligger minst lika nära till hands, i form av en bättre tjänstepension eller — ett tredje alternativ — i form av en högre kontantlön, det är det avvägningsspörsmål som tidigare har berörts i debatten och som naturligtvis är av vitalt intresse. Men det är enligt min mening ett avvägningsspörsmål inte bara för de beslutande statsmakterna utan framför allt för de människor som det gäller och vilkas mening i frågan måste komma tydligt fram.

I ett annat avseende skulle det enligt min mening inte på något sätt ha varit obefogat utan tvärtom, om man i sam-

band med utredningskravet hade sagt någonting. Jag syftar på det förhållandet, att det inom en del, om än begränsade avsnitt av arbetsmarknaden kanske skulle vara möjligt att uppnå en väsentlig höjning av produktionseffektiviteten genom en arbetstidsförkortning. Det är givet att det skulle vara av intresse att få en utredning inriktad också på sådana områden.

Med den mycket försiktiga skrivning, som även reservationen har erhållit, finns det emellertid såvitt jag förstår intet hinder för Kungl. Maj:t att framhålla synpunkter sådana som jag här försökt uttrycka och liknande i förändrade direktiv för arbetstidsutredningen eller direktiv för någon annan utredning.

Allt tillsammans taget: När jag ställts inför detta val, herr talman, har jag kommit till det resultatet, att även om reservationen enligt min mening således innehåller vissa brister, har jag funnit övervägande skäl för mig — även om det, som jag sade från början, i viss mån är en smaksak hur rösten här faller — att rösta på reservationen.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle: Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Wedén, när han talar om att reservationen är så försiktigt skriven att det borde ha kunnat bli ett enhälligt utskott omkring den, att den har tillkommit just i det syftet. Man skrev i utskottet denna reservation på ett sådant sätt att man hade förhoppning om att få ett enhälligt utskott. Men de flesta av utskottsledamöterna var så försiktiga att de inte ens kunde gå med på denna skrivning.

Herr Wedén framhåller också att han saknar en del saker i motiveringen som han tycker att en utredning borde ta upp. Det gäller först och främst vad arbetarna helst skulle vilja ha, förkortning av arbetstiden eller bättre och ökade sociala förmåner o. s. v. Jag kan inte tänka annat än att en utredning

Förkortning av arbetstiden.

absolut måste komma in på dessa frågor. Jag tror också att en utredning inte kommer fram med förslag utan att från de olika fackförbunden ha inhämtat deras mening om vilket de helst skulle önska i det avseendet. Det är väl helt naturligt att dessa frågor kommer att tas upp.

Vad gäller de övriga aspekter på en utredning, som herr Wedén framhöll, är jag också övertygad om att det är lika nödvändigt att de tas upp. Jag kan inte förstå vad en utredning skall göra om den inte behandlar även denna fråga.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag vill bara säga till fru Johansson i Norrköping, att när det gäller graden av försiktighet tycker jag att skillnaden mellan reservanterna och utskottsmajoriteten är så utomordentligt liten att verkligt goda förutsättningar borde ha funnits för att komma överens.

Därmed har jag icke sagt att jag betecknar denna grad av försiktighet som på något vis olämplig, utan tvärtom i detta sammanhang som i hög grad lämplig.

Fröken HÖJER (fp): Herr talman! Vad är egentligen skillnaden mellan utskottets utlåtande och reservationen? Den är att reservationen här helt och hållet kastar ansvaret över på Kungl. Maj:t och pekar på någonting som Kungl. Maj:t alltid har att göra, nämligen att pröva om en utredning i detta fall om generell förkortning av arbetstiden skall ske eller ej. Nu säger utskottet inte att utredningen skall ske, utan att Kungl. Maj:t skall göra en omprövning, vilket väl Kungl. Maj:t i varje fall torde komma att göra. Det är sådana pekfinger, som man inte tycker är av något värde.

Jag finner i likhet med dem som i övrigt har talat, att vi — utskottet och reservationen — har mycket lika åsik-

ter och att vad som har framkommit i kamrarna i dag och vad som framkom i utskottet just gick ut på det att man långt ifrån kände sig säker på att en generell arbetstidsförkortning var möjlig att genomföra nu. Då är frågan den: Skall man inbilla allmänheten att här blir något av; vi skall göra en undersökning om generell arbetstidsförkortning. Det är klart att om man sätter i gång med en sådan utredning, så ligger det också ett halvt löfte bakom detta att en generell arbetstidsförkortning nu är möjlig.

Här har sagts att det är önskvärt med en generell arbetstidsförkortning, bl. a. på grund av den ökade intensiteten i arbetet.

Om det nu beror på det är väl en produktionsminskning trolig. Nu vill man ha fram huruvida en sådan kommer att ske eller inte innan man kan ta ställning till frågan. Men trots detta är det tydligt — i synnerhet när här talas om att man tänker sig att genomföra det endast successivt och mycket försiktigt — att man inte har några som helst förhoppningar att få fram ett sådant resultat att utredningen kan hinna leda till resultat innan den blir förlegad.

Vad kan man då skada med en utredning? Jo, den arbetstidsutredning, som nu håller på och som enligt mitt förmenande är av mycket stort värde för de arbetande; den syftar till att införa arbetstidsförkortning för dem som har det svåraste arbetet. Jag kan inte riktigt förstå, det som arbetstidsutredningen säger i sitt yttrande, nämligen att det är önskvärt att vissa grupper får arbetstidsförkortning, men att om man skulle föreslå denna förkortning, skulle det medföra att arbetsgivarna av produktionstekniska skäl skulle tvingas att tillämpa kortare arbetstid också för andra grupper som inte skulle behöva arbetstidsförkortning. Man borde kunna hitta på något sätt att hindra att de som inte har det

Översyn av författningarna om den kyrkliga jorden.

tunga arbetet inte nödvändigtvis följer med. Jag är säker på att det är en organisationsfråga som skulle kunna lösas. Jag tror alltså att det här vinlandet med att det skall ske en utredning om en generell arbetstidsförkortning gör att arbetstidsutredningen inte kan lägga fram förslag beträffande de grupper som verkligen mycket snart skulle behöva en arbetstidsförkortning. Just för att arbetstidsutredningen skall kunna lägga fram förslag beträffande alla de grupper som den anser bör ha arbetstidsförkortning och för att de skall få denna förkortning genomförd inom en snar framtid har jag röstat med utskottet.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s): Herr talman! Jag vill bara svara fröken Höjer när hon säger att ett förslag om en utredning nu skulle fördröja arbetstidsutredningens arbete. Men reservanterna har skrivit att arbetstidsutredningen skall få fullfölja sitt arbete och att man sedan skall ge kompletterande direktiv eller på annat sätt låta den fortsätta sitt arbete. Arbetstidsutredningen har själv skrivit att den hoppas få slutföra sitt arbete innan en ny utredning sättes i gång. I det hänseendet finns det alltså intet man behöver vara rädd för.

Fröken Höjer säger sedan att arbetstidsutredningen borde kunna genomföra en arbetstidsförkortning för alla dessa grupper trots att deras arbete ingår i den allmänna arbetsprocessen och att det därför blir svårt att skilja ut dem. Hon menade att den saken nog skulle kunna ordnas organisationsmässigt. Om fröken Höjer kan göra det är hon skickligare än vad vi varit inom arbetstidsutredningen. Där har vi inte kunnat komma till det resultatet.

Fröken HÖJER (fp): Herr talman! Om man väntar sig en mycket snar fortsättning av arbetstidsutredningen, kan man naturligtvis inte lägga ned samma

energi på att lösa problemet för de svårare grupperna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Johansson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 88 ja och 105 nej, varjämte 12 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 17.

Översyn av författningarna om den kyrkliga jorden.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående översyn av författningarna om den kyrkliga jorden.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väck-

Översyn av författningarna om den kyrkliga jorden.

ta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 313 i första kammaren av herr *Näsström m. fl.* och nr 389 i andra kammaren av herr *Andersson* i Alfredshem *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att författningarna om den kyrkliga jorden överses i syfte att bringa föråldrade och oklara bestämmelser i samklang med den moderna lagstiftningen på området».

Utskottet hemställde att förevarande motioner, I: 313 och II: 389, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Johansson* i Torp.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr JOHANSSON i Torp (s): Herr talman! Vid behandlingen i utskottet av den här föreliggande motionen var jag mest benägen för att biträda motionens yrkande, men då utskottsmajoriteten ryggade tillbaka inför det vittomfattande komplex av frågor, som därigenom skulle rulla upp sig, nöjde jag mig med att till utlåtandet foga en blank reservation för att få tillfälle att inför kammaren utveckla mina synpunkter på saken.

Det nödrop, som motionen i själva verket innebär, kommer inte på något sätt överraskande för den som ute i församlingarna haft tillfälle att följa händelsernas gång. Man kan snarare förvåna sig över att denna utveckling inte har avsatt flera spår i riksdagens arbete, eller i varje fall i dess debatter, än vad som hittills har skett. Då den nya ecklesiastika boställsordningen år 1952 antogs, levde man ute i pastoraten i lycklig okunnighet om de problem som förvaltningen av dessa fastigheter innebär. Förvaltningsupp-

draget hade ju tidigare åvilat de statliga och kyrkliga myndigheterna, och fastigheterna var ju ändamålsbestämda. Äganderätten var inte heller något problem som kommunalmännen behövde syssla med. I och med att man fick den nya boställsordningen förvandlades emellertid situationen fullständigt för pastoratens vidkommande.

Vid antagandet av denna boställsordning inbillade man pastoraten att dessa skulle få en stor och viktig uppgift att fylla, och förvisso fanns det också förutsättningar härför. Men det är betecknande att den då sittande regeringen inte var enhällig i sitt beslut att framlägga proposition i ärendet. Det fanns ett statsråd som hade avvikande mening, och det är ganska intressant att nu efteråt läsa hans inlägg i riksdagsdebatten. Såvitt jag kan finna har han blivit till fullo sannspådd av den utveckling som skett under de tjugo år som nu gått till ända. När det talades om den stora och viktiga uppgift som pastoraten skulle få genom att ta på sig detta uppdrag, är det tämligen klart att man i någon mån vädjade till känslotänkandet. Detta att församlingarna själva skulle få förvalta sina prästgårdar och sin kyrkliga jord borde ju vara eggande för känslan för de andliga värdena. Men uppgiften fick snart i stället för denna känslomättade betoning enbart materialistisk och ekonomisk karaktär.

Den ecklesiastika boställsordningen har vid den praktiska tillämpningen visat sig leda till de mest orimliga konsekvenser. De myndigheter som tidigare förvaltade fastigheterna kom ifrån uppgiften i lagom tid för att slippa dra konsekvenserna av de försummelser som begåtts under årens lopp. Underhållet av byggnadsbeståndet var i stor utsträckning försummat. Det behövdes en upprustning av ganska stora mått, och församlingarna fick sig ålagt att göra en sådan. Men man fick rakt inte någon äganderätt, och man kom i än-

Översyn av författningarna om den kyrkliga jorden.

nu sämre ställning än en enskild ägare i fråga om skyldigheter, då ju den senare dock har vissa möjligheter att själv avgöra vilka ekonomiska åtaganden han skall ge sig in på. Pastoraten fick däremot vid sin förvaltning bl. a. skyldighet att se till att bostadsbeståndet upprustades. Om avkastningen räckte till för att finansiera denna upprustning lämnade myndigheterna fullkomligt oberörda. I annat fall fick och får fortfarande pastoratet fylla ut bristen med skattemedel. Man får en teoretisk fordringsrätt som man har löfte att få uppfylld så småningom. Om denna fordran som skall fyllas genom boställets avkastning aldrig räcker till, blir det för pastoratet en i allra högsta grad osäker fordran. Det har tagit sig så underliga uttryck att pastoratet exempelvis i ett fall, som jag känner till, där det gällde en fastighet om 30 hektar åkerjord, ålades att bygga en ladugård, vilket gick till åtskilligt över 100 000 kronor. Men om pastoratet skulle råka i diskussion med telegrafverket om hur mycket verket skulle betala för att få sätta några telefonstolpar över samma fastighets ägoområde, kan det hända att pastoratet och dess kyrkoråd plötsligt avkopplas och en myndighet som heter stiftsnämnden träder in och bestämmer om dessa tiotal kronor som bostället, men inte pastoratet i juridisk bemärkelse, skall få i ersättning för uppsättandet av telefonstolparna.

Skulle pastoratet dra konsekvenserna av dessa olidliga förhållanden, att ideligen behöva täcka utgifterna skattevägen, och vilja avyttra fastigheterna, får det ske endast med vederbörande myndigheters medgivande, vilket lämnas i ett oändligt litet antal fall. Som regel, säger myndigheten, går det att med en förständig förvaltning finansiera det hela, varför ansökan om rätt att försälja fastigheten blir avslagen, och pastoratet står där med sina gamla skyldigheter. Jag har ingen

anledning att i detta sammanhang direkt yrka på att en allmän försäljning av dessa fastigheter skall äga rum. Jag hyser inte ens någon allt överskuggande önskan att få äganderätten till dessa fastigheter ändrad. Så länge dessa fastigheter är ändamålsbestämda spelar den juridiska äganderätten kanske inte så stor roll. Men jag har den bestämda uppfattningen att rättskänslan kräver, att om pastoraten inte skall ha rätt att bestämma över fastigheterna, inte ha rätt att försälja dem om förvaltningen av dem inte går ekonomiskt ihop, så bör också pastoraten befrias ifrån skyldigheten att svara för brister som uppkommer genom förvaltningen. Det har sagts i detta sammanhang, att det inte går att skilja mellan äganderätten och förvaltningsrätten, att man alltså inte kan lämna äganderätten åsido och lagstifta särskilt om förvaltningen. Men det är ju denna princip som tillämpas ända sedan år 1932. Man vet i de allra flesta fall inte vem som skall uppträda som ägare till dessa fastigheter, vilket för övrigt har påpekats i kammarkollegiets remissyttrande över motionen. Däremot har man, som sagt, ansett sig mycket väl kunna bestämma att pastoraten skall stå för utgifterna.

Jag har den bestämda känslan att man förr eller senare måste taga upp dessa problem till närmare skärskådande. Det är möjligt, att den nu föreliggande motionen inte är rätta upptakten till denna översyn, men jag vill redan nu signalera, att det lär bli anledning att så småningom återkomma med ett yrkande i den riktning som denna motion syftar till, även om detta yrkande då kanske ges en annan utformning. Det är för att på detta sätt deklarera att vissa framstötter kommer att göras i framtiden som jag har velat begagna tillfället att i någon mån ge uttryck för en viss avvikelse ifrån den motivering, som utskottet här har lagt till grund för sin hemställan.

Översyn av författningarna om den kyrkliga jorden.

Jag har, herr talman, i detta sammanhang intet yrkande.

Herr KÄRRLANDER (s): Herr talman! Herr Johansson i Torp har här ganska värtaligt skildrat förhållandena på detta område. Hans inlägg ger endast ytterligare stöd åt den motion, som är väckt i denna fråga.

Jag tror att det också kan vara klokt att rikta kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att utskottet som grund för sitt avslagsyrkande inte kunnat framlägga motiv där man gör gällande, att en översyn av detta rättsförhållande skulle vara onödig. Såväl yttrandet från kammarkollegiet som utskottets utlåtande ger tvärtom besked om att det skulle vara nödvändigt med att göra någonting för att få bättre förhållanden just inom detta område. Motivet till utskottets avslagsyrkande går ut på att man måste väga angelägenheten av att skapa klarare rättsförhållanden när det gäller den kyrkliga jorden mot de svårigheter, som kommer att föreligga för en utredning. Det är alltså ett direkt uppreparande av kammarkollegiets huvudmotiv.

Kammarkollegiet säger också bland annat följande i sitt yttrande: »I den mån med motionerna kan åsyftas en formell översyn av lagstiftningen på förevarande områden får kollegiet erinra om de avsevärda svårigheter, som alltid visat sig föreligga vid mera omfattande sådana företag inom den kyrkliga lagstiftningen.» Jag tycker, herr talman, att ett sådant motiv egentligen inte är så starkt. Här är man överens om att det föreligger förhållanden, som borde rättas till, och att man borde komma fram till mera enhetliga bedömningsgrunder. Man väjer emellertid undan därför att det är besvärligt att utreda dessa förhållanden. Jag tror inte att man kan fortsätta så särskilt länge på det sättet. Det föreligger här samma motivering som fanns i ett utlåtande från ett annat lagutskott, som vi all-

deles nyss behandlade och där reservationen bifölls. Även där hade utskottsmajoriteten sagt att det var en besvärlig fråga att utreda och att den dessutom var kostnadskrävande varför man borde avslå kravet på en utredning. Jag tror, herr talman, att det vore klokt att besluta på samma sätt när det gäller detta ärende.

Jag vill slutligen bara framhålla en enda sak till. Utskottet säger att där kronan kan uppträda som både köpare och säljare vid försäljning av kyrklig jord är det inte nödvändigt med någon utredning. Ja, herr talman, motionärerna har nog aldrig tänkt sig att det skulle vara nödvändigt med någon utredning i dessa fall. Vårt påpekande i det hänseendet gäller endast att det vore nödvändigt att få ett annat förhållande, så att inte kronan uppträder som både köpare och säljare.

Med denna motivering ävensom med hänvisning till vad som sagts här av den föregående talaren ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr ÅHMAN (fp): Herr talman! Detta ärende är av komplicerad natur och har därför varit föremål för grundliga överväganden inom utskottet. Utskottet har också presterat en fyllig motivering för sitt avslagsyrkande. Då dessa överväganden lett till ett praktiskt taget enhälligt utlåtande skall jag, herr talman, inskränka mig till att med hänvisning till motiveringen yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 18.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl.

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 19.**Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 mars 1953 dagtecknad proposition, nr 97, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Härigenom förordnas, att lagen den 17 juni 1948 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, vilken lag gäller till och med den 30 juni 1953, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sju i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom f ö r s t a kammaren

nr 379 av herr *Eskilsson m. fl.*,

nr 380 av herr *Näsgård m. fl.* samt

nr 381 av herr *Sundelin*

ävensom inom a n d r a kammaren

nr 460 av herrar *Vigelsbo* och *Svensson* i Vä,

nr 471 av herr *Widén m. fl.*,

nr 472 av herr *Hægblom m. fl.* samt

nr 473 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl.

Tillika hade utskottet i anslutning till behandlingen av sagda proposition och motioner till behandling förehaft ytterligare en motion, nämligen den inom första kammaren väckta motionen nr 182 av herr *Bergh*.

I motionerna I: 381 och II: 471, vilka voro likalydande, hade hemställts att riksdagen måtte avslå propositionen angående förlängd giltighet för jordförvärvslagen.

I de likalydande motionerna I: 379 och II: 472 hade hemställts, »att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, att den ej skall äga tillämpning för jordbrukare som redan äger jordbruksfastighet, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar».

I de likalydande motionerna I: 380 och II: 473 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i tillämpningskungörelsen till jordförvärvslagen, att lantbruksnämnd erhöles rätt att avgöra vilken eller vilka personer inom nämndens verksamhetsområde som skulle avgiva sådana intyg som det enligt gällande bestämmelser tillkomme landsfiskalerna att utfärda.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 381 och II: 471 antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget;

B. att motionen I: 182 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 379 och II: 472 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionerna I: 380 och II: 473 samt II: 460 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Reservationer hade avgivits:

1) (avseende utskottets hemställan under A.) av herr *Ebbe Ohlsson* och fru *Boman*, utan angivet yrkande;

2) (avseende utskottets hemställan under A.) av herrar *Osvald*, *Åhman* och *Kilsmo*, vilka ansett att utskottet bort under A. hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 381 och II: 471 avslå förevarande proposition;

3) (avseende utskottets hemställan under C.) av herr *Ebbe Ohlsson* och fru *Boman*, utan angivet yrkande; samt

4) (avseende utskottets hemställan under D.) av herr *Georg Carlsson*, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fru BOMAN (h): Herr talman! Vi har här att behandla en lag, som vi inte är främmande för men om vilken det finns åtskilligt delade meningar, såväl i detta hus som utanför och kanske inte minst hos de människor, bland vilka lagen skall tillämpas. Vad vi i dag har att ta ställning till är en förlängning av gällande lag. Det kallas visserligen ett provisoriskt förlängande av lagen, eftersom vi har något som kallas rationaliseringsutredningen, som sysslar med denna lags vara eller inte vara och åtskilliga detaljer i samband med dessa frågor, när det alltså gäller jordförvärv. Lagen upphör att gälla den 30 juni, och eftersom rationaliseringsutredningen inte har slutfört sitt arbete och inte kan göra det så att förslag kan läggas fram till riksdagen i vederbörlig tid, har Kungl. Maj:t ansett sig böra förlänga lagen intill den 30 juni 1955.

Det är inte obekant för någon vilken ståndpunkt vi har intagit till denna lag allt ifrån första stund den diskuterades i denna kammare 1945. Vår principiella inställning till den har varit att den aldrig borde ha kommit till och att den inte borde ha fått tillgripas emot just den befolkningsgrupp det här gäller. Jag kanske bör tillägga att vår

principiella inställning till lagen är oförändrad; där finns ingen förändring i vårt tänkande.

Men även om det enligt vår mening finns starka skäl för att jordförvärvslagen redan nu borde upphävas, var vi beredda att i väntan på utredningsresultatet godta den provisoriska förlängningen, dock med en ändring som jag skall försöka motivera här. Vi har starka betänkligheter mot att den föreslagna förlängningen av lagens utformning skapar hinder och svårigheter för jordbrukarnas förvärv eller tillköp av jord till tidigare, innehav. Vi tror att det skulle vara av större betydelse och att man skulle komma fram till samma goda resultat, kanske t. o. m. bättre, om man överläte åt jordbrukarna själva att avgöra när, var och hur de bör förvärva jord i syfte att sammanslå den med deras tidigare innehav. Under nuvarande förhållanden kan jag inte fatta varför inte jordbrukarna skulle kunna bevisas detta förtroende, att man skulle räkna med att de själva kan avgöra i vilken mån de bör få skaffa sig jord. Nu säger lagen i alla fall att just detta att man tidigare har jord diskvalificerar för möjlighet att ytterligare skaffa sig jord. Om man i rationaliseringssyfte tänker sig att man inte bör utvidga jordbruket, när man ju absolut inte fram till något sådant resultat med denna lagstiftning. Den som förvärvat jord och lägger till det han tidigare har, utökar visserligen sin areal, men det sker ju på bekostnad av någon annan, som i sin tur uppger sin areal. När det är fråga om ett jordförvärv, är det ju alltid två parter det gäller, en köpande och en säljande. Den som anser sig ha behov av att köpa jord och har vilja att förvärva den, kan ju dock aldrig få köpa en enda meter om inte den, från vilken han skall förvärva jorden, är villig att sälja. Denne måste ju först höras, och är han inte beredd att sälja sin jord kommer heller inte något jordförvärv till stånd.

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Hela lagen är ett irritationsmoment mot jordbrukarna själva. »Anser man det erforderligt att genom lagstiftning förhindra vissa icke önskvärda jordförvärv, kan det inte vara rimligt att sådana förvärv skulle godtas bara därför att förvärvaren tillhör en viss befolkningsslagkategori», säger utskottet. Man vill alltså inte ge jordbrukarna denna särställning bland andra. Men då vill jag säga, att i konsekvens därmed skulle man inte heller avgränsa människor som inte direkt tillhör denna kategori. Denna lag skall ju sätta spärren mot spekulationsköp och möjligheter att placera pengar för dem som har behov av att göra det. Om man inte med lagen vill göra något undantag för någon kategori av människor, tycker jag att lagen brister i konsekvens. För jordbrukarna gör man dock särbestämmelser.

Frihet för den enskilde jordbrukaren kommer säkerligen inte att lägga hinder i vägen för det statliga rationaliseringsarbetet. Däremot kommer det med all sannolikhet att medföra en för hela jordbruksnäringen naturlig och rationell utveckling. Så uttrycker motionärerna det, och jag skulle vilja instämma i detta deras uttalande. På andra områden vill man fostra människor till ansvar genom att visa dem förtroende. Det är en praxis som vi försöker tillämpa på åtskilliga områden, inte minst bland dem som har svårt att iakttäta lag och förordning. Vi tror att den har sin stora betydelse. Denna lag däremot, som den användes gentemot jordbrukarna, är ett klart misstroende mot dem, och både denna lag och andra regleringsåtgärder får kanske just den verkan som man avser att undvika med lagstiftningen.

Till detta vill jag foga ett citat ur ett uttalande av statsrådet Sträng här i kammaren vid debatten den 12 april 1951. Han redovisade där först alla de tillfällen han hade kännedom om då lagen hade överträtts — han ansåg att lagen behövdes som en spärren mot miss-

bruk — och sade följande om dem som missbrukat lagen: »De visa något av en fördomsfrihet, och jag skulle vilja kalla det illojalitet mot lagstiftningen, mot myndigheternas beslut, som ha vidare aspekter än vad som kan redovisas bara i de 20, 25 eller 30 fall av överträdelser, som här i dag cirkulerat i debatten. Man går så pass långt att man i pressen annonserar, att spekulanter emot betalning få köpa de råd, som ge dem möjlighet att sätta koncessionslagstiftningen offside och köpa skogsfastigheter med bortseende från Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut. Det är en ren och skär drift med samhället, som har vidare verkningar än vad det rent matematiska utslaget ger vid handen. Det är ytterst en fråga om förtroende och respekt för lag och rätt.»

Så motiverade statsrådet Sträng år 1951 lagens behövlighet. Jag är av motsatt uppfattning. Gör vi en överblick över förhållandena på detta speciella område då det gäller jordförvärv eller på andra områden i livet, skall vi snart se att regleringsverksamheten och kringgårdandet av den enskilde individen med bestämmelser faktiskt uppmuntrar till lagöverträdelser. Ett tillämpande av den andra princip jag har talat om, att fostra till ansvar och visa förtroende genom att överlåta åt den vuxna människan att handla och tänka i frihet, tror jag däremot uppmuntrar till en annan utveckling.

Som jag ser saken motverkar alltså denna lag det syfte man skulle slå vakt om. Regleringsverksamheten som den uppenbaras här och på andra områden utgör faktiskt en sporre till lagöverträdelser medan man borde slå vakt om lag och rätt.

Jag har tidigare här förklarat vår inställning. Vi var beredda att då utredningen inte har slutfört sitt arbete godtaga den provisoriska förlängningen av lagen, men då propositionsordningen är sådan, att vi först under punkt A har att ta ställning till lagens

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

vara eller icke vara, kommer jag att på denna punkt ansluta mig till avslagsyrkandet. Skulle lagen, trots vårt önskemål om dess avskaffande, ändå förlängas genom beslut här i dag, kommer jag att under punkt C yrka bifall till motionerna I: 379 och II: 472, vilket innebär att riksdagen i anledning av förevarande motioner, nr I: 379 och II: 472, måtte för sin del antaga förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet. Ändringarna innebär följande:

1 §, första stycket, erhåller följande tillägg: »Jordbruksfastighet må dock utan lantbruksnämndens tillstånd förvärfvas av jordbrukare, som redan äger jordbruksfastighet.»

Ur 3 §, andra stycket, utgår orden »eller äger sökanden redan jordbruksfastighet».

Ur 6 §, andra stycket, utgår orden »och icke är ägare av annan fastighet med jordbruk».

Herr talman! Med dessa ord har jag yrkat dels avslag på lagen, dels, därest detta inte vinner beaktande, bifall till de föreslagna lagändringarna.

Herr VIGELSSBO (bf): Herr talman! Om detta utskottsbetänkande måste jag till en början säga, att vi jordbrukare kan åtminstone inte i denna vår egenkap ha något att erinra mot betänkandet, i den mån däri föreslås ett förlängande av giltighetstiden för den jordförvärvslag som vi har. Man måste nämligen medge, att under de år, som jordförvärvslagen har varit gällande, har den haft den allra största betydelse när det gällt att värna och vidmakthålla vår självägande bondestam. Under sådana förhållanden anser jag mig för min del inte kunna instämma i den föregående talarens yrkande. Jag tycker också, att kännedomen om de norrländska bygderna, som bär vittne om den skogsskövling som där ägt rum, borde avhålla vederbörande från att

intå en sådan ställning till den föreliggande förvärvslagen som man i detta fall har gjort.

Det är emellertid en detaljfråga, i vilken jag och en medmotionär inte kan dela majoritetens uppfattning. Vi anser att jordförvärvslagen har haft ett gott anseende bland människor som berörs av den, och vi vill, att den skall bibehålla detta goda anseende. Det visar sig emellertid, att de landsfiskalsintyg som man har haft har missbrukats. Jag vill inte säga att jag har någon erfarenhet av att så har skett, men lantbruksstyrelsens yttrande och även en del saker som redovisats i utskottet ger vid handen, att intygsgivningen har missbrukats i vissa fall.

Vi har därför föreslagit, att landsfiskalsintygen skall avskaffas och att förvärvsprövningen helt skall förläggas till lantbruksnämnderna. Vi får komma ihåg att landsfiskalsintygen tillkom i och med att riksdagen beslöt införande av jordförvärvslagen. Sedan den dagen har emellertid ytterligare en reform tillkommit, nämligen förköpslagen. När man beslöt införande av dessa landsfiskalsintyg, så skedde det på grund av att man ansåg att ärendenas anhopning hos lantbruksnämnderna skulle medföra en alltför stor arbetsbelastning. Förköpslagen, som senare antogs, medförde emellertid, att lantbruksnämnderna numera är tvungna att pröva samtliga förvärvsärenden, vare sig det föreligger landsfiskalsintyg eller ej. Följaktligen måste man numera anse, att landsfiskalsintygen är helt överflödiga i ett förvärvsärende.

I motion nr 460 och för övrigt också i en annan motion har ifrån vårt håll föreslagits att landsfiskalsintygen skulle avskaffas. Vi anser att detta innebär en så pass begränsad reform av jordförvärvslagen att den inte skulle behöva inverka på förvärvslagens övriga avsnitt.

Om man nu ser på vilken motivering utskottet har anfört för att avstyrka

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

motionen, så finner man, att utskottet först och främst sagt, att frågan är under utredning och på grund därav bör inte riksdagen ta upp frågan. Vidare har utskottet kommit till det resultatet, att det föreligger två motioner i samma syfte men med olika yrkanden. Jag kan inte förstå att dessa synpunkter, som utskottet anfört till stöd för sitt ställningstagande, kan utgöra ett bärande motiv för avslag på yrkandet om landsfiskalsintygens avskaffande.

Det kan kanske ha sitt intresse att här beröra gången av ett jordförvärvs-ärende. Vi säger att det är fråga om en småbrukare. Det kan vara en lantbrukarson, som köper en fastighet. Här kommer det att röra sig om små fastigheter, då man kommer in på frågan om förköpsrätten. Han köper alltså en fastighet, och på grund av att han tidigare är jordbrukare eller att man är övertygad om att han i fortsättningen ämnar bli det, är landsfiskalen i sin fulla rätt att utfärda förvärvsintyg. Man skulle kunna skärpa detta påstående därhän, att landsfiskalen säkerligen å tjänstens vägnar är skyldig att utfärda förvärvsintyg. Sedan kanske jordbrukaren inte omedelbart efter förvärvet söker lagfart. Han har enligt författningen sex månader på sig för att söka lagfart. När han sedan på grund av landsfiskalsintyget sökt och erhållit lagfart, har lantbruksnämnden ytterligare tre månader på sig för att göra sin förköpsrätt gällande. Här kan således inte mindre än nio månader förflyta mellan förvärvet och att lantbruksnämnden gör sin förköpsrätt gällande. Då frågar man sig: vad kan hända under tiden? En jordbrukare som har köpt en gård och har verkligt intresse av att behålla förvärvet lägger i regel omedelbart ned pengar på att reparera och iordningställa sin egendom. Han lägger kanske ned många med hårt arbete förvärvade pengar på sitt nya hemman för att sedan med be-

svikelse nödgas konstatera, att alltsammans på grund av lantbruksnämndens ingripande avhändes honom. Jag tillåter mig att fråga: kan riksdagen anse en sådan tingens ordning vara riktig? Jag kan förstå dem som i utskottet yrkat på hela förvärvslagens avskaffande, men jag har mycket svårt att förstå dem som suttit i utskottet men som ändå anser att vi måste ha förvärvslagen kvar i oförändrat skick.

Avskaffas landsfiskalsintygen, vilket jag som sagt anser som en isolerad detaljreform, så kan man på sätt föreslås i den motion som föreligger utse personal på lantbruksnämnderna att handlägga de löpande ärenden, där utan vidare förvärvet kan medgivas. Att landsfiskalsintygen även i fortsättningen skulle vara nödvändiga har jag mycket liten förståelse för.

För en tid sedan diskuterades frågan om landsfiskalsintygen, och då var det en befattningshavare i en lantbruksnämnd som sade, att vi måste ha landsfiskalsintygen kvar av den anledningen, att om vi avskaffar dem får vi ingen värdering av den fastighet som lantbruksnämnden önskar förvärva. När det blir en fastighet till salu och köparen och säljaren kommit överens om priset, upprättar man ett köpekontrakt. Sedan använder sig lantbruksnämnden av det värde, som man fått fram i detta köpekontrakt, vid förköpsrättens tillämpning. Jag frågar mig: är det rättvist och kan det vara riktigt att när en småbrukare köpt en liten gård och i god tro att få behålla den som eget hem lagt ned en massa pengar på gården, så kommer lantbruksnämnden efter nio månader och förköper den? Är det riktigt att handla på det sättet? Jag måste i småbrukets namn reagera mot ett sådant handläggningssätt.

Jag hemställer, herr talman, i enlighet med ett yrkande som sannolikt senare kommer att framställas, att landsfiskalsintygen i småbrukets intresse avskaffas, så att inte småbrukarna ge-

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

nom dessa landsfiskalsintyg luras ut på sådana äventyr, som verkligen har skett. I och med att vi avskaffar landsfiskalsintygen kommer lantbruksnämnderna att tidigare få ta ställning till förvärvsärendena, och därigenom kan man förhindra de olägenheter som hittills ägt rum. Därför anser jag att det är nödvändigt att landsfiskalsintygen i jordbrukets intresse avskaffas. Jag har emellertid som sagt ännu så länge inget yrkande, herr talman!

Herr KILSMO (fp): Jag ber, herr talman, att få säga några ord i anslutning till den reservation, som avgivits i detta ärende.

Det är bekant för var och en, att när lagen tillkom 1945 hade den föregåtts av en utredning, som skulle visa behovet av en sådan lagstiftning. Denna utredning hade ett mycket svagt statistiskt underlag. Man har i debatten om behovet av denna lag sökt att bättra upp detta svaga statistiska material genom en serie exempel på olämpliga köp av jordbruksfastigheter. Till dessa exempel har man sedan fogat en moralisk indignation, som ytterligare befäster och förstärker intrycket av att vi behöver en jordförvärvslag. Det sämsta med dessa exempel är givetvis att de kan kompletteras med exempel av motsatt beskaffenhet. För den skull kan man inte draga några säkra slutsatser från exemplen på huru personer som inte varit jordbrukare köpt gårdar och missskött dem, ty det är lika bekant att det är många jordbrukare, som har köpt gårdar och missskött dem.

Jag vill säga ett par ord om det trefaldiga syfte, som lagen avser att förverkliga. Först och främst gäller det att hindra spekulationsköp. Om man tar ordet »spekulationsköp» i den mening som lagen synes avse och sådant det användes i debatterna om jordförvärvslagen, måste man sympatisera helt och fullt med detta syfte. Spekulationsköp är ett tvåfaldigt bedrägeri. Dels

försöker man att köpa objektet, en lantegendom, så billigt som möjligt, och dels försöker man att sälja den så dyrt som möjligt och så snart som möjligt utan att ha lagt ned någon möda på gården i fråga. Det får väl anses självklart att ett sådant tillvägagångssätt är förkastligt. Men så som lagen nu är utformad är den inte objektiv på det sättet att den träffar alla, utan det finns möjlighet för en jordbrukare att gripas av detta spekulationsssyfte och köpa en gård så billigt som möjligt och sälja den så dyrt som möjligt, om han nu kan lyckas få en lämplig köpare. Häremot kan invändas att skattelagarna dämpa spekulationsköpen. Men de är ju också tillämpliga på dem som står utanför jordbrukarnas krets och köper spekulationsegendomar.

Lagens andra syfte är att hindra kapitalplacering. Det syftet måste man säga är mera tvivelaktigt. Det är svårt att skilja ett kapitalplaceringsköp från ett icke speciellt kapitalplaceringsköp. Dessutom måste man säga, att där en icke jordbrukare köpt en lantbruksegendom för att placera tillgängligt kapital, har det i de flesta fall såvitt man kunnat se inte varit till skada för jordbruket. Om det är en människa som genom sparsamhet eller arbetsamhet, arv eller tur har fått ett litet kapital, bör hon placera detta på ett eller annat sätt. Hon kan visserligen placera det i byråådan, men det är ju ingen större förtjänst för samhället. Hon kan köpa aktier, lotter eller något annat, men hon skall inte få köpa en lantegendom om hon det vill.

Man frågar sig varför detta specialområde skall vara undantaget. Härpå kan man givetvis ge många svar, men jag vill fästa uppmärksamheten på en sak och det är att denna önskan hos den icke jordbrukande befolkningen att köpa lantegendomar ofta emanerar från känslan av att det penningvärde, som finns för ögonblicket, är mycket labilt; har man en besparing vill man

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

placera den i en lantegendom för att bevara realvärdet. Det skulle ju egentligen vara de penningvårdande myndigheterna, som genom sin penningpolitik skulle försöka förhindra olämpliga köp i detta stycke.

Lagens verkliga och avgörande syftemål är dock konkurrensbegränsningen. Den avser att hindra icke jordbrukare från att konkurrera med jordbrukare vid köp av lantegendomar. Det är väl iögonenfallande att vi står i begrepp att prolongera en lag för konkurrensbegränsningens befrämjande, och inom kort kommer vi säkert att bestämma oss för en lag *mot* konkurrensbegränsning i annat sammanhang. Konkurrensbegränsning vid köp av lantegendomar anser jag vara omotiverad av det skälet att den är partisk mot den ena av de två parter, som alltid måste talas vid om försäljning och köp. Man frågar sig vad det finns för särskild anledning att gynna en köpare på en säljares bekostnad. Man må göra klart för sig att även säljaren bör ha sin rätt. Jag vet att härtill kommer att svaras, att man måste tänka på den skuldbörda den nytillträdande köparen ådrager sig om han måste betala dyrt för den egendom han skaffar sig. Genom en lag vill man nu tvinga säljaren att sälja relativt billigt åt den nytillträdande köparen. Här har säljaren kanske genom ett långt livs arbete och mödor, omtänksamhet och besparingar skaffat sig ett litet kapital i sin jordbruksfastighet. Sedan stiftar vi en lag, som skall hindra honom att ta ut fullt pris för sina mödor, med den motiveringen bland annat, att den nytillträdande skall få så små skulder som möjligt. Man måste nog säga att det är tvelaktigt om det alltid är så värdefullt att kunna starta med så små skulder som möjligt. Det har visat sig vara bra understundom att en människa i början av sitt liv haft en tung börda att bära. Den kan anstränga och sporra vederbörande så att han verkligen lägger ned ett fruktbärande ar-

bete. Vi ha också sett huru de, som fått sina lantegendomar gratis, fördärvat dem och slutat utan några som helst besparingar och bara haft skulder.

Men denna konkurrensbegränsning har en annan sida, som är till skada för jordbrukarna. Den hindrar nämligen många icke jordbrukare, som dock enligt egen utsago är experter på jordbrukets problem, att köpa lantegendomar. Om dessa jordbruksexperter, som ständigt undervisar jordbrukarna om hur de skall få fram billiga livsmedel, bleve i tillfälle att köpa en jordbruksegendom, så kunde de visa oss andra hur man skall bära sig åt för att få fram den kvalitetspotatis, som man så gärna vill ha, till billigt pris.

För var gång som jag läser vissa stockholmstidningar, tänker jag: Det är synd att dessa skribenter inte får köpa jordbruksfastigheter! Vi vet också, att det finns stora korporationer som skulle behöva köpa jordbruksfastigheter och verkligen få insyn i jordbrukets lönsamhet. Det skulle vara väl motiverat. Jag tycker att t. ex. lantarbetarförbundet skulle ha rätt att inköpa jordbruksfastigheter och låta dessa konkurrera med oss andra jordbrukare och kanske visa oss, hur vi skall kunna klara vårt arbete bättre än hittills. Om jordbruksexperterna fick tillfälle att köpa jordbruksfastigheter, skulle detta kanske vara till gagn för vårt samhälle i stort. Jag anser sålunda, att det är till skada för både jordbruket och samhället att ha en så ensidig lagstiftning, som jordförvärvslagen i själva verket är och som hindrar den fria handeln med jordbruksfastigheter.

Herr talman! Utifrån dessa synpunkter yrkar jag bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s): Herr talman! När jordförvärvslagen på sin tid infördes, var en av de grundläggande principerna, att man i möjligaste mån ville hålla den jordbrukande befolkningen kvar vid jorden. Det rädde

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

vid det tillfället mycket delade meningar om lämpligheten av att införa en lagstiftning på detta område. För att möjligen bespara någon av oppositionens ledamöter att ta reda på vad jag yttrade i debatten då, kan jag tala om, att jag ansåg mig böra såväl tala som rösta för lagens antagande, men jag uttalade samtidigt den förhoppningen, att lagen inte skulle behöva bli gällande under alltför lång tid. Principiellt har jag följaktligen härvidlag samma uppfattning som reservanterna.

Sedan har emellertid någonting tillkommit under årens lopp, nämligen att penningvärdet har förändrats i hög grad. Jag undrar hur herrar reservanter tror att det skulle ha sett ut på hösten 1951, om det då hade varit möjligt för vilken kapitalstark man som helst att förvärva jordbruk. Jag är fullständigt övertygad om att vi då skulle ha fått köp på löpande band till stånd och att det skulle bjudits sådana summor för framför allt skogsfastigheterna, att många ägare inte skulle kunnat motstå frestelsen att sälja. Nu är det möjligt, att en del av köparna i en sådan situation skulle ha »bitit sig i tummen», ty förhållandena har ju efter hand förändrats något, det medger jag. Jag tror emellertid inte, att förutsättningarna för lagens upphävande ännu är tillfinnandes. Det behöver bli lugnare och mera stabila förhållanden i världen innan frågan om jordförvärvslagens vara eller inte vara avgöres.

Till dessa rent principiella reflexioner ber jag att få påpeka att det redan finns en utredning, 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning, som bland annat har till uppgift att pröva hurvida lagen bör förlänas fortsatt giltighet och i så fall om den behöver omarbetas. Det är inte sannolikt att förslaget från denna utredning kan komma på riksdagens bord förrän tidigast 1954, och under sådana förhållanden tror jag inte det finns några starkare motiv för att i dagens läge upphäva

jordförvärvslagen. Vi har ännu inte kommit in i riktigt lugna förhållanden och i det stabila ekonomiska läge, som bör råda för att vi skall våga göra det. Jag finner det därför i dagens situation vara mycket angeläget, att riksdagen förnyar lagens giltighetstid under de två år, som Kungl. Maj:t här föreslagit.

Vad de väckta motionerna med olika ändringsförslag beträffar, så kan jag fatta mig mycket kort. Då utskottet inte har kunnat gå med på att upphäva lagen i dess helhet utan hänvisar till den pågående utredningen och rekommenderar riksdagen att avvakta dess resultat, är det ju tämligen självklart, att alla avgivna motioner med ändringsyrkanden i ett eller annat avseende också har rönt samma öde. Det finns inte något sakligt starkare skäl för att vidta smärre ändringar nu, eftersom alla ändringsförslagen kommer att prövas av den pågående utredningen.

När fru Boman höll sitt anförande — jag tror att hon anslöt sig till avslagsyrkandet — nämnde hon någonting om behovet av fostran. Ja, är det så att fru Boman avser att söka åstadkomma en fostran av fastighetsspekulanterna, då tror jag att fru Boman står inför en tämligen hopplös uppgift.

När herr Vigelsbo apropå sin motion talade i småbrukets namn, så tror jag visst att det ligger något i hans resonemang att en förändring beträffande intygsgivningen kan övervägas. Den förändringen övervägs också, den är under behandling av den förut angivna utredningen. Men jag kan inte underlåta att säga att, även om man överflyttar intygsgivningen från landsfiskalerna till lantbruksnämnderna, är det inte säkert att lantbruksnämnderna alltid är hundra procentigt felfria. Att gå så långt, som i en annan, liknande motion föreslås, att ge lantbruksnämnderna rättighet att delegera beslutanderätten till vissa kommunala förtroende- män, tror jag inte man vinner något

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

på. Hur det ska bli med den saken får utredningen överväga. Jag tror i varje fall inte att några större olyckor hittills har skett — det är nog enbart enstaka exempel som herr Vigelsbo kan peka på i den vägen.

Slutligen kan jag inte underlåta att säga några ord även till herr Kilsmo. Jag kan i det fallet nöja mig med att bara ge en replik till ett yttrande han fällde och som, om jag fattade rätt, gick ut därpå att det för en företagare, i detta fall en jordbrukare, skulle vara en fördel att starta med en stor skuldbörda. Jag tror inte att företagare i allmänhet och inte heller Sveriges bönder har den uppfattningen, att det är en fördel att starta med en stor skuldbörda. Hade vi inte haft jordförvärvslagen under den tid den varit gällande, skulle vi tvivelsutan fått bevittna att jordpriser och skogspriser ytterligare trissats i höjden och på ett sådant sätt, att det för legitima jordbrukare mången gång varit hart när omöjligt att kunna förvärva fastigheter för rimligt pris.

Herr talman! Jag har beslutat mig för att inte hålla något längre tal; det är möjligt att jag får anledning återkomma senare. Jag inskränker mig till att med vad jag nu anfört få hemställa om bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Fru **BOMAN** (h) kort genmäle: Herr talman! Tredje lagutskottets vice ordförande frågade hur det skulle ha sett ut år 1951, om man inte haft denna jordförvärvslag, detta med tanke på den spekulationstendens som då gjorde sig gällande. Men, herr vice ordförande vi har ju en vanhävdslag, som, därest den tillämpas, gör det omöjligt att skövla skog och lämna jorden åt sitt öde. Vårdar man sig inte om jordbruket har man vanhävdslagen över sig. Dessutom har vi en skogsvårdslag, som är nog så sträng till och med mot skogsägarna. Om inte dessa båda lagar garanterar skydd för sådana övergrepp bör, så vitt jag kan

förstå, dessa lagar också ses över, så att de fyller sin uppgift. Har vi en vanhävdslag skall den värja mot vanhävd. Har vi en skogsvårdslag skall den tillgodose skogsvårdsintressena.

Så, herr vice ordförande, några ord om fostran. Jag ville med vad jag på den punkten sade i någon mån föra in resonemanget på nödvändigheten att vara konsekvent i fråga om sättet att behandla människor. Om man å ena sidan vill säga: »Vi hjälper människorna fram till ett ansvarsfullt handlande genom att bevisa dem förtroende», skall man kosta på sig att göra det även vid andra tillfällen, så att det blir något av samspel i det hela.

Vad herr Kilsmo sade om fastighetspekulanterna och den ekonomiska politiken ger utskottets vice ordförande svar på hans undran, ty konjunkturerna rättar nog till problemen även när det gäller fastighetsspekulanter.

Herr **ANDERSSON** i Löbbo (s) kort genmäle: Herr talman! Fru Boman hänvisade till skogsvårdslagen och till vanhävdslagen. Vad den förra beträffar finns det ingen möjlighet att hindra avverkning av mogen skog, oavsett i vems ägo den befinner sig. Skogsvårdslagen är följaktligen inte ett tillräckligt instrument i detta avseende. Vad vanhävdslagen beträffar tycks fru Boman inte ha observerat, att denna lag är ett tämligen ofullständigt och valhänt instrument för ett sådant ändamål.

Herr **KILSMO** (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga ett par ord till herr Andersson i Löbbo. Det glädde mig att också han ansåg att jordförvärvslagen var av tvivelaktigt värde. Men när han påbördade mig ett uttalande att det skulle vara en fördel att jordbrukarna startade med stor skuldbörda, så är detta verkligen mer än jag i varje fall avsett att säga. Något sådant anser jag givetvis inte, även om uttalandet i fråga möjligen var dunkelt. Jag

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

sade att det inte är säkert att det alltid är bäst, att man kan köpa en egendom så billigt som möjligt och ha så litet ekonomiska bekymmer som möjligt. Det visar sig att det för människor som har det så ställt understundom kan sluta med katastrof.

Låt mig sedan endast säga ett par ord om den upptrissning av priserna, som herr Andersson i Löbbo talade om. Han ansåg att denna upptrissning skulle bero på, att kapitalägarna, därest lagen slopades, skulle kasta sig över objekten och betala höga priser för dem. Jag tror inte att den risken är så stor, men det rör sig ju i båda fallen om en rent profetisk tro, vars riktighet är omöjlig att bevisa. Däremot kan jag nämna att upptrissningen av priserna på jordbruksfastigheter hänger samman med den dyra byggnation, som måste nedläggas på jordbruksfastighet efter jordbruksfastighet. Man måste ju rimligtvis, när man säljer en jordbruksfastighet, ha betalt för vad man lagt ned på de dyrbara byggnaderna.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle: Herr talman! Eftersom herr Kilsmo numera förklarat att hans yttrande var av så dunkel karaktär att det kunde missförstås finns det ingen anledning för mig att längre polemisera mot honom, utan jag utgår från att herr Kilsmo övergivit den ståndpunkt som jag verkligen trodde att han hade, när han stod i kammarens talarstol. Av hans anförande då fick jag den bestämda uppfattningen, att han tyckte det var lika bra, om inte bättre, att en jordbrukare startade med en stor skuldbörda.

Herr VIGELSBO (bf) kort genmäle: Herr talman! Herr Andersson i Löbbo sade att det inte var någon mening med en ändring av lagen, därför att den ligger under utredning. Men det görs dock en ändring i det förslag som föreligger, ty förut har landsfiskalerna bara utfär-

dat ett intyg, men nu måste de utfärda en dublett. Samma dag de utfärdar ett intyg till förvärvaren skall de nämligen lämna en avskrift till lantbruksnämnden, så där blir det en ändring.

Sedan kan jag inte finna att den omständigheten, att Kungl. Maj:t, lantbruksstyrelsen och utskottet samtliga är övertygade om att det är olämpligt med landsfiskalsintygen, utgör ett bärande skäl för att lagen skall förlängas på två år.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Det är ganska märkligt att man, när det är fråga om prolongering av en lag som varit gällande under ett antal år, tar upp en diskussion om grundprinciperna för denna lag. Jag är av den meningen att när delar av lagen är under utredning, så bör man vänta med att fälla ett slutomdöme till dess att utredningsresultatet föreligger.

Det tycks ju dock råda ett starkt intresse kring denna lag. Jag har själv hört till dem, som inte trott att lagen var nödvändig, och jag har vid något tillfälle röstat emot den. Men förhållandena har ändrats, och under de senaste sex, sju åren har en hel del inträffat som gjort att man, även om man vid lagens skapande var av den meningen att den var obehövlig, har fått lov att erkänna att den fyllt en mycket stor uppgift. Jag vet flera personer som tidigare varit motståndare till denna lag men som nu erkänner, att den på grund av den ekonomiska utvecklingen fyllt en viktig uppgift.

Jag har mycket svårt att förstå dem som i dag säger att denna lag i jordbrukets intresse bör försvinna. Fru Boman säger att det inte kan vara lyckligt att det inte råder fria möjligheter för dem som tidigare äger jord att komplettera denna med nyinköp. Jag inser mycket väl att det finns fall, där det skulle vara helt naturligt att en jordbrukare, även om han har ett bärkraftigt

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

jordbruk, fick möjlighet att i någon mån komplettera sin jord. Men å andra sidan får vi inte förglömma, vad en frihet på detta område skulle kunna medföra. Det fanns innan denna lag kom till vissa platser, där en privat ägare kunde köpa in flera egendomar, så att till och med hela byar avfolkades genom dylika köp. Kan sådana förhållanden vara till gagn för en landsbygd, där man söker efter möjligheter att hålla befolkningen kvar?

Jag tror nog att man, när man yrkar på att den nuvarande lagen skall avskaffas, företräder de intressen, som herr Kilsmo ville göra sig till talesman för. Om inte lagen funnits till skulle nog de kapitalägare, hos vilka kapitalplaceringsintressen eller spekulationsintressen gör sig breda, med den ekonomiska utveckling som ägt rum ha företagit åtgärder, som inte skulle ha varit till gagn för jordbruket.

När vi ser på möjligheten att skaffa sig realvärden under de tider som har gått, vad ligger då närmare till hands än att en man, t. ex. en företagare som disponerar ganska mycket fritt kapital, köper den ena egendomen efter den andra för att därmed skaffa sig s. k. realvärden? Under de år som har gått har frestelsen att göra dylika köp varit så stark, inte minst på det skogliga området, att om inte lagen hade funnits kanske en del ganska tråkiga händelser skulle ha inträffat. I det hänseendet har säkerligen lagen fyllt sin plats.

Nu försöker man här att svänga sig och säga att en vanhävdslag skulle ha kunnat sörja för att jordbruket bleve väl skötta. Ja, jag tror ingalunda att det alltid är så säkert, att en person, som köper en egendom i spekulationssyfte och som inte är jordbrukare — men som kan skaffa sig sakkunnigt folk att sköta gården — kommer att missköta gården så att vanhävdslagen kan träda i funktion. Det är individuellt. Det framhölls även här av någon talare att det också kan vara jordbrukare som

inte alltid sköter sina gårdar så bra som de borde göra. Följaktligen är vanhävdslagets tillämpning inte beroende av om vederbörande tillhör spekulationsköparnas klass eller ej.

När man nu har gått att förlänga denna lag har lantbruksstyrelsen kommit fram med ett förslag om att de s. k. landsfiskalsintygen skulle tas bort. Ja, det rådde delade meningar om landsfiskalsintygen när lagen kom till. Det är klart att man där kan framföra olika meningar, och det kan finnas ett berättigande i den kritik enligt vilken landsfiskalsintygen inte alla gånger har varit till gagn. Men det är en sak. En annan sak är att i dessa ting överdriva så som herr Vigelsbo nyss gjorde sig skyldig till.

När det gäller landsfiskalsintygen har jag tillåtit mig att i departementschefsytttrandet i propositionen säga, att det dock icke har förekommit så stora olägenheter med dessa landsfiskalsintyg att man inte, när nu denna lag är hänvisad till att i viss mån överarbetas av en utredning som sitter, kan vänta tills den kommer fram med sitt förslag. Det är väl inte vanligt att man ger sig in på att i riksdagen fatta beslut om saker och ting som är under utredning.

Nu säger herr Vigelsbo att man ju ändå har gått och företagit en ändring. Ja, det har man gjort, men på en punkt där man egentligen inte ändrar något i princip utan bara föreskriver en skyldighet att omedelbart avge rapport.

Herr Vigelsbo nämnde ett fall som jag mycket väl känner till. Där är det ingalunda landsfiskalsintyget som har gjort att vederbörande köpare företar en del åtgärder och investerar pengar som han sedan kan få bekymmer med. I det fallet — jag förmodar nämligen att herr Vigelsbo syftar på ett fall i sitt hemlän — var vederbörande köpare redan innan han hade företagit någonting väl underkunnig om att det kunde bli fråga om förköpsrätt för lantbruksnämnden. Huruvida lantbruksnämnden

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

skall begagna sig av sin förköpsrätt eller ej, den saken har ju Kungl. Maj:t att ta ställning till, och det har man inte gjort än. Men det hade väl inte förrän på våren 1953 företagits någonting vid den gården av sådan art att det kommer att förorsaka vederbörande några utgifter som han kan få anledning att ångra. Jag tror inte att man gagnar sin sak genom att tillspetsa en fråga när man inte har talat om precis hur det egentligen ligger till.

Sedan är det klart att landsfiskalsintygen kanske kommer att avskaffas när utredningen har undersökt frågorna. Huruvida det sedan skall vara lantbruksnämnden enbart eller ortsombuden eller någon annan myndighet eller organisation som man skall ha till rapportmyndighet åt lantbruksnämnderna, det får ju utredningen föra fram förslag om. Jag tycker att man bör ta ställning till den frågan först när utredningen har sagt sitt.

När det nu gäller att prolongera denna lag två år menar jag att man vid detta tillfälle bör göra så liten förändring som möjligt i lagen.

Det kan ju, som det är sagt tidigare, med säkerhet fastläggas att en hel del köp, som ingalunda skulle ha varit till gagn för jordbruket, skulle ha företagits under dessa år, om inte lagen hade funnits. Nu säger man att det beror på den ekonomiska politik som har förts. Ja, det är ju inte första gången, som den ekonomiska politiken klandras från oppositionens sida. Jag anser dock att även en ekonomisk politik enligt de riktlinjer som oppositionen avser säkerligen skulle ha medfört spekulationsmoment när det gäller egendomar, och därför tror jag för min del att lagen i varje fall under nuvarande förhållanden fyller en viss uppgift och att den bör förlängas för ett par år till.

Herr PERSSON i Appuna (s): Herr talman! Det kanske inte vore så mycket att tillägga utöver vad som har

sagts. Herr Andersson i Löbbo, vice ordföranden i tredje lagutskottet, har ju givit en uttömmande motivering för en förlängning av denna lag.

Jordförvärvslagen visar sig ju, om man tittar tillbaka litet grand, ha varit en fråga som har satt vågorna i svallning. Om man läser protokollet från 1948 års debatt i denna fråga ser man att då uppträdde högers jordbrukspolitiske expert, herr Hæggbloom, och betraktade denna lag som ett arv från den tyska nazismen; sådana överord har alltså förekommit.

Jag tror att jag vågar säga att denna lag har haft mycket stor betydelse för det svenska jordbruket. Jag är alldeles övertygad om att om denna lag inte hade funnits skulle det ha sett helt annorlunda ut nu.

Fru Boman har varit uppe och hållit ett anförande, som jag nog tyckte var litet väl känslomässigt och kanske hade bättre hört hemma på något valmöte än i en debatt i denna kammare. Det är ju ändå inte så, fru Boman, att det skulle vara förbjudet för en direktör att enligt den nuvarande lagen förvärva en jordbruksfastighet. Han har rätt att göra ett förvärv om han själv brukar egendomen. Men om man skulle följa högers motion från i år skulle det innebära att om han ägde jordbruksfastighet skulle han därigenom kvalificera sig för ytterligare förvärv av fastigheter. Det är klart att det inte kan vara rimligt att gå till väga på det sättet att man gör ett undantag på detta område.

Jag tror att denna lag har fyllt en uppgift, och det skulle väl se ganska egendomligt ut om riksdagen nu fattade ett beslut om att den skulle upphävas, när vi vet att det sitter en utredning som sysslar med dessa problem. Jag vet inte vad den kommer till för resultat. Men det är ju bekant att den tidigare utredning, som sysslade med dessa saker 1948, om jag inte minns fel, hade ett förslag att denna lag skulle bli permanent. Det kan ju tänkas att även den

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

nu sittande jordbruksrationaliseringsutredningen kommer till samma resultat. Under sådana förhållanden skulle det vara ganska egendomligt om man här lämnade ett vakum på ett par år.

Jag skall inte säga mycket mera om den saken, utan jag skall gå över till att säga några ord till herr Kilsmo, som här mycket varmt från talarstolen har sagt att han är emot spekulationsköp. Han vill under inga förhållanden att det skall förekomma några spekulationer med jorden. Samtidigt förnekar han att det instrument som vi här har skapat, alltså jordförvärvslagen, har något berättigande. Men då måste det väl ändå vara på det sättet, herr Kilsmo, att man i det fallet får se till att komma med något annat förslag att sätta i stället.

Folkpartiet har i sin motion, i vilken det har yrkat avslag på denna lag, sagt att det finns andra möjligheter att tillgripa än jordförvärvslagen. Man har pekat på skogsvårdslagen och vanhävdslagen o. s. v. Men är det riktigt logiskt att göra det? Kan man tillämpa t. ex. skogsvårdslagen? Om herr Åhman är direktör kan han ju köpa en fastighet med skog, han kan köpa två fastigheter med skog, och så kan han arrendera ut jorden och själv bli skogsägare. Men arrendatorn, som skall arrendera jorden av herr Åhman, får ju inte så mycket glädje av skogen.

När frågan 1948 diskuterades deltog i debatten folkpartiets expert på dylika frågor, herr Svensson i Ljungskile. Han har anmält sig även i dag, men jag vet inte vad han kommer att avge för deklaration. År 1948 sade emellertid herr Svensson i Ljungskile, att han i princip varit motståndare till lagen. Han hade röstat emot den 1945 men för dagen ville han inte ta på sig ansvaret att denna lag avskaffades. Han säger: »Jag tror att lagen bör bibehållas ännu någon tid, till dess vi kommit in i mer normala ekonomiska förhållanden än de nuvarande.»

Det är möjligt att detta har skett, men det vet vi ingenting om. Jag tycker nog att man bör avvakta det resultat som utredningen kommer fram till.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (bf): Herr talman! Jag måste säga att jag reagerade, när herr Vigelsbo sade att han inte förstod dem, som i utskottet hade velat vara med om ett bibehållande av landsfiskalsintygen. Utskottet har inte skrivit på det sättet, utan utskottet säger bara att innan utredningen har prövat saken vill man inte göra någon annan ändring än den som föreslås i propositionen. Det är ingen i utskottet som har ansett att anordningen med landsfiskalsintyg skall bli permanent. Såsom framgår av utskottsutlåtandet, remitterade vi motionerna till rationaliseringsutredningen och denna framhöll, att man hade observerat frågan och skulle ta upp den till prövning. Och även om jag alltså tillhör dem som herr Vigelsbo åsyftade, vill jag för min del säga att jag inte tror att systemet med landsfiskalsintyg är det bästa. Jag anser tvärtom att det finns anledning att pröva, huruvida man inte kan få till stånd en annan ordning. I vissa fall har dessa landsfiskalsintyg t. o. m. varit till direkt nackdel för lantbruksnämnderna, och jag undrar, om man inte skulle kunna komma fram till en ordning, som möjliggör ett bättre samspel mellan lantbruksnämnderna och dem som köper egendomar.

Därtill kommer att det vanliga väl är, att när det redan finns en utredning, som inom relativt kort tid kommer att framlägga sitt resultat, gör man inte gärna några ändringar i det bestående. Utskottet har ju också därför ansett, att man bör avvakta utredningens resultat.

Herr Kilsmo sade i sitt anförande här bl. a. — uttalandet har redan delvis

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

bemötts av herr Persson i Appuna — att den som har sparat pengar inte får lov att placera dem i jordbruksfastigheter. Såsom herr Persson har klargjort, har man visst lov att göra detta. Men ännu finns ju kvar den tendensen att folk vill komma över jordbruksfastigheter under den huvudsakliga motiveringen att placera pengar där. Vid våra lantbruksnämnders sammanträden förekommer nästan jämt ärenden, om vilka man klart kan säga att det är fråga om kapitalplaceringsköp. Skulle vi nu följa den linje, som här förfäktas av herr Kilsmo, och slopa lagen, är jag rädd för att vi snart åter skulle vara framme vid missförhållanden av det slag, som en gång gjorde lagen nödvändig.

Det är alldeles riktigt vad som här sagts om att de sista årens konjunkturer, penningvärdeförsämringen och osäkerheten under efterkrigstiden alldeles särskilt har motiverat en kontroll över förvärven av jordbruksfastigheter. Men även om vi, såsom väl alla hoppas, åter kommer in i mer normala konjunkturer, kommer det i alla fall att finnas folk, som vill köpa egendomar uteslutande som kapitalplaceringsobjekt. Jag tror inte att vi ännu befinner oss i det läget, att vi kan ta ställning till frågan om lagen skall bibehållas eller icke. Jag tror att strävandena att göra kapitalplaceringar i jordbruksegendomar kommer att vara permanenta och att vi fördenskull får räkna med att lagen kommer att bli ganska långvarig.

Vidare vill jag säga några ord i anledning av fru Märta Bomans anförande. Den väg som högern har utstakat i denna fråga är verkligen ganska egendomlig. Man har här motionerat om en ändring av lagen, men man säger i motionen att man kan acceptera en förlängning av lagen. Såvitt jag fattade fru Boman riktigt, kommer man emellertid nu att rösta för lagens avskaffande.

När högern nu rekommenderar en sådan uppluckring av lagen, att denna

inte skulle gälla beträffande den, som tidigare äger ett jordbruk, blir man mycket betänksam. En sådan uppluckring skulle ju innebära att alla de spekulationsköpare, som genom sitt uppträdande gjorde lagen nödvändig, skulle släppas lösa igen för nya härjningar på egendomsmarknaden. Om man vill söka i gammalt riksdagstryck, är det ganska lätt att få fram exempel, som gör att man måste bestämt reagera mot det sätt, varpå dessa herrar for fram på den tiden.

En sådan ändring som högern rekommenderar skulle ju också innebära att det övertag, som vissa jordbrukare har gentemot andra vid ett egendomsköp, ytterligare skulle accentueras. Vad herr Kilsmo här sagt om att lagen syftar till konkurrensbegränsning är naturligtvis alldeles riktigt om man följer högerns förslag. Redan nu är det på det sättet, att när en egendom utbjudes till försäljning, har i regel den som bor på granngården större möjligheter att betala ett högt pris än den som vill köpa egendomen för att bruka den självständigt. Detta beror många gånger på att man vill förvärva en intilliggande egendom för att kunna använda framför allt bostadshuset som lantarbetarbostad och därigenom spara vad det kostar att uppföra en sådan och så få jorden på köpet. I sådana fall har denne köpare ett övertag gentemot den unge jordbrukare, som vill köpa egendomen för att bruka den självständigt.

Jag förstår inte hur man ena gången kan framställa sig såsom en speciell beskyddare av dessa unga jordbrukares intressen och andra gången gå direkt emot deras intressen. Under remissdebatten i år i denna kammare framhölls av herr Hæggbloom, som ju är motionär i denna fråga, att om vi höjde räntan skulle man därmed sänka egendomspriserna och det skulle bli lättare för de unga jordbrukarna att överta egendomarna. Men i dag företräder man en linje, som i hög grad skulle försvåra

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

för dessa unga jordbrukare att komma åt gårdarna just därför att den, som tidigare äger en egendom, skulle få ännu större övertag än han nu har.

Fru Boman sade att man skall vara konsekvent, och herr Hjalmarson sade också i förra veckans debatt, att högern strävade efter att vara konsekvent i sin politik. Men i dessa två ståndpunkter beträffande omsorgen om de unga jordbrukarna kan jag inte finna någon konsekvens.

Det är självklart att denna lag betraktas som ett förargligt hinder av alla, som vill komma över jord och skog i spekulationssyfte, och kanske också vissa jordägare ser den som ett hinder för ett fritt disponerande av egendomen vid försäljningen. Men om man mot dessa nackdelar sätter de fördelar den innebär framför allt för de unga jordbrukarsönerna och lantarbetarna som vill skaffa sig en egendom, väger skälen för bibehållande över.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ÅHMAN (fp): Herr talman! Med anledning av att jag har undertecknat reservation nr 2 i förevarande ärende vill jag med några ord motivera mitt ställningstagande. Jag tror att om man studerar denna reservation finner man där tillräckliga skäl för den ståndpunkt vi har intagit i denna fråga.

Jag skall be att få helt kort beröra en del synpunkter som framförts i debatten. Herr Andersson i Löbbo, utskottets vice ordförande, frågar hur det skulle ha gått hösten 1951, om vi inte haft denna jordförvärvslag. Ja, herr Andersson i Löbbo, vi befinner oss inte där nu, och förhållandena när det gäller spekulationsköp är i dag avsevärt förändrade gentemot 1951. Jag skulle heller inte ha velat vara med om att upphäva lagen då, men i dag finns det inga eller i varje fall inte tillräckliga skäl för att förlänga den — jordbruksministern sade att det finns *vissa* skäl som

talar för en förlängning av lagen och det kanske man kan hålla med om. Om man emellertid principiellt är motståndare till lagen kan man under nuvarande förhållanden inte gå med på en förlängning.

Herr Andersson i Löbbo säger att jordpriserna skulle bli så höga, att ingen jordbrukare kunde köpa en gård. Vad skulle det innebära? Herr Persson i Appuna sätter själv fingret på den ömma punkten när han säger: »Om en person själv vill bruka en fastighet får han köpa den.» Är det då farligare ur jordbrukets och samhällets synpunkt, att han förvärvar jordbruket och arrenderar ut jorden som i många fall sker? Det finns många exempel på att friskt kapital från annat håll kommit svenska jordbruket till godo i form av upprustning av jordbruksfastigheter m. m. Ägaren har inte alltid behållit fastigheten, utan denna har så småningom åter sålts till en jordbrukare.

När jag förra gången åkte in till riksdagsarbetet hade jag sällskap med en jordbrukare från vår bygd. Han meddelade att han tidigare hade arrenderat en gård av en stockholmare. Nu hade vederbörande dött, och stärbhuset vill sälja fastigheten. Han skulle nu in till lantbruksnämnden för att få medel att köpa denna gård.

Enligt min mening är det i det långa loppet inte så farligt som man här vill göra gällande att upphäva denna lag. Det finns olika motiveringar för att avskaffa jordförvärvslagen men jag tror, att en av de synpunkter man bör ta i beaktande, när man är motståndare till denna lag, är, att den i visst avseende vill införa regleringar i samhället som förhindrar en sund cirkulation mellan olika befolkningsgrupper. Jag kan inte finna det mer motiverat att hindra en låt oss säga präst- eller folkskollärarson att bli jordbrukare än att hindra en jordbrukarson att bli präst eller skollärare. Jag tror, att ingripanden av denna art i samhällsangelägenheterna

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

inte i längden är gynnsamma och kloka. Det finns för övrigt andra spekulationsobjekt. När man talar om att jorden blir föremål för spekulationsköp är att märka, att det finns andra fastigheter, nämligen bostadsfastigheterna, som är fria för spekulationsköp. Är det mindre ömtåligt att låta dem vara föremål för spekulationsköp? Man kan ställa den frågan.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Osvald m. fl. avgivna reservationen.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Åhman, när han gör gällande att det väl inte är någon större fara att låta en skollärapojke eller en prästson bli jordbrukare än att låta en jordbrukarson bli präst, lärare o. s. v., att detta är tillåtet redan i dag under förutsättning att han förvärvar fastigheten för att bruka den själv. Om jag fattat den nuvarande lagen rätt, lägger den inte hinder i vägen för sådant förvärv vare sig man är präst, klockare eller direktör.

Herr ÅHMAN (fp) kort genmäle: Herr talman! Om man drar ut konsekvensen av de herr Persson i Appuna nu anfört, tror jag inte, att det finns *någon* anledning att över huvud taget behålla jordförvärvslagen.

Herr HÆGGBLOM (h): Herr talman! Debatten om förlängningen av den provisoriska lagen är väl inte annat än en förpostfäktning som vi kan hänge oss åt. Vi drabbar väl samman igen när den definitiva lagen kommer. Jag skall därför inte gå in på några djupare funderingar kring lagens principer. Den som tre gånger har tyngt riksdagens protokoll alldeles tillräckligt mycket bör inte återigen komma med samma sak. Jag är emellertid givetvis mycket tacksam för att herr Persson i Appuna genom att citera mig åter fört in i

riksdagsprotokollet en erinran om den ofrånkomliga likheten mellan Hitlers jordlagar och utformningen av denna jordförvärvslag. Jag tackar herr Persson för denna lilla vänlighet.

Olikheten mellan dem som strider här i dag beror på att vi är antingen regleringsvänner eller vänner av ett annat samhälle. Jag tror inte, att våra argument på något sätt kan flytta oss över från den ena sidan till den andra. Det enda som kan flytta över en människa från en sida till en annan är, om han som jordbruksministern blir utsatt för en lätt miljöskada och på det sättet närmar sig människor, som han tidigare inte hörde lika nära samman med. Något sådant kan vi väl inte åstadkomma med den debatt som förts här i dag.

Jag skall bara understryka några principiella saker. Det är riktigt som herr Andersson i Löbbo säger, att penningvärdets fall naturligtvis ökar människors önskan att köpa jord för att därmed placera pengar. Det är klart att detta ökar behovet av en jordförvärvslag. Men penningvärdets fall måste också ha en inverkan på de människor, som är i den lyckliga ställning att de är innehavare av ett sådant sakvärde, som ett jordbruk, så att de nekar att sälja sin fastighet. Jag kan bland mina grannar konstatera hur starkt en sådan uppfattning gjort sig gällande. Gamla människor, som faktiskt borde lämna sina gårdar ifrån sig, säljer dem inte så länge penningvärdet inte är stabilt. Den ena verkan torde väl därför väga upp den andra. Så förfärligt mycket förändrad är väl inte situationen.

Ifrån högerns sida har vi påpekat när vi har fört detta på tal — jag har själv skrivit härom i en reservation till den utredning som låg före 1948 års beslut — att man inte utan vidare kan låta förvärvsintressena härja. Men vi har sedan dess fått en ny skogsvårdslag, som har flyttat skogsvårds-

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

styrelsernas tillsyn över skogen från det som vi förr kallade ungskog till det som numera benämns utvecklingsbar skog, vilket innebär en väsentlig skillnad när det gäller möjligheterna att hindra skogsskövling.

Vi har alltid pekat på att vad som ligger bakom icke önskvärda jordförvärv i mycket hög grad är den möjlighet till skattelättnader, som ligger i att den som köper ett jordbruk och härför betalat mycket pengar sedan inte behöver redovisa jordbrukets värde i sin förmögenhet annat än till taxeringsvärdet. Särskilt innan taxeringsvärdena höjdes måste detta ha varit en kraftigt verkande faktor. Nu har taxeringsvärdena höjts, och denna verkan är väl inte nu lika kraftig som förr. Vi hade pekat på i den reservation som jag skrev till i utredningen, att man borde kunna förebygga detta genom att inte tillåta en sådan förmögenhetsredovisning, att man kan köpa ett jordbruk för ett högt belopp och sedan redovisa det till taxeringsvärdet.

Sedan gjorde jordbruksminister Norup gällande, att denna jordförvärvslag hade en mycket stor betydelse när det gällde att hindra flykten från landsbygden. Han talade om att hela byar i annat fall skulle bli öde. Så vitt jag förstår måste vi väl nu konstatera — åtta år efter jordförvärvslagens tillkomst — att flykten från landsbygden inte har hindrats. Såvitt jag förstår pågår den fortfarande med mycket kraftig fart. Jag har sett att herr Norup själv i föredrag på senaste tiden talat om något som för mig var en obehaglig överraskning, nämligen att 5 000 företagare inom jordbruket försvinner varje år. En sådan utveckling har således icke jordförvärvslagen lyckats förhindra. Vi kan vara på det klara med att ingen lag i världen — i varje fall ingen lag av samma gestaltning som jordförvärvslagen — kan tvinga några människor att stanna kvar i jordbruket. Det skall till andra me-

del, om man skall få människorna att stanna kvar. Då får det inte kännas som något tvång, utan då får man skapa förutsättningar för att folk trivs bättre. Så som utvecklingen nu är tycker jag alltså inte att den fundering, som herr Norup hade, är mycket värd.

Herr Hansson i Skegrie undrade sedan hur jordförvärvslagen skulle kunna vara till hinder för unga jordbrukare att förvärva jordbruk. Han undrade hur vi under sådana förhållanden kan föreslå, att förutvarande jordägare utan hinder av jordförvärvslagen skall ha rätt att köpa mera jord. När vi har föreslagit detta har vi framför allt tänkt på den situation som uppstår för jordbrukande föräldrar, som har flera söner vilka önskar stanna kvar vid jorden och alltså så småningom behöver bli ägare till var sitt jordbruk. Att nu med denna lags hjälp kunna hindra en sådan far att under sin livstid ordna upp inköpet av de gårdar, som efter hans död kan delas upp på sönerna, det måste väl vara ett mycket stort hinder för att bereda ungdomarna i jordbruket möjlighet att träda till. Denna synpunkt har förefallit åtminstone mig vara den vanligast förekommande invändningen mot jordförvärvslagen inom jordbrukarkretsar. Man har pekat på hur tokigt denna lag verkar, när inte en jordbrukare under sin livstid skall ha möjlighet att fritt få ordna för sina efterkommande genom att köpa samman vad som kan behövas för att dela upp på barnen.

När jag skrev motionen hade vi från högerns sida i detta fall inte tänkt ta upp något större bråk om jordförvärvslagens principer, även om det skulle finnas anledning till att göra det, vilket jag här låtit skymta fram. Vi har i stället stannat vid just den punkt i jordförvärvslagen, som försvårar eller i varje fall inte gör det möjligt för en jordbrukare att efter fritt val inköpa mera jord. På detta område menar jag nog att det hänt åtskilligt sedan lagen

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

första gången skrevs, som utgör tillräckligt skäl för att ta just denna punkt i lagen under förnyad prövning.

Denna sak hör ju egentligen inte samman med lagens syfte. När denna fråga kom upp 1945 hade man för ögonen den rationaliseringspolitik, som skymtade fram i utredningar och som vi knäsatte 1947. Då ville man inte att rätten för jordbrukare att köpa till mera jord skulle lägga hinder i vägen för den kommande rationaliseringsverksamheten. Man ville disponera över tillräckligt med jord för att kunna fördela den bland sådana, som hade små brukningsdelar och behövde få sina arealer ökade. Jag minns att detta anfördes som ett tydligt skäl till förmån för att denna bestämmelse skulle in i lagen till dess vi fått en rationaliseringslag. Sedan fick vi förköpslagen, och den torde väl i betydande grad ha gjort det möjligt för staten att disponera över tillräckligt med jord.

Sedan denna tid har emellertid hela bakgrunden till 1947 års beslut om rationalisering ändrats därigenom, att jordbruket inte endast producerar de 92—94 procent av vad man ur beredskapssynpunkt ansåg vara nödvändigt för att uppnå självförsörjning, utan jordbruket producerar nu väsentligt mer än svenska folket konsumerar. Man förde ju det resonemanget, att vi hade en begränsad tillgång på arbetskraft inom jordbruket; vi behövde hålla kvar så mycket av den arbetskraften, att produktionen hölls uppe, så att vi ur beredskapssynpunkt skulle vara tryggade. För att vi inte skulle misslyckas med detta och för att kvarhållandet av denna arbetskraft inte skulle bli för dyrbar skulle vi rationalisera jordbruket, så att arbetskraften kunde användas mera effektivt.

Ja, så förde vi resonemanget då. Nu är vi emellertid i den situationen att den arbetskraft, som finns kvar, har reducerats väsentligt mer än man förut trodde skulle ske. Denna arbetskraft

kan dock, tack vare mekaniseringen, skaffa oss så mycket livsmedel att vi för kommande år, om skörden blir normal, får avsevärda överskott till export. Jag menar då att vi inte längre ur beredskapssynpunkt har kvar detta tvång att staten skall gripa in och genom rationalisering av jordbruket efter en viss norm trygga möjligheten att skapa tillräckligt med livsmedel för oss med den arbetskraft som finns kvar.

När nu det svenska jordbruket gjort en sådan strålande prestation i fråga om livsmedelsproduktion, tycker jag att staten kan vara så generös mot jordbrukarna, att de kan få köpa gårdar av vilken storlek som helst. Vill de ha ett litet jordbruk under fem hektar och driva en specialodling, som kan göra det möjligt för dem att existera, så skall vi inte sitta med lantbruksnämndernas mall och säga: Nej, det där är inte ett normalt småjordbruk, utan det måste förstöras. Likaså om en jordbrukare är i den situationen att han skaffat sig en traktor på en liten gård och det blir ett jordbruk till salu i närheten, skall han inte då kunna få på eget ansvar öka ut sin areal? Vi har ju framför oss, herr talman, den situationen på grund av åldersfördelningen bland landets småbrukare, att det under det närmaste tiotalet år kommer att finnas en mängd mindre jordbruk, där ägarna är så gamla att de måste ge upp och där de inte har några söner som träder till. Vore det inte enklast att den jord, som de brukar, får tas om hand av grannar, som vågar risken att köpa jorden på eget ansvar och sedan bruka den? Lantbruksnämnderna kan hjälpa till med ekonomiseringen men inte med en sådan planläggning.

Detta har gjort att denna bestämmelse i lagen om att jordägare inte skall få köpa mera jord, önskar vi nu liksom 1948, då vi ställde särskilt yrkande i denna fråga, få bort även un-

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

der de två år som återstår av provisoriet.

Nu är emellertid utskottsutlåtandet inte utformat med den vanliga formuleringen, att riksdagen med godkännande av propositionen och med avslag på motionerna skall godkänna det och det. Då skulle vi kunna få en vanlig kontraposition på vårt förslag, och så skulle vi veta om den blev godtagen eller inte innan vi sedan skulle gå till huvudvoteringen. Men det har inte blivit så, utan vårt förslag kommer inte upp förrän vid punkten C. För att förebygga vad man kan räkna ut kommer att hända, när man ser hur utskottet har behandlat denna fråga, har jag för min del bestämt mig för att vid den omröstning, som förekommer först i dag, rösta på avslag.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle: Herr talman! Herr Hæggbloom sade i en replik till mig att en jordbrukare med många söner inte kan skaffa jordbruk till dessa. Det är ju alldeles felaktigt att tolka lagen på det sättet, ty det förhindrar lagen inte alls. Efter hand som pojkar blir färdiga att träda ut som jordbrukare, behöver de endast med landsfiskalsintyg styrka att de är kompetenta som jordbrukare, och de får då köpa vilken gård de vill. Det argumentet, herr Hæggbloom, duger alltså inte att försvara den inkonsekvens, som jag påvisat i herr Hæggblooms ställningstaganden nu och i remissdebatten i våras.

Sedan säger herr Hæggbloom att man inte får köpa ytterligare jord till ett redan befintligt jordbruk. Det får man visst göra. Det inträffar t. o. m. att lantbruksnämnder själva tar initiativ för att lägga samman gårdar i de fall man anser detta vara riktigt. Då det t. ex. finns dåliga byggnader på en fas-

tighet, säger man inte nej till att den läggs till en annan, när detta är riktigt ur jordbrukssynpunkt.

Om jag fattade herr Hæggbloom rätt beträffande vad han sade i början, ville han göra gällande, att de som vill ha ett annat samhälle vill ha denna lag kvar. Herr Hæggbloom menar väl då ett samhälle i motsats till det vi lever i, ett socialistiskt samhälle eller någonting sådant. Det är väl tvärtom så, att den som håller på denna lag söker bevara äganderätten hos dem som brukar jorden. Om man skulle följa herr Hæggbloom, skulle man ju tillåta att jorden köptes ihop i stora kollektiv, och det skulle ha betydligt mera släktskap med ett annat samhälle.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle: Herr talman! Mycket skall man höra innan örönen faller av. När herr Hansson i Skegrie talar om att denna lag värnar äganderätten, rör han sig på ett plan där jag absolut inte kan följa honom. Detta är väl ändå en inskränkning i äganderätten; det må vi väl vara överens om, även om vi kan ha olika uppfattningar om motiveringen för det.

Jag sade att situationen är den, att en person som har barn inte utan tillstånd kan köpa. Nu säger herr Hansson att det kan han visst, han kan få ett landsfiskalsintyg. Han kan väl i alla fall inte få landsfiskalsintyg under andra förhållanden än att barnen är så stora att de gått igenom lantmannaskola och kan dokumentera sig som kapabla att överta ett jordbruk, men tyvärr är det inte alltid man lever så länge att man får uppleva att barnen kommer upp i den åldern. Jag har för resten på nära håll i Kalmar sett en person, som ordnat det på detta sätt men sedan kom underfund med att den gård, han givit det av sina barn som var tillräckligt gammalt för att med landsfiskalsintyg köpa den, blev så dyr att hans andra barn inte kunde få motsvarande del. Med myc-

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

ket besvär lyckades han av Kungl. Maj:t få rätt att köpa tillbaka gården för att få ett rimligt arvskifte. Vad tjänar sådana här tillkrånglade förhållanden till i det svenska jordbruket?

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle: Herr talman! Jag vill säga till herr Hæggbloom, att möjligheterna att bevara äganderätten till jorden hos dem som brukar den väl ändå främjas av denna lag, det kommer man inte ifrån. Skulle man avskaffa den, kommer vi återigen i den situationen, att många jordägare inte kan räknas in bland brukarna av den svenska jorden. Det går alltså inte att vifta bort det argumentet.

Herr Hæggbloom svarade inte heller nu på min fråga om inkonsekvenserna i hans resonemang. Herr Hæggbloom röstar nu för lagens avskaffande, och i remissdebatten sade han sig vilja medverka till att sänka egendomspriserna. Konsekvensen måste väl bli, såvitt jag kan tolka den, att han nu vill låta spekulationsköparna förvärva jorden till det låga priset han rekommenderade i remissdebatten. Det är en konsekvens det också, men jag för min del gillar den inte.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle: Herr talman! Anledningen till att jag inte svarade på herr Hanssons i Skegrie tal om inkonsekvenser är, att de för mig inte tycks existera annat än i herr Hanssons fantasi. Jag känner inte till dem och kan alltså inte redovisa dem.

Vad jag säger i fråga om äganderätten är rakt motsatt det herr Hansson i Skegrie säger. Här står vi på var sin sida om en mur, och det tjänar inte mycket till att försöka jämka ihop våra åsikter. Det som blir avgörande för jordbrukarnas möjlighet att bevara äganderätten till sin jord, herr Hansson i Skegrie, är inte sådana tvångslagar som denna, utan det är om sådana ekonomiska möjligheter bereds det svenska

jordbruket, att människor kan driva sin näring inom det. Det är det absolut avgörande. Denna lag gäller en liten struntsak beträffande jordbrukets förhållanden, men den vållar otrevnad för dem som lever nu och onödiga svårigheter för en rationalisering som ändå kommer att bryta sig fram. Två år hoppas jag dock inte skall kunna åstadkomma så mycket olycka, att vi inte sedan, när vi om två år får hort lagen, kan rätta till vad som gjorts gålet.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp): Herr talman! När denna lag infördes år 1945 var motiveringen, att man ville hindra spekulation med jord. Jag talade den gången emot lagen. Visserligen kan syftet i och för sig godkännas, men jag ville inte vara med om att införa en lag av denna karaktär, utan jag ansåg att man skulle använda de andra instrument som finns för att i viss mån hindra spekulationsköp.

När sedan frågan om en förlängning av lagen var uppe 1948, intog jag den ståndpunkten, som herr Persson i Appuna har varit nog vänlig att redan referera. Jag sade att jag i den situation som förelåg 1948 inte ville vara med om att avskaffa denna lag när den nu en gång var införd. Det var alldeles uppenbart, att den ekonomiska situationen då var sådan, att ett upphävande av lagen skulle ha kunnat utlösa en häftig spekulation i fast egendom. Jag tror också att utvecklingen under åren närmast efter 1948 har bekräftat, att den ståndpunkten var ganska berättigad. Men jag har inte ändrat min principiella uppfattning. Till skillnad från jordbruksministern bibehåller jag den principiella uppfattningen.

Om jag försöker bedöma den ekonomiska situationen sådan den nu är, måste jag säga mig att det inte finns så gott om pengar, att människor kan väntas ge sig ut för att i större skala köpa jord i spekulativt syfte. Framtids-

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

perspektiven är nog inte heller sådana, att man torde ha lust att ägna sig åt en sådan spekulat. Naturligtvis finns det alltid enstaka undantag från en allmän regel, men dem kan man inte bygga på. Vi har ju för övrigt i många sammanhang fått veta att problemet om penningvärdets stabilitet nu är bemästrat. Att herr Norup sitter i regeringen tillsammans med sina tre kamrater är ju garantien för att penningvärdet skall vara stabilt, och då bör väl herr Norup själv tro på det.

Nå, alldeles oavsett hur det är med de politiska garantierna bedömer jag det allmänna ekonomiska läget så, att det inte finns samma skäl som 1948 att förlänga lagen.

Jag skulle vidare vilja anföra en allmän synpunkt. Det är ju så att alla våra mer eller mindre krisbetonade lagar, som reglerar än det ena och än det andra, inte bara var för sig har sin speciella inverkan utan också tillsammans har något slags total- eller massverkan, som präglar samhällsbilden, som påverkar människors uppfattning och handlande och påverkar hela det ekonomiska livet. Jag tror att denna kristidslagstiftnings sammanlagda verkan är i många avseenden ohälsosam och skadlig. Därför är det i och för sig en fördel varhelst man kan plocka bort någon av dessa lagar.

Det bör alltså enligt min uppfattning finnas tungt vägande skäl för att man inte skall ta bort en lag av denna karaktär. Några så tungt vägande skäl finns enligt min mening inte i dag. Naturligtvis kan man alltid hitta på någonting. Det kan man göra i vilken situation som helst och beträffande nästan vilken lag som helst. Alltid kan man hitta på någonting att skylla sig med, ifall man vill att lagen skall vara kvar.

Jordbruksministern säger, att det är ganska märkligt att man tar upp en debatt om principen, när det pågår en utredning. Från den utgångspunkt som jag har och hela tiden haft är det inte

något märkligt. Jag har inte behov av någon utredning för att bedöma, huruvida jag vill ha denna lag kvar eller inte. Utredningen är väl mest till för att undersöka, hurudan lagen i fortsättningen skall vara, alltså till för deras del som vill ha lagen kvar. Jag hör inte till dessa, och då tycker jag att det inte är något märkligt, ifall man upprätthåller sin principiella ståndpunkt.

Jag skall bara säga ett par ord beträffande högerens ståndpunkt. Jag tycker nog att förslaget att upphäva lagen för jordbrukarna men behålla den i övrigt är från principiell synpunkt att göra den oerhört mycket osmakligare än den redan är. Jag har svårt att förstå att man med den utgångspunkt, som man från högerhåll affischerar, skulle vilja förvandla lagen till ett ännu större missfoster än den redan är, ty det är såvitt jag förstår vad man är i färd med att göra.

Här finns lantarbetare, som vill köpa jord, här finns människor som haft kontakt med jordbruket förr och som kan vilja köpa jord. Det finns ingen anledning att skapa en kategoriklyvning, som ger de nuvarande jordägarna en speciell ställning. Ifall man nu inte har gått in för något slags nytt skråsamhälle, finns det inte någon anledning att gå den vägen. Det må nu vara vederbörandes egen sak, men vi brukar ibland här kommentera varandras ståndpunkter, och jag har svårt att förstå konsekvensen i detta.

Vad som behövs är ju en ekonomisk politik, som upprätthåller någorlunda balans i det ekonomiska systemet, och detta gäller även beträffande jordbrukspolitiken. För man en jordbrukspolitik av det slag, som framför allt tar sikte på att gynna den stora massan av familjejordbruk i detta land, är det inte så stor fara för att här blir någon våldsam spekulat, ty det är inte det folket som spekulerar. Att i vissa sydsvenska bygder den jordbrukspolitik som förts har utlöst en jordspekulation,

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

som är i hög grad ohälsosam, skall inte förnekas, men den saken tycker jag man skall rätta till med en förnuftigare jordbrukspolitik.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Osvald m. fl.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile konstaterade, att han 1945 talat emot denna lag men 1948 ansåg att den borde vara kvar. Samtidigt erkände herr Svensson att denna lag otvivelaktigt har fyllt en ganska stor uppgift. Jag tycker att detta är ett ganska viktigt konstaterande, därför att de ärade kammarledamöter, som hade tillfälle att höra partivännerna till herr Svensson i Ljungskile, herr Kilsmo, från talarstolen, otvivelaktigt fick en helt annan uppfattning. Men det är kanske inte så egendomligt när man betänker, att partitillhörigheten är folkpartiet.

När vi behandlade denna fråga i tredje lagutskottet var det ju så, att herr Widén skrivit en motion och yrkat avslag. Samtidigt hade herr Widén skrivit på en annan motion och yrkat bifall till propositionen men ville ha en ändring till stånd när det gällde intygsgivningen. Man ser hur svävande man är inom folkpartiet just i dessa frågor.

Jag tycker att herr Svenssons i Ljungskile konstaterande, att denna lag har haft vissa uppgifter att fylla, skulle kunna innebära, att vi nu kan nöja oss i två år och vänta och se vad utredningen kommer till för resultat. Kommer den till att lagen är obehövlig, ja, låt oss då avskaffa lagen, men låt oss i vart fall nu avvakta den situationen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag har konstaterat, att i en sådan onormal situation som tidigare

förelegat har lagen fyllt en viss uppgift. När den en gång hade införts, fanns det ingen anledning att avskaffa den just då. Man kan nämligen föra en ekonomisk politik så illa, att till och med en sådan lag i vissa situationer kan vara befogad.

När det sedan gäller talet om de olika nyanterna inom folkpartiet, så vill jag säga, att vi inte är utrustade med några partihjärnor utan envisas att tänka själva, och det tänker vi fortsätta med.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle: Herr talman! Att tänka själv gör även jag, herr Svensson i Ljungskile. Det är väl inte förbehållet ett visst parti.

Nu säger herr Svensson i Ljungskile, att man fört en så dålig ekonomisk politik, att lagen i den situationen varit befogad. Emellertid har ju den ekonomiska politik, som har förts i detta land ändå fört oss dithän, att man i dag är beredd att från det partis sida som klandrat denna lag avskaffa den. Det tycker jag är ett gott betyg åt regeringens politik och ett tecken på att den har lyckats.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf): Herr talman! Jag har inte för avsikt att blanda mig i den diskussion som har förts om denna lags prolongering. Jag har utgått ifrån att lagens giltighetstid kommer att förlängas, och av det skälet har jag jämte några andra av kammarens ledamöter väckt en motion, där vi har yrkat, att landsfiskalsintygen skall ersättas med intyg av lantbruksnämnden eller den som lantbruksnämnden finner gott utse. Jag vill framhålla att samma motion framfördes även 1951. Vid behandling av den motionen hänvisade man till utredningen, och det gör man också i dag.

Jag är emellertid tacksam för att utskottet i motiveringen har sagt, att »intyg ibland utfärdas, trots att förutsättningsarna härför icke förelegat» och att

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

»lantbruksstyrelsens påstående, att dylika stötande missbruk inträffat, vinner stöd av vad ledamöter inom utskottet har personlig kännedom om». Trots denna personliga kännedom hänvisar utskottet alltför till den pågående utredningen. Det gör också departementschefen. Jag vill emellertid anknyta till vad lantbruksstyrelsen här har anfört, nämligen att man skulle vara mogen för att avskaffa denna ordning med landsfiskalsintygen. Jag förstår att man, när vi antog denna lag, inte hade tillräcklig erfarenhet och därför kunde anse, att landsfiskalerna kanske vore den lämpligaste institutionen, om man får använda det uttrycket. Nu när en viss erfarenhet vunnits på detta område, så kan man nog konstatera, att den praktiska tillämpningen faktiskt har visat, att vissa olägenheter har varit förenade med att landsfiskalerna och inte lantbruksnämnderna har ansvaret för denna intygsgivning. Det har redan i början av denna debatt påpekats av herr Vigelsbo, som också har väckt en motion i ämnet.

Nu säger statsrådet Norup och även utskottet, att landsfiskalerna kan samtidigt som intyg utfärdas lämna ett meddelande till lantbruksnämnden. Jag skulle vilja fråga: Vad skall lantbruksnämnden göra, när den får ett sådant brev från landsfiskalen? Enligt gällande författning har vederbörande köpare möjlighet att med landsfiskalsintyget i handen begära lagfart och även få lagfart. Däremot har vederbörande myndighet att därefter underställa lantbruksnämnden denna lagfart, och då kommer man till detta irritationsmoment, att lantbruksnämnden ibland kan vara nödsakad att göra sin förköpsrätt gällande, vilket i så många fall irriterar. Det är närmast avlägsnandet av denna irritation, som vi motionärer har tänkt på. Det är vad jag skulle vilja kalla en praktisk tillämpning av lagen som vi syftar till.

Med hänsyn till vad utskottet här självt har sagt i motiveringen och till

vad lantbruksstyrelsen har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med de tillägg under D, som innefattas i motion nr 473.

Herr JANSSON i Hällefors (s): Herr talman! Det var närmast herr Vigelsbo som uppkallade mig i debatten. Innan jag emellertid går in på en förklaring med anledning av den anmärkning han gjorde mot de utskottets ledamöter, som har delat den uppfattning som framförts i hans motion liksom i en annan motion här i kammaren men som ändå har biträtt utskottets yrkande, så kanske jag skulle säga några ord med anledning av den reservation, som här har avlämnats av högern och folkpartiet och som går ut på avslag på Kungl. Maj:ts proposition beträffande förlängning av giltighetstiden för jordförvärvslagen.

Till de synpunkter som tidigare har framförts här skulle jag vilja lägga en rent personlig synpunkt. Jag kan nämligen inte komma ifrån den uppfattningen, att jordförvärvslagen, även om den inte direkt får användas i rationaliseringssyfte, ändå är ett viktigt instrument i den jordbrukspolitik, som vi har gått in för här i landet. Jag menar att det är väl ändå inte rimligt att mot bakgrunden av de ekonomiska insatser, som görs från statens sida i olika avseenden för att stödja det svenska jordbruket, tänka sig att samtidigt upphäva denna lag och släppa ut dessa jordbruksdelar i den allmänna spekulationsmarknaden utan någon som helst statlig kontroll. Det är en synpunkt som inte har berörts här, och min uppfattning är, att detta inte är lämpligt och möjligt. Jag framförde denna min uppfattning i utskottet när vi där behandlade frågan. Man behöver bara tänka sig vad det skulle ha inneburit om vi, som framhållits här förut av flera talare, inte haft denna jordförvärvslag under de båda senaste åren med den prisutveckling som skedde 1951 beträffande våra skogs-

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

produkter, en prisutveckling som jag inte kan förstå att herr Svensson i Ljungskile kan betrakta som resultat av den allmänna ekonomiska politiken i vårt land; det kan ju tänkas att vi återigen kan komma i en sådan situation.

Jag avser med mitt anförande här att framhålla, att när man talar om friheten på det sätt som många gjort som talat för jordförvärvslagens upphävande, skall man komma ihåg, att om man vill att det allmänna skall ha de möjligheter som vi här syftar till, nämligen att skapa goda ekonomiska förutsättningar för brukarna av den svenska jorden, och det härför i många avseenden skall utgå anslag av statens allmänna medel, får man också finna sig i en viss inskränkning i friheten i fråga om rätten att sälja och köpa olika fastigheter.

Herr Åhman ville göra den jämförelsen härvidlag, att man inte har begränsat möjligheten att spekulera i exempelvis bostadsfastigheter på det sätt man gjort beträffande jordbruksfastigheter. Jag vill säga till herr Åhman — jag vet inte om han är inne i kammaren just nu — att i den mån staten satsat pengar i lån och subventioner för att skaffa fram bostadsfastigheter får dessa inte säljas i den allmänna marknaden till vilka spekulationspriser som helst; det finns också där en viss begränsning. Jag tror alltså att jämförelsen därvidlag är olycklig. Efter att ha framhållit dessa mina synpunkter på frågan skall jag lämna detta ämne.

Herr Vigelsbo framhöll i fråga om landsfiskalsintygen, att han inte kunde förstå att de ledamöter av utskottet som har den uppfattningen, att landsfiskalsintygen omedelbart borde avskaffas, ändå kunnat ansluta sig till utskottets uttalande. Jag är en av dem som har den uppfattningen, att det vore lyckilgast om man nu i den föreliggande situationen avskaffade landsfiskalsintygen med den motivering som lantbruksstyrelsen anfört och som anförts i olika motioner. Jag hävdade denna mening i utskottet

in i det sista och röstade där för ett sådant förslag, men när den stora majoriteten av utskottet hade en annan mening och det här inte var fråga om mer än en förlängning på två år av jordförvärvslagen, ansåg jag inte frågan i och för sig ha så avgörande betydelse, att jag borde reservera mig på denna punkt. Jag kanske också skulle kunna tillägga, att jag på grund av särskilda omständigheter ofrivilligt var förhindrad att närvara i utskottet vid justeringen av dess utlåtande i ärendet och således inte hade möjlighet att avge en reservation. Men jag skulle inte heller ha gjort det om jag varit närvarande, och därför kan jag inte nu rösta för det yrkande som herr Svensson i Stenkyrka här framställt, även om jag har sympatier för detsamma.

Jag vill, herr talman, sluta mitt anförande med att uttrycka den förhoppningen, att vi, sedan den utredning, som pågår och som jag vet är inställd på att rätten för landsfiskalerna att avge dessa intyg skall upphöra, framlagt sitt förslag, nästa gång vi får tillfälle att behandla jordförvärvslagen, skall få rättelse på denna punkt. De förhållanden som är rådande beträffande intygsgivningen är inte tillfredsställande, och jag vill understryka vad som redan är sagt här, nämligen att de i många avseenden och vid många tillfällen skapar en mycket stark irritation och en onödig motsättning mellan lantbruksnämnderna och jordbrukarna.

Jag har, herr talman, intet särskilt yrkande utan har bara velat framföra dessa mina synpunkter på frågan.

Herr WIDÉN (fp): Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att ställa en fråga till statsrådet Norup. Han hade svårt att förstå dem som vill ha bort denna lag och undrade vad det kunde vara för motiv där bakom. Det föreföll som om han menade, att det fanns vissa dunkla motiv, eventuellt ett intresse att stödja spekulationsköp eller

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

dem som vill placera kapital i jordbruksfastigheter.

Eftersom jag står som huvudmotionär vill jag deklarerar, att det som varit det väsentliga för mig i denna punkt har varit min rent principiella inställning i frågan. Jag kan inte finna det rimligt, att vi här skall ha en speciallagstiftning, ja, vi kan till och med säga klasslagstiftning. Jag har aldrig förstått att den skulle vara nödvändig; detta är huvudmotivet för mig. Jag skall inte gå in på de andra motiven, de har deklarerats här i olika sammanhang. I fråga om spekulationsköpen är det givet att vi alla är ense om att de är någonting olyckligt, om den saken råder ingen tvekan. Men samtidigt kan vi konstatera, att vi inte under några förhållanden kommer åt dem med denna lagstiftning. Det förekommer spekulationsköp trots denna lag. Dessutom är det så, att efterhand som vi — som regeringen lovar att vi skall göra och vi alla hoppas på — kommer in i mera stabila ekonomiska förhållanden, föreligger det mindre risk för dylika spekulationsköp. Härtill kommer även en annan omständighet, som gör att risken för sådana köp efterhand blir allt mindre. Jag tror nämligen att vi bönder har lärt oss en del av utvecklingen. Många av dem som sålt sina egendomar, ångrar sig nu bittert, när de ser den penningvärdesförsämring som uppstått. De har kommit underfund med att det hade varit mycket bättre att ha jordbruket kvar än att utnyttja en viss konjunktur. Vad skogen beträffar blir det väl också allt mera vanligt, att skogsägarna låter räkna och värdera skogen, så att de någorlunda vet vad de har, när de säljer, och då är inte risken för spekulationsköp så stor. Då har man verkansamma medel att möta sådana tendenser med. Detta är, synes det mig, den riktiga utvecklingen, och det är den vägen vi skall gå.

Sedan har det i debatten talats om att de som vill bruka jorden själva icke

varit hindrade att köpa en egendom. Detta är riktigt. Men vad är det som hindrar att jag köper en egendom och brukar jorden ett par år och sedan arrenderar ut egendomen? Jag frågar: Vad är det då för reellt värde med den motiveringen, när man ser hurudana förhållandena är i verkligheten?

Sedan frågade herr Persson i Appuna, varför jag skrivit på två motioner. Ja, det beror kanske närmast på att vi inom oppositionen är ganska vana vid att våra förslag inte antages av riksdagen. Jag vill i första hand ha bort denna lag, men skall den vara kvar, anser jag att det förslag, som framställts i motionen av herr Svensson i Stenkyrka, är väl motiverat, och jag vill därför gärna stödja detsamma. Jag kommer därför att rösta på det yrkande, som herr Svensson i Stenkyrka framställt i denna debatt.

Vidare var herr Persson i Appuna innc på frågan om stabiliseringen och sade därvid, att vi erkänner att vi nu nått stabilisering. Han menade tydligen, att vi därmed gav regeringen ett erkännande. Men man kan väl fråga sig, vad det är som skapar stabilisering. När inflationsvågen kom, berodde den på Koreakriget, och när vi nu har fått lugnare ekonomiska förhållanden, sägs det vara tack vare regeringens åtgöranden. Detta är, förstår jag, herr Perssons i Appuna inställning. Vi är vana vid att höra det. Men det kan ju hända att vi inom oppositionen har en något annan uppfattning på denna punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall i första hand till reservationen av herr Osvald, och, om densamma icke vinner bifall, till det yrkande som här ställts av herr Svensson i Stenkyrka.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle: Herr talman! Jag hade inte tänkt att ta till orda mera i denna debatt, men eftersom jag blivit uppkallad av herr Widén ber jag att få säga några ord.

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Herr Widén sade på tal om stabiliseringen, att när vi hade inflation, så sade de som tillhör regeringens trogna, att den berodde på Koreakriget, och att jag nu ger regeringen ett erkännande för att den lyckats åstadkomma stabilisering. Nej, herr Widén, det är fullständigt fel! Jag drog endast den slutsatsen, att det var herr Svensson i Ljungskile, som gav regeringen detta betyg. Herr Svensson sade nämligen: »1945 var jag emot lagen, 1948 godtog jag den, därför att regeringen hade skapat sådana ekonomiska förhållanden att vi behövde den, och nu är jag beredd att gå emot lagen.»

Detta måste väl bara innebära, att det i dag är oppositionen och inte jag, som ger regeringen ett högt betyg för att ha åstadkommit stabilisering.

Herr PETERSSON i Dahl (bf): Herr talman! Jag begärde ordet när jag lyssnade på polemiken mellan herrar Hæggbloom och Hansson i Skegrie om vem som starkast ville slå vakt om äganderätten, d. v. s. medverka till att Sveriges jord förbehålles bönderna här i landet. Herr Hæggbloom menade tydligen, att om vi bibehåller jordförvärvslagen, så medverkar vi till ett socialistiskt samhälle. Det må vara tillåtet att här anföra, att vi år 1906 hade en statsminister, som hette Lindman, och en jordbruksminister, som hette Petersson i Påboda. Då stiftades det en lag, som förbjöd bolag och ekonomiska föreningar att förvärva fast egendom. Varför gjorde man detta och varför medverkade herr Lindman till det, som kände väl till förhållandena i Norrland? Det berodde säkerligen på att bolagen köpte jordarna och skogarna från de enskilda jordbrukarna för praktiskt taget ingenting.

Jag reste en gång ostkustbanan upp, och då var det en herre i kupén som mellan Sundsvall och Härnösand visade utåt över bygden och sade: »I slutet

på 1800-talet såldes här 18 000 tunnland för 300 kronor.» Det var intet enastående att jorden på detta sätt såldes för så gott som ingenting. Jordägarna fick pengar till en amerikabiljett och så reste de dit och slet ont. De blev, om jag får använda det uttrycket, lusfattiga. Men de som köpte jordarna och skogarna har samlat miljonförmögenheter.

Vill vi att det tillståndet skall komma tillbaka? Denna förbudslag tog riksdagen, som jag sade, år 1906. Den skärptes 1911 för att ytterligare skärpas 1925, och nu är vi i färd med att omigen utreda om lagen skall skärpas.

Det har hållit på att ske någonting liknande med de svenska jordarna också i södra Sverige. Jag kan erinra om att en högerman, som hette Gabrielson i Teg, interPELLERADE dåvarande jordbruksminister Pehrsson-Bramstorp i första kammaren 1937 eller 1938 om behovet av en förbudslag för att förhindra, att enskilda och bolag skulle förvärva stora byar och jordkomplex och på så vis minska den bofasta befolkningens möjligheter att skaffa sig eget jordbruk.

Jag är själv gammal motionär i detta ärende. Jag var motionär innan förbudslagen kom till och innan Gabrielson i Teg interPELLERADE i första kammaren. Och varför var jag det? Jo, därför att jag på nära håll sett att jorden försvann från den jordbrukande befolkningen och köptes upp av andra. I en socken, Knäred, i södra Halland gick 10 procent av jorden till icke jordbrukare genom köp. I en annan socken, Fagered, var tendensen ungefär densamma. På ett ställe fanns en trivsamt by om sex jordbruk. De hade, kan man säga, sitt gemensamt. De hade gemensamt körlag — vi kallade det mjölkalag på den tiden — och de hade gemensamma skjutsar till skolan o. s. v. Det var en liten värld för sig. Den har möjlighet att leva vidare, och

Inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

man förde en ganska hygglig gemensam tillvaro där. Det var en naturskön plats, och en dag kom en malmöbo dit och köpte tre av hemmanen. En arrendator tillsattes då för dessa hemman, så det blev fyra familjer i stället för sex — de två flyttade därifrån. Det är självfallet att dylika förhållanden medverkar till att göra det otrivsamt ute på vår landsbygd, och det medverkar också till att människorna flyttar från landet till städerna.

Nu har herr Åhman sagt att genom denna lag förhindrar man en sund cirkulation mellan befolkningsgrupperna. Det är möjligt att man gör så. Men kan det vara för samhället värdefullt att man köper upp jorden från den bofasta befolkningen, att man plockar bort denna jordbrukande befolkning, som kan sitt arbete och har kännedom om bygden och dess liv? Vad skall dessa människor göra då? Ja, de flyttar in i städerna eller industriområden, om det finns något arbete att få där, och så flyttar vi ut andra grupper i stället. Kan detta vara någonting som vi skall medverka till? Man vill visserligen, som herr Svensson i Ljungskile sade, så snart som möjligt avskaffa regleringarna, men vill samhället verkligen släppa lös detta system? Vill kammarerna ta på sitt ansvar att vi slopar denna förbudslag och låter en ohejdad spekulation sätta in? Tror inte ni, som särskilt driver den linjen, att ni en gång också kan komma i samma läge som Lindman och Petersson i Påboda var 1906, och vill ni verkligen ha den tiden tillbaka igen?

Jag tror att denna lag med alla dess bristfälligheter — den kanske kan tillämpas både bättre och sämre — behövs och fyller sitt ändamål, om den tillämpas som den bör tillämpas, med måtta och förstånd. Jag ställer mig förstående till den tanke som herr Hansson i Skegrie förde fram, att vi inte vågar släppa denna lag. Jag hoppas därför att riksdagen förnyar lagen i dag. Jag tror också att vi, när frågan blir ak-

tuell, än en gång blir nödsakade att förnya den.

Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att framföra dessa synpunkter, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till den av herr Osvald m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen med övervägande ja besvarad. Herr Åhman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten A i utskottets utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den av herr Osvald m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åhman begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 77 nej, varjämte 11 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets i punkten A gjorda hemställan.

På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammarerna utskottets hemställan i punkten B.

Obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande punkten C, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till det av fru Boman under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Boman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten C i utskottets utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit det av fru Boman under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Boman begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid afgavs 133 ja och 30 nej, varjämte 44 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten C.

Slutligen gav herr talmannen propositioner beträffande punkten D, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 473 av herr Svensson i Stenkyrka m. fl.; och blev utskottets berörda hemställan av kammararen bifallen.

§ 20.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till vissa naturskyddsändamål;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till Europeiska växtskyddsorganisationen m. m.;

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier;

nr 14, med anledning av väckta motioner om anslag till lån för anskaffande av grästorksanläggningar;

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet;

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildningskurser för viss lantmäteripersonal m. fl.; och

nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.

Kammararen biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.**Obligatorisk kontroll av elektriska mätare.**

Föredrogs andra kammararens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9, över motion angående obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf): Herr talman! Vi är några motionärer som har yrkat på att det skulle bli obligatorisk kontroll över mätare till försäljning av elektrisk energi. Denna motion har bli-

Obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

vit hänvisad till beredningsutskottet, och beredningsutskottet har i sin tur begärt yttrande från några remissmyndigheter.

Statens provningsanstalt tillstyrker i princip införande av obligatorisk kontroll. Utredning begärs om lämplig organisation med förslag till förordning. RLF har också i viss mån tillstyrkt denna kontroll. Svenska elverksföreningen anför vissa svårigheter med detta och säger att det väl skulle bli ganska dyrbart med obligatorisk kontroll varje år. REL, en förening av elkonsumenter, instämmer i motionen och begär också en utredning om detta. Utskottet erkänner, att motionärerna har rätt i att kvantiteten levererad elektrisk kraft bör mätas och att denna mätning bör vara något så när rättvisande. Men så säger utskottet att det tror, att de stora kraftbolagen har en tillfredsställande kontroll ordnad. Det erkänner emellertid att ute på landsbygden brister det kanske och att de mindre leverantörerna där icke har möjlighet, av ekonomiska eller andra skäl, att utöva en tillräckligt noggrann och fortlöpande kontroll.

Utskottet säger att kontrollen föranleder vissa kostnader. När vi från REL har yttrat oss har vi sagt, att kontroll borde ske åtminstone vart tionde år, men utskottet invänder att en årlig kontroll skulle bli ganska dyrbar och säger att mätarna i regel ger ett rättvisande utslag. Som stöd härför hänvisar det till att inga klagomål har kommit fram till kommerskollegium, som har en elektrisk byrå som har möjligheter att prova detta.

Nu är det nämligen så som alla torde veta, att fastän det är mycket som är oriktigt i detta samhälle är nog de svenska medborgarna i allmänhet mycket lojala; med andra ord, de bråkar inte i onödan om de än själva tror att det är en viss fara för att de får betala för mycket. Jag tror nog att det ligger så till i detta fall, när kommerskollegium säger att inga klagomål har kommit.

Det är ganska egendomligt, och det har vi pekat på i motionen, att när det gäller andra försäljningar, när det gäller mått och vikt t. ex., finns det en lag som stadgar att det måste vara kontroll. Det står i handelsbalken kap. 8 att andra mättnings- och vägningsredskap icke får nyttjas än sådana som här i riket blivit vederbörligen justerade för användning varom fråga är. Det talas också om att det skall vara omjustering. Längdmått skall omjusteras vart sjätte år, och övriga redskap skall omjusteras vart tredje år, utom vågar, som skall omjusteras vid anfordran. Här har utskottet tydligen den meningen, att när det gäller köp av elektrisk energi spelar sådan kontroll ingen roll. Man kan tro att det är något så när riktigt som det är. Man vet inte säkert, men man vill i alla fall inte gå med på att det verkställs någon utredning om detta. Jag tycker nog att konsekvensen av dessa remissyttranden borde ha varit att utskottet hade sagt, att det kunde finnas anledning att ompröva detta och undersöka möjligheten att få en kontroll åtminstone någon gång, i stället för att måla hin på väggen och säga att en obligatorisk kontroll vartenda år skulle bli dyrbar. Det förstår jag mycket väl att den skulle bli, och någonting sådant kan heller aldrig vara riktigt, men däremot tycker jag inte alls att det är för mycket begärt, om man vill ha en mätarkontroll någon gång, åtminstone, som vi här säger, vart tionde år.

Herr talman! Jag förstår mycket väl att det är meningslöst att ställa ett yrkande. Det skall jag heller inte göra, men jag har inte kunnat underlåta att anföra dessa kritiska synpunkter till utskottet. Jag anser med andra ord att utskottet inte har tagit tillräckligt allvarligt på detta problem.

Herr SVENSSON i Alingsås (s): Herr talman! Det är inte förvånansvärt att en motionär är missnöjd över att ett utskott avstyrker en motion som han har

Obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

väckt, i synnerhet om utskottet är fullkomligt enhälligt och motionärens egna partivänner också har biträtt ett avstyrkande inom utskottet.

Jag vill emellertid säga ifrån till den föregående ärade talaren, att utskottet har tagit fullt allvarligt på motionen. Vi har gjort de undersökningar som vi har ansett vara möjliga för att få fram de skäl som kunde tala för och emot ett bifall till motionen. Vi har kommit till det resultatet inom utskottet, att det, så som frågan ligger till, åtminstone icke för närvarande finns någon anledning att tillstyrka denna motion.

Den föregående talaren nämnde kommerskollegii elektriska byrå. Denna byrå har ju möjligheter och är villig att ingripa för så vitt det påvisas att skäl föreligger för ett ingripande på detta område. Det har emellertid icke anförts några som helst klagomål till denna instans, och om det skulle råda så stora missförhållanden på detta område vore det ju underligt om inte detta hade kommit till vederbörande organs kännedom.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 22.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 12, över motion angående kvarstående olösta norrlandsfrågor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

§ 24.

Anmälades följande till herr talman under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., motionerna:

nr 569 av herr *Persson* i Tandö;

nr 570 av herrar *Johansson* i Norrfors och *Persson* i Norrby;

nr 571 av fröken *Liljedahl m. fl.*; och

nr 572 av herr *Lindström m. fl.*;

nr 573, av herrar *Svensson* i Ljungkile och *Jacobson* i Vilhelmina, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående försäljning av vissa kro-
noegendomar m. m.;

nr 574, av herr *Nyberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, angående vissa frågor om det mindre och medelstora handelstonaget;

nr 575, av herr *Hjalmarson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 192, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 576, av herr *Ohlin m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 192;

nr 577, av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående det fortsatta stödet åt hampodlingen m. m.;

nr 578, av herr *Larsson* i Julita *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 195;

nr 579, av herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1953/54, m. m.;

nr 580, av herr *Cassel m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.;

nr 581, av herr *Ohlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.; samt

nr 582, av herr *Hjalmarson m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 219.

Dessa motioner bordlades.

§ 25.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare.

Jag får härmed anhålla om kammarens medgivande att för utlandsresa erhålla ledighet från riksdagsarbetet under tiden 25 april—2 maj.

Stockholm den 21 april 1953.

Sture Henriksson.

Riksdagens andra kammare.

Undertecknad hemställer härmed om ledighet från riksdagsarbetet under en månad från 22 april 1953 för studieresa i utlandet.

Stockholm den 24 april 1953.

Helmer Holmberg.

Med bifall till dessa ansökningar beviljade kammaren herrar Henriksson och Holmberg ledighet från riksdagsgöromålen, herr Henriksson från och med den 25 april till och med den 2 maj och herr Holmberg från och med den 23 april till och med den 22 maj.

§ 26.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.40 em.

In fidem

Gunnar Britth.
